ANUL XXIX
50
(1 283)
simbătă
13 decembrie
1986
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

ÎN DEPLINĂ UNITATE

bogată în accente, în semnificații politice, economice și sociale, această săptămînă face din calendarul sfîrșitului de an un moment de largă referință pentru intreaga etapă în care am intrat și-n configurația căreia se disting marile orizonturi ale înaintării noastre neabătute pe calea progresului și civilizației. Obiectivele stabilite la cel de al XIII-lea Congres al partidului, programele adoptate dețin acea forță de permanentă și vie atracție prin care energiile și eforturile intregii națiuni sînt călăuzite spre scopul înalt al edificării noastre materiale și spirituale pe noi trepte, în condițiile unei noi calități a muncii și a vieții în toate domeniile de activitate. Realitatea însăși consacră și dezvoltă un asemenea sentiment după cum tot ea consacră și dezvoltă perspectiva, imaginea amplă a viitorului care-și trage seva din prezent.

Desfășurate în prezența și sub președinția tovarășului Nicolae Ceaușescu, întruniri ale forumurilor de partid și de stat, ale organismelor de largă reprezentativitate ale democrației noastre socialiste, revoluționare, au marcat, săptămîna aceasta, atît sub forma bilanțului, cît și a perspectivei, intreaga viață politică și socială a țării. În atmosfera de puternică unitate și angajare patriotică, de rodnice dezbateri și analize privind activitatea din cel dintîi an al actualului cincinal și măsurile, prevederile care fac obiectul muncii, al gîndirii și acțiunii viitoare, **Plenara Comitetului Central al Partidului Comunist Român, Plenara Consiliului Național al Oamenilor Muncii, Plenara Consiliului Național al Frontului Democrației și Unității Socialiste, Sesiunea Marii Adunări Naționale** se înscriu printre momentele deosebite ale acestui an și fac o substanțială linie de legătură cu activitatea pe cît de complexă pe atît de dinamică din cel de al doilea an al celui de al optulea cincinal. **Tot ceea ce am realizat și în acest an — ca de altfel în toți anii socialismului,** spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu, **este rezultatul muncii pline de abnegație a clasei muncitoare, a țărănimii, a intelectualității, a tuturor oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate, a întregului nostru popor care, în deplină unitate, sub conducerea partidului nostru comunist — forța politică conducătoare a națiunii — asigură mersul ferm înainte al patriei, ridicarea ei pe noi culmi de progres și civilizație, întărirea forței materiale și spirituale a independenței și suveranității României!**

dezbătînd și adoptînd documente de însemnătate deosebită pentru dezvoltarea economico-socială a țării în cel de al doilea an al actualului cincinal, Plenara C.C. al P.C.R., cuvîntarea secretarului general al partidului indică acele linii de forță ale permanentei noastre ascendențe, în consens cu cerințele și posibilitățile economiei, ale științei și culturii care beneficiază de toate condițiile pentru ca randamentul muncii, al gîndirii și acțiunii practice, revoluționare, să cunoască o substanțială ridicare de altitudini și un substanțial efect în toate planurile vieții materiale și spirituale. Sînt cuprinse în cuvîntarea secretarului general al partidului orientări, teze și principii care călăuzesc intreaga experiență politică și socială, modul de a continua și aprofunda o operă constructivă grandioasă, vitală pentru existența și dăinuirea întregii noastre națiuni. **Teza făuririi socialismului și comunismului cu poporul și pentru popor** — sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu — **presupune participarea activă a intregului popor la făurirea conștientă a propriului său viitor, întărirea răspunderii cadrelor și a activului de partid în fața maselor populare, în toate domeniile.** Definind societatea pe care o făurim ca **societate a dreptății sociale,** secretarul general al partidului conferă muncii, gîndirii și vieții un înalt sens etic și moral, emblematic pentru însuși spiritul revoluționar, creator. Intensificarea activității politico-educative, ideologice și ridicarea nivelului de cunoștințe generale și profesionale apar ca o componentă de primă importanță a înaintării noastre multilaterale, în acea lumină de conștiință vastă și primenitoare în care ne gîndim viitorul și acționăm pentru înfăptuirea lui. În această nobilă accepțiune și în această vie stare de idei se înscriu și literatura și arta, creațiile care prin acea teză **cu poporul și pentru popor** își găsesc întregul lor relief etic și moral.

Ideile și orientările cuprinse în cuvîntările tovarășului Nicolae Ceaușescu reprezintă un amplu și mobilizator program al muncii, al gîndirii și acțiunii revoluționare pentru întreaga națiune. Obiectivele și prevederile anului viitor, dezbătute în cadrul inaltelor forumuri de partid și de stat, ale organismelor democrației noastre socialiste și primind putere de lege în forul legislator suprem al țării, Marea Adunare Națională, alcătuiesc imaginea vie și complexă a anului următor, importantă treaptă a drumului ascendent pe care l-a hotărît Congresul al XIII-lea al partidului și pe traiectul căruia vedem România anilor nouăzeci și mai departe, din perspectiva sfîrșitului de mileniu. Este acest drum al înfloririi economice sociale multilaterale, al deplinei unități prin care o epocă — aceea a celor mai mari cetitorii — se continuă întărind și mai departe cugetul și conștiința intregii țări.

Luceafărul

„Să privim viitorul poporului nostru, al națiunii noastre — și pentru viitorul său liber și independent să facem totul pentru dezvoltarea forțelor de producție, a bazei tehnico-materiale, a științei și culturii patriei noastre".

NICOLAE CEAUȘESCU

Festivalul Artei și Creației Studențești

București — capitală a învățămîntului nostru superior — a găzduit, între 5 și 7 decembrie, cea mai amplă desfășurare de forțe artistice studențești din actuala etapă, zonală, a Festivalului artei și creației studențești, ediția a XVII-a. Prezente : cinci centre universitare — București, Brașov, Ploiești, Pitești, Constanța — pe scenele Operei Române și la Casa de cultură a studenților. Un număr impresionant de formații artistice studențești, de soliști, o participare echilibrată la toate genurile artistice, au configurat specificul și tradiția artei și culturii studențești. Un numeros public tînăr. Genuri artistice în care s-au impus studenții, în care aceștia au jalonat și tendințe și direcții de dezvoltare artistică viitoare au reprezentat, și la actuala ediție, momente de culminație, momente în care barierele inerente între arta amatoare și cea profesionistă păreau să se șteargă. Ele au fost

Simelia Bron

Continuare în pag. a 5-a

GENERAȚIA LUPTEI CU INERȚIA

Resurecția spiritului folcloric

eforturile de a stabili legăturile cu tradiția, intrerupte într-un moment nefast al evoluției literare postbelice — cînd prezidau, cu penibilă autarhie, mistificările maniheice ale înghețului dogmatic — și de a restitui, în acest fel, literaturii conștiința identității de sine, se concretizează, în realizări de bun augur pentru o intreagă epocă literară. Proza, în special romanul, grație unei intrinseci tentaculartități mobile, o ia înaintea altor genuri nu numai prin complexa observație socială de care dă dovadă, dar chiar prin modalități estetice inedite. Efortul acesta, de inedită tematică și, desigur, stilistică, în spiritul „luptei cu inerția", este persistent și vizibil de peste tot. Înnodarea firului rupt se făcea nu în sensul unei continuități de simplă liniaritate formală, ci în spiritul unor fertile reverberații, ca specificitate medulară distinctă în cîmpul unei dezvoltări inedite și în același timp organiciste. Problema specificității și inedităților organiciste, nu a sincronismelor de ruptură, racolatoare se va impune și va prezida întreprinderile literare cele mai lucide. Bunăoară marea revoluție operată asupra limbajului poetic de un Nichita Stănescu nu exprimă nicicum o discontinuitate ostentativ-tezistă, dimpotrivă se exprimă în relația unor preeminențe la diferite nivele poetice și de limbaj (Eminescu, Arghezi), adică în spiritul inedităților unei tradiții.

Dar, indiferent că este vorba de poezie, de proză ori de sectorul dramatic (a cărui maturizare va întîrzia, probabil, și datorită dificultăților ridicate de directețea mesajului), inedităților cite se vor înregistra, cu diferența lor specifică de viziune și stil, se fac pe unica platformă a dezvoltării organiciste și ele vor rezona cu valorificarea tradiției în datele unei esențialități spirituale. Vor reveni în actualitate cîteva modele literare fecunde (ale contemporanilor Arghezi, Blaga, Bacovia, Barbu) dar și „redescoperirea" clasicilor ori unele „recuperări" la fel de active în latura ineditelor fermentații, „lupta cu inerția" însemnînd în același timp tradiție și inovație, continuitate și „discontinuitate" fertilă, angajare și reflecție, redefinire ontologică și revalorizare axiologică.

Marea operație de emancipare spirituală (exprimată doctrinar de Congresul al IX-lea) începuse, de fapt, cu valorificarea corectă a tradiției (deturnată în tezism provizoriu ori mulată dogmatic pe forme nespecifice), cu lupta împotriva unei mentalități inerțiale în cultură, în general împotriva dogmatismului pustiitor.

Una din formele cele mai interesante de îndreptățită revenire a tradiției în actualitate este **resurecția folclorului** care, la o analiză de fond a operelor, se dovedește de o componentialitate ușor recognoscibilă. În sensul valorificării doctrinare, folclorul este o descoperire a romantismului, dar spiritul mitologici folclorice e vechi

Z. Cârlugea

Continuare în pag. a 7-a

PARTIDUL ȘI POPORUL

Partidul și poporul în crez și unitate
ne dau originalul însemn de libertate
un sens al vieții unic un sens istoricesc
ne-ntimpină aevea și miinile-l primesc

și gîndul îl așează în rostul lui de dor
ușor pe umeri fapta și vrerea tuturor
o țară mai înaltă decît a fost vreodată
iubită cînd iubirea în față se arată

și lasă peste vreme mai mult și mai din plin
cel mai de seamă sunet inscris într-un destin
să fie pacea pace să fie sărbători
românii își urmează geniul conducător
și se adună veșnic în cîntecele lor.

Ion Nicolescu

TINEREȚEA CLASICILOR

Un mare cărturar: Nicolae Milescu Spătarul

nicolae Milescu a fost într-adevăr „un erudit peste măsură", cum l-a socotit un istoric și geograf suedez, J.G. Sparwenfeldt, care il cunoscuse la Moscova și căruia Milescu i-a pus la dispoziție prețioase date științifice, între altele despre urmele unei populații gotice în Crimeea, precum și materiale manuscrise. Figura lui capătă astăzi din ce în ce mai mare strălucire.

Născut în **1636** (acum 350 de ani) și decedat în **1708**, N. Milescu a fost un fenomen de viață și cultură românească, alături de alte mărețe personalități ale secolului al XVII-lea. Nu numai între români, ci și între străini nu s-ar putea găsi ușor cineva care să-l egaleze în știința lui enciclopedică și în călătoriile sale din Bizanț pînă în Scandinavia și din Europa Occidentală pînă în Orientul Îndepărtat.

A studiat în diferite școli, mai ales în Școala Patriarhiei din Constantinopole, care devenise de rang superior și care deținea un primat în domeniul studiilor orientale, al clasicismului antic și urmările acestuia în sud-estul Europei. Dar, ca și în cazul altor mari oameni de carte (Dosoftei, D. Cantemir, B.P. Hașdeu etc.), nu atît școala, cît lecturile lui nesățioase (cunostea și multe limbi) i-au deschis orizontul și i-au dat o știință de largi dimensiuni. Mulți au studiat limbile clasice în școală, dar el a făcut-o cu atîta căldură (o și spune undeva), încît a ajuns să le stăpînească excelent, iar latina să o vorbească curent ca pe o limbă maternă, trezind admirația și simpatia interlocutorilor, iar el trăind nu numai sentimentul omului de multă știință, dar și al celui care o poate ușor comunica.

Într-o primă fază din tinerețe a activat în țară cu funcții de dregător (pînă la cea de spătar) sub mai mulți voievozi, incepînd cu Gheorghe Ștefan (1653—1658) și continuînd cu Gheorghe și Grigore Ghica (acestia, între 1658—1664, în ambele principate), neuitînd cartea și scrisul. A realizat și lăsat mai multe opere în limba română, dintre care de mare însemnătate este traducerea integrală (prima) din limba elină în limba română a **Vechiului Testament,** intrat în compunerea **Bibliei din 1688** (continuitatea și unitatea de cultură veche și-au spus mereu cuvîntul). Examenul textului dovedește dificultatea lucrării și priceperea de filolog a traducătorului, în nuanțările stilistice și terminologice (cu oricite alte intervenții, condeiul lui se simte în ce s-a transmis).

După mazilirea lui Grigore Ghica în 1664, Milescu a apucat drumurile Occidentului. S-a oprit în diverse orașe (între altele la Berlin) și a luat contact cu personalități marcante, regăsind la Stettin, în Pomerania, pe fostul domnitor Gheorghe Ștefan, pentru care începe demersurile diplomatice de reintronare (nu cra altul în măsură s-o facă mai bine), mergînd la Stockholm pentru un sprijin din capitala Suediei apoi la Paris pentru sprijinul Regelui Soare, Ludovic al XIV-lea, luînd totodată legături cu personalități de frunte ale Europei.

I.C. Chițimia

Continuare în pag. a 7-a

Construcția durabilă

timpul lucrează întotdeauna în favoarea marilor valori. Chiar dacă n-a fost integral recunoscut la timpul său, Bogdan Petriceicu Hașdeu, genialul cărturar al secolului trecut, a devenit cu trecerea timpului un scriitor și un om de știință din ce în ce mai apropiat de urmașii săi. Personalitate cu predispoziții multiple, cu o activitate și o erudiție copleșitoare, dublată de o uimitoare inteligență și o clarviziune fără egal, Hașdeu a fost unul din cele mai mari spirite românești ale secolului al XIX-lea și unul din cele mai mari din intreaga noastră cultură. Istoricul literar îl tratează ca poet, ca dramaturg, ca prozator, ca eseist, ca gazetar. Istoricul propriu-zis îl consideră istoric. Lingvistul nu poate face abstracție de contribuția lui. Folcloristul îl are ca predecesor, după cum etnograful, altfel zis etnologul de astăzi, recunoaște în el un precursor. Filologul îi rămîne îndatorat pentru impecabilele **Cuvente den bătrîni.** Lexicografia română îl numără printre cei mai mari alcătuitori de dicționare, cu vesnicul regret de a nu-l fi văzut ducîndu-și opera la bun sfîrșit.

Dar toate aceste fronturi nu constituie fapte disparate, fără comunicare între ele. Bogdan Petriceicu Hașdeu era interesat de fizionomia culturală a poporului român, de contribuția lui spirituală, de vechimea și valoarea acesteia. Toate inițiativele lui au drept scop să reconstituie această fizionomie umbrită, veacuri la rînd, de vitregia istoriei. După aprecierea lui Eminescu, ceea ce a făcut Hașdeu a fost o extraordinară operă de excavație și de restituire a feței adevărate a culturii române. Într-un moment în care făcea ravagii mania latinizării limbii române și a obiceiurilor ei, Hașdeu este unul dintre cei mai activi și mai eficienți critici ai acestei direcții de deformare a tezaurului lingvistic românesc, a raportărilor false prin care limba și literatura română erau siluite. **Orthonerozia** sau **Trei crai de la răsărit** rămîne o satiră plină de vervă la adresa celor care se adresau poporului într-o limbă stîlcită de pretenții pe care acesta nu le înțelegea.

Ca și Eminescu, Hașdeu este unul dintre cei care se așezau împotriva curentului. Poporul român, societatea românească în intregul ei, statul

M. Ardeleanu

Continuare în pag. a 3-a

IN PAGINA A 3-A :

Fondul principal
al culturii române

HASDEU

● Articole de : Gr. Brâncuș
● Gheorghe Suciu ● Cezar Tabarcea
● Sorin Paliga

MITUL DACIC
Poetul la Sarmizegetusa

Împărății s-au prăbușit.
Războaie mari ne-au pustiit.
Numai în Lancrăm sub răzor,
Rămas-a firav un izvor.

Una din ultimele întoarceri ale lui Lucian Blaga în spațiul muntelui e concomitent o simbolică „expediție" spre lumea mitului strămoșesc, vatra de istorie și mitologie a culturii dace din Munții Orăștiei. „În perioada 1955—1956, consemnează fiica poetului, Lucian Blaga a fost pentru prima dată impreună cu cu profesorul C. Daicoviciu și alți prieteni la Grădiște" **(Lucian Blaga inedit. Excursie la Grădiște, Gazeta literară,** nr. 13, 1967). Cronologia stabilită de către D. Vatamaniuc indică, drept timp, luna octombrie 1957... Lucian Blaga, insuși, făcînd reportajul acestei pasionante drumeții, precizează : „În ziua de 7 octombrie, dis-de-dimineață plecam în excursie peste Dealul Feleacului vreo treizeci de persoane". Țința erau Cetățile Costești și Grădiștea. Cel care, în continuarea lui Eminescu și Hașdeu, incercase în drama **Zamolxe** reconstituirea unei mitologii dace, abia la virstă căruntă, cunoaște acum nemijlocit vestigiile esențiale ale acestei străvechi civilizații. Evocînd vizita la cetatea de la Costești, încearcă să reinvie cuvintele prietenului său, profesorul Constantin Daicoviciu : „Opriți-vă un moment și gîndiți-vă : pe treptele acestea a urcat de atîtea ori și Decebal ! Mîndrul stăpîn și-a auzit și el sunetul pasului, aici, cum îl auzim și noi, acum, pe al nostru. Poate că pasul nostru trezește numai sunetul ce doarme în piatră, al pasului lui Decebal. Poate că sunetul pasului nostru e numai ecoul pasului regesc de altădată". Urmează apoi comentariul său, în care citim uimirea celui ce tresare la atingerea palpabilă a unui trecut legendar : „O minunată priveliște ca un amfiteatru se unduia sub ochii noștri (...). Iată, terase, care-și păstrează încă forma ce li s-a dat acum 2 000 de ani. Blocuri de piatră, ziduri cu umplutură interioară. Cioburi de vase. Cărămizi. Lespezi. Într-un loc urcăm pe niște trepte de piatră, ce duceau în interiorul cu turnuri, al cetății (...) Lovesc cu piciorul în piatra treptelor...". Autorul „misterului păgîn", **Zamolxe,** e uimit ca în fața unei neașteptate revelații. Intrarea adîncă în mit ca într-o măreață irealitate de poveste se săvîrșește însă la Grădiștea, „centrul religios" al lumii dace. Un aer de mister se incheagă deasupra lucrurilor : „Priveam o clipă clinul muntelui ce trebuia urcat (...) Urcușul semăna cu un asalt. După un sfert de ceas ajungem pe o lungă coamă.

Mircea Vaida

Continuare în pag. a 7-a

ATITUDINI

Există o tradiție

aruncînd o privire asupra muzicii generate în dramaticul nostru secol, vom remarca că s-au cristalizat mai multe direcții și în acest sens putem vorbi de scoala impresionistă, în frunte cu Claude Debussy și Maurice Ravel, de școala expresionistă, legată de numele lui Arnold Schoenberg, Alban Berg și Anton von Webern, de școala neoclasică, în contextul căreia s-au reliefat Paul Hindemith, Arthur Honegger, Benjamin Britten, Serghei Prokofiev, de școala neoromantică, asociată operelor lui Richard Strauss, Gustav Mahler și Dimitrie Șostakovici. După cel de al doilea război mondial s-a conturat școala postexpresionistă, iar în această privință se cuvine a evidenția lucrările lui Stockhausen, Boulez sau Nono, continuată de stilurile creatorilor care caută corelații savante între muzică și matematică, — alții, dimpotrivă, preferă improvizația, indestructibil legată de muzica aleatorică — de orientările muzicienilor care recurg la banda de magnetofon, creînd acea dimensiune cunoscută și sub titlul de „tape music", de teatrul instrumental etc. Desigur că muzica românească nu s-a putut izola de toate aceste policromii stilistice. Era și firesc să fie așa... În majoritatea cazurilor, ai noștri compozitori au preferat să ia, drept teză, cîntecul popular românesc, drept antiteză, noile mijloace de expresie, puse în lumină de așazisa muzică de avangardă — ne referim la acea avangardă care face casă bună cu măiestria și nu cu impostura ! — ajungînd în cele din urmă la convingătoare sinteze. Desigur că există și un număr de compozitori care încă sînt tributari socului sonor, teribilismului, unei arte sonore străbătute de un spirit dizolvant de „construirea prin distrugere", de acea „ruptură cu tradiția"... Din fericire, acești compozitori constituie **minoritatea** în contextul artei noastre sonore. Dar nu numai în țara noastră, acestia din urmă simbolizează „ariergarda muzicală"... ci și în vestul european, unde această avangardă muzicală s-a născut, ca în zilele noastre ea să se înscrie în orbita unui crepuscul prelungit. Pentru a nu fi socotit un „muzicolog subiectiv", voi reda un fragment dintr-o cronică semnificativă iscălită de cunoscutul critic muzical **Brigita Masanecek** și publicată în **Musica** nr. 5/1984 din **R.F.G : „Ce vei face cînd te vei reintoarce acasă? Mai intîi am să dorm, apoi, săptămîni intregi nu voi mai asculta muzică..."** O reacție care exprima atitudinea multor participanți. La Darmstadt s-a practicat în acest an un gen sportiv aparte, audițiile-maraton prezentate, prin ceea ce tinerii compozitori ai timpului nostru au creat. Ore de audiții, de analiză, forări în structura lucrărilor, concerte pînă la saturație, uneori chiar greu digerabile. Friedrich Hommel — directorul Institutului muzical de la Darmstadt, un fel de „Mecca a noii muzicii" a încercat să dea greutate și semnificație prin aceste cursuri vieții muzicale internaționale ; astfel concertele au fost accesibile oricui, compozitorilor care doreau să-și prezinte producțiile, mai puțin femeilor-compozitoare, care oare nu sînt pătrunse de tendințele noi în muzică ? În schimb, com-

Doru Popovici

Continuare în pag. a 7-a

CRONICA LITERARĂ

APOSTOL GURĂU: «Ispita mării verzi»

Apostol Gurău cunoaște importanța universurilor ignorate pentru proză. **Defonia**, cea de a doua carte a sa, este istoria unui univers foarte particular pe care prozatorul îl înfățișează cititorului. Prozatorul devine în asemenea cazuri un fel de ghid, un cicerone abil, care apelează fie la alte voci, fie la subtile mijloace, pentru a îndruma pe cititor către unghiul de acces favorabil perspectivei dorite. Noua carte, **Ispita mării verzi**, face și ea parte din cărțile de proză care mizează pe relevarea universurilor insolite, ca și pe maniera evocării lor. Cele șapte povestiri ale volumului sînt toate inspirate de oamenii și întîmplările aceluiași perimetru social și temporal. Avem de-a face cu un oraș la marginea unui fluviu, agitat de pasiuni politice, ca și de spaima molimelor ucigătoare, de localități rurale în care se detașează cîteva figuri proeminente, siluete bine decupate în evenimentele locurilor. E și aici vorba de molime, de eroisme anonime în lupta împotriva maladiilor, care flagelează satele, de stăpîni de moșii foarte străini în ochii țăranilor, care-i privesc ca pe niște arătări dintr-o lume intangibilă. Toate întîmplările țin de începutul de secol și se desfășoară sub presiunea viitorului, adică a unei fizionomii a ce va să vină. Imaginile par a fi desprinse dintr-un album, brusc dinamizat, scos din nemișcarea fotografiilor vechi, așa cum din stop cadru începe să curgă deodată mișcarea conținută în imaginea statică. Totul se vede irizat ca prin sticla aburită, sau nefiresc de precis ca într-o imagine cu contururile subliniate din care dispar alte detalii. Desenul este astfel conceput cu intenție, pentru a sublinia distanța, relativul realism pe care-l oferă reconstituirile postume. Interesantă din acest punct de vedere este însemnarea cu care începe cartea : „Personajele și întîmplările acestor nuvele au existat în realitate, în spatele lor stau doar cîteva mii de pagini de arhivă, un ossuarium ; ceea ce urmează pare a fi un Mic Tratat despre Arta Învierii...". E ușor de văzut că acest avertisment se situează la antipodul celor care tin să precizeze că nimic din ceea ce cuprinde cartea nu aparține realității și nu trebuie confundat cu ea. Dacă în acest al doilea caz, cel mai frecvent, fuga de coincidențele cu realul, indică de obicei tocmai realismul, supunerea cea mai docilă față de faptele concrete, în primul caz, adică al avertismentului lui Apostol Gurău, explicația din capul cărții nu trebuie luată ca o promisiune de dagherotipie cuminte a realității, ci dimpotrivă. Prozatorul pare a se ancora de arhive și realități tocmai pentru a contrabalansa predilecția sa pentru ieșirea din hotarele realității, chemarea către visare, către o imagine cu contururi topite, către proiecțiile aproape fantastice. **Holeroi** este un simplu portret al lui Remus Orza, un intelectual poposit la sat și ars de idealuri insurecționale și anarhice, convertite în nevoia de a se sacrifica pentru semenii săi. Privirii sale dilatate, care vede idealuri și un viitor arzător, îi corespunde de cealaltă parte, privirea terestră a țăranilor. Pentru ei, Remus Orza este un tip ciudat, cu pelerina lui nepotrivită locului și conduita nețărănească. Porecla de „Holeroi" pe care țăranii o aplică celui ce luptase voluntar împotriva holerei provine tocmai din acest unghi practic, ea ținînd personajul la distanță, dar și naturalizîndu-l, făcîndu-l cetățean al locului, care a acceptat să-l boteze. **Cer înstelat** este o altă istorie a bătăliei cu bolile infecțioase, la altă epocă, cînd Remus Orza este epava unui anarhist, de altă dată, adică mult înaintat în virstă. Satul are și el altă virstă, iar naratiunea concentrată și rapidă consemnează încă un moment din viața lumii care-l conține pe Remus Orza, personajul prin care se definește indirect această lume și optica povestirilor lui Apostol Gurău. O poveste stranie este **Prințul senin**, unde e vorba de un tînăr moșier nimerit în bălțile Siretului la proprietățile sale și unde se îndrăgostește fatal de o tînără, care pesemne, are rostul de a-l impămînteni, — prințul are nume și singe italian —, după care ia culoarea albastră a argilei locului, de unde numele de Prințul senin, adică Prințul albastru și concepe ideea de a împărți pămintul țăranilor de pe moșia sa, lucru pe care-l și pune în practică. Inspiratorul sau mijlocitorul isprăvii este același Remus Orza. Dar Prințul senin nu e lăsat să fie senin, familia îl pune sub tutelă și după operații juridice pline de succes moșia revine familiei, iar fostul prinț senin, acum scăpat de culoarea albastră, continuă viața de bani gata a familiei pe alte meridiane. Fratele lui Remus Orza este povestitorul acestei lumi, povestitor în care trebuie să recunoastem un alter ego al autorului. Cuvîntul povestire este foarte potrivit aici deoarece avem de-a face cu întîmplări scoase din documente, fapte preluate în însiruirea lor de altă dată, efortul autorului fiind acela de a le spune memorabil. Nu invenția îl preocupă în aceste povestiri pe Apostol Gurău și nici măcar observația, deși calitățile în această direcție atestate de primul său volum, **Începutul verii astronomice**, se verifică și aici ori de cîte ori prozatorul apelează la posibilitățile registrului său realist, cît proiecția, zugrăveala lor. Toate prozele din volum au o tăietură foarte decisă și rapidă a relatării, inteligentă și precisă, care elimină detaliile de prisos. Prozatorul fuge de anecdotic, de pitoresc, încearcă să fie tot timpul esențial. O comparație, care ca orice comparație e imprecisă, dar spune ceva, se poate face cu nuvelele lui G. Călinescu, unde inteligența, livrescul și observația realistă concură la alcătuirea unor proze singulare și distinse. Către această comparație ne conduce și povestirea **Comtesse-Aigrette**, unde este vorba, ca și la G. Coșbuc, de un conac, de o lume diafană a conacului, de țărani, de răscoala de la 1907, de un proces între țărani și o boieroaică pentru stăpînirea pămîntului. Dar o asemenea relatare pulverizează poezia sugerată a acestei proze în care obsesia țăranilor pare a fi vedenia contesei. Proprietăreasa se știe că există, dar n-a văzut-o nimeni. Țăranii încheie cu ea contracte pentru lucrul pe moșie prin intermediar, dar nu ajung s-o vadă. La una din înfățișările lor bucureștene cer totuși s-o întîlnească. Contesa nu apare, dar imputernicitii ei juridici le arată, ca parte a prezenței și autorității ei pălăria decorată cu pene de egretă, pălărie pe care o mai văzuseră plutind pe la geamurile conacului, fără să știe dacă acolo este sau nu proprietăreasa. Am zice niște țărani bintuiți de dorinți prea puțin rurale, dar autorul nu apasă nicicum în această direcție. Relatarea lui este exactă, egală, de proces verbal. Din acest punct de vedere stilul întregului volum este o performanță artistică cu totul remarcabilă. Interesul țăranilor pentru realitatea contesei este sugerat. Vine anul 1907. Țăranii înconjoară conacul, obțin prin asediu și presiune, reducerea unor datorii contractuale, în chipul cel mai juridic, prin acte. După răscoală se caută un incident pentru ca obraznicii răsculați să fie scoși de pe moșie. Este găsit și evacuarea juridică înfăptuită. E mai greu de obținut cea practică pentru că țăranii refuză de fapt situația și găsesc inspiratorii și sprijinitorii unei acțiuni judiciare prin care să-și obțină vechile drepturi. Citația aduce la lumină pentru prima dată pe o doamnă străvezie, albăstrie, cu pălărie cu pană de egretă, singura apariție a proprietăresei, care refuză citația și semnătura de primire. Deci, femeia există, dar este ea oare proprietăreasa ? Evenimentele nu permit staționările și stilul liniar și rapid al autorului nu staționează. Are loc procesul, care în pofida tradiției documentare si livresti, este cîștigat de țărani. Proprietăreasa nu apare și de fapt ceea ce urmează, o serie de „peseuri" însirînd mărturiile testamentare ale unor personaje implicate, nu mai interesează, fiind doar exercitii de stil. Senzația de puternică realitate invecinată cu elemente de fantastic este dominantă și face prețul deosebit al acestei proze în care sugestia este totul. **La Comtesse-Aigrette** este de altfel reprezentativă ca mijloace și ca artă pentru întreg volumul și dă seamă despre tintele și mijloacele prozei lui Apostol Gurău. Evocările pe care prozatorul le întreprinde în acest volum elimină povara detaliilor, tinzînd către imagini simplificate, pure, sugestive, eliminînd orice text parazitar. Ca orice prozator capabil să retrăiască realitățile la care se referă, el le redimensionează în pagina cărții și în acest sens introducerea din paginile prime ale povestirilor trebuie citită ca o expresie a orgoliului de creator de universuri noi. Apostol Gurău ne demonstrează încă o dată, după atîția alții, că nu e suficientă descoperirea unui univers ignorat, dacă în pagina de proză acesta nu este transfigurat pînă la a deveni un univers inconfundabil cu mijloacele artei literare. Atunci cînd însă exercițiul de stil se autonomizează în **Ispita mării verzi**, gîndul nostru se întoarce preferabil către **Începutul verii astronomice** în care confruntarea cu realitatea era mai directă.

M. Ungheanu

ION COJA: «Pagini pestrițe»

Dramaturg **(Jucatorul de table)** în maniera absurdului ionescian, puțin jucat, căci puțin înțeles, romancier **(Carnaval la Constanța)**, insuficient comentat, deși foarte original, gramatician **(Pronumele**, vol I) cu proiecte de proporții hasdeiene și, nu în ultimul rînd, polemist, cu intervenții relativ rare, dar mereu substanțiale, Ion Coja ne solicită acum atenția cu un volum de povestiri, modest intitulat **Pagini pestrițe** (Editura Cartea Românească, 1986). „Pestrițe", adică felurite, amestecate, dar și eterogene, ceea ce corespunde fidel conținutului volumului, cuprinzînd texte la granița dintre publicistică și proză **(Început fără sfîrșit)**, versuri stîngace (cu o excepție numită **Filius** " : „Tată / De ce nu m-ai așteptat să-mbătrînim împreună...") sau „în dulcele stil clasic" **(Pe plaja de la „Trei papuci")** și proză, să zicem așa, adevărată, de fină observație psihologică și profundă reflecție filosofică. Autorul își datează povestirile (cea mai veche, **Ploaia**, este din 1964, cea mai apropiată în timp, 1983, fiind **Pentru...**) probabil cu intenția de a sugera cititorului evoluția tehnicilor de compoziție și a mijloacelor stilistice. Dacă este așa, și nu este vorba doar de niște personale repere sentimentale, atunci am putea spune, fără gînd de a micșora cu ceva meritele reale ale autorului, că o astfel de evoluție nu se lasă sesizată. Indiferent de data la care au fost scrise, povestirile lui Ion Coja, chiar și acelea aflate sub media valorică a volumului, mărturisesc, toate, la nivel stilistic și în maniera de abordare și tratare a temelor, voința de originalitate și sinceritate a autorului, încercare de a exprima, cît mai firesc și mai personal, esențele ascunse sub aparența banalității. Ion Coja povestește dezinvolt, parcă aproape neatent la subtilitățile de compoziție, interesat în primul rînd să comunice integral cu cititorul și, de aceea, intervenind adesea, fără tranziție, pentru a explica ceva ce i se pare insuficient de clar sau pentru a nota, acum, cînd scrie povestea de atunci, un gînd revelator, menit să redimensioneze evenimentele. Adăugînd și observația că majoritatea povestirilor are un caracter autobiografic, vom înțelege că autorul „joacă" aproape totul pe cartea sincerității. Cucerit de încrederea afișată a narato-rului în cititorul său, acesta „înghite" povestirea — de cele mai multe ori lipsită de spectaculos — pînă la sfîrșit, cînd rămîne ușor nedumerit. În povestirea **În larg**, unui tînăr care nu știe să înoate prea bine îi este teamă să iasă „în larg" și își disimulează față de ceilalți acest handicap, recurgînd la tot felul de tertipuri. Pînă într-o zi, cînd își învinge temerile, se avîntă în larg și... se îneacă. În **Stelian**, personajul al cărui nume dă titlul povestirii, este un contabil șef ciudat, care, în fiecare vară, demisionează pentru a se angaja la Salvamar. Aici, se dotează cu parime, ancoră, ochean, busolă, ascultă cu sufletul la gură incredibile povești marinărești, se avîntă, pe vreme rea, în barca sa, în largul mării, ca un vajnic lup de mare. Într-o zi, naratorul împreună cu un prieten, asistă, fără să fie văzuți, la o discuție între Stelian și un necunoscut, avînd ca temă pregătirea unei extraordinare expediții în India. Necunoscutul, deopotrivă cu martorii nevăzuți ai discuției, se amuză copios pe seama credulității lui Stelian, care ia totul în serios și e gata să facă orice pentru a deveni membru al expediției. Hohotul de ris al celor ascunși împrăștie mirajul aventurii, Stelian renunță la Salvamar și se reintoarce la meseria sa de contabil. Nea Ionel, din povestirea omonimă, este un fost marinar pe o corabie cu pinze, acum angajat la Salvamar, care îi ajută pe turiști să încalce regulamentul de înot în mare.

Ei și ? — spune cititorul la sfîrșitul lecturii. Acestui posibil cititor grăbit, care așteaptă totul de la dramatismul explicit al evenimentelor narate, îi recomandăm o clipă de meditație. Povestirile lui Ion Coja nu sînt deloc „inocente", iar pitorescul personajelor ori simplitatea relatării sînt capcane ușor de evitat, cu condiția unui răgaz de reflecție. După aceea, cele trei povestiri, dintre cele mai valoroase din carte, pot fi înțelese și ca parabole ale libertății, atinse, în primul caz, prin autodepășire, în al doilea, prin autoiluzionare, în al treilea, prin gest simbolic.

Alte povestiri, situate la aceeași cotă valorică **(Acord global, Povestea codrului)**, circumscriu, cu o autentică artă a sugestiei, stări sufletești obscure, conștientizate neașteptat prin jocul întîmplător. În **Acord global**, darea în folosința a aceluiași lot de pămînt care, altădată, fusese proprietatea familiei, este evenimentul ce resuscită dureros amintirea tatălui, în timp ce în **Povestea codrului**, tinerei femei proaspăt căsătorite, întîlnirea cu pădurea îi relevă, misterios, iubirea pentru bărbatul său, pînă atunci simțit ca străin.

Piesa de rezistență a volumului este, însă, **Prietenul meu**, dezbatere tensionată despre alegerea unei soluții existențiale, a unui tip de comportament care să conducă la fericire, fără ca prin aceasta să se altereze autenticitatea **eului**. Luarea în posesie **a sinelui**, prin experiență și reflecție este calea pe care se accede la bucuria de a trăi și care înlătură spaima de neființă : „La urma urmelor nu mă gîndesc la moarte. Nu pentru că mi-e frică de ea ! Ci pentru că ceea ce mă preocupă de douăzeci și trei ani încoace este să trăiesc. Esențială pentru mine este bucuria, mulțumirea, fericirea ce o trag din faptul de a trăi. Dar pentru că toți oamenii vorbesc despre moarte, iar tu chiar mă pui să mă gîndesc la ea, în ce mă privește îți pot spune că nu disper la gîndul că voi muri, pentru că oricînd vor exista oameni. Și voi încerca această bucurie, pe care eu o consider esența și bucuria vieții mele de acum (Și dacă îți să-și fac o demonstrație riguroasă, atunci cele ce-ți voi spune sînt adevărate pentru cei care au ajuns să fie fericiți că trăiesc, că s-au născut. Cei care se bucură și le place să se bucure de viață. Celor ca mine. Așadar, acceptînd ideea morții eu afirm contrariul ei — nemurirea mea ! Și de aceea nu mă tem de moarte ! Ia spune-mi, tu, de ce nu faci la fel ?" **Prietenul meu** (personajul de aici și construcția dialogală amintesc de „Viața și opiniile lui Zacharias Lichter") este o invitație la trăirea netrucată a existenței, un elogiu adus umanității din om și bucuriei de a fi om. Reflecția filosofică nu este aridă, căci limbajul povestirii nu mimează limbajul filosofic, ci comunică omenește, uneori patetic, răspunsuri posibile la probleme etern umane. Povestirea captivează nu prin spectaculosul exterior al evenimentelor narate, ci prin frumusețea tensionată a ideilor avansate.

Nu același lucru se poate spune, însă, din păcate, despre poeziile din volum, prezentate de autor ca fiind ale prietenului din povestirea analizată mai devreme. Orice pretext poate fi valabil, cu condiția valabilității a ceea ce urmează. Or, poeziile din **Pagini pestrițe**, cu excepția semnalată la început, denotă, în absența sensibilității lirice, doar amatorism. Sub valoarea celorlalte piese sînt și povestirile **Ploaia** (exercițiu onest în registru oniric), **Revelion 2000** (anecdotă cu pretenții neonorate, de parabolă) și **Început fără sfîrșit**, evocare a cutremurului din 1977, al cărui tragism, viu încă în memoria celor care l-au trăit, face palidă replica literară a lui Ion Coja. Citățm, totuși, finalul evocării care avansează o interesantă distincție, vorbind despre dramatismul meseriei de scriitor : „Tu nu ești om, ești scriitor ! Dacă ești ! Ești ?" Ion Coja este un scriitor serios, exprimat ca atare în cele mai bune povestiri din **Pagini pestrițe**, care nu și-a spus încă nici pe departe ultimul cuvînt în proza contemporană românească.

Valentin F. Mihăescu

COLOCVII LITERARE GĂLĂȚENE

● Sub această titulatură și în organizarea Comitetului județean de cultură și educație socialistă Galați și a Cenaclului din Galați al Uniunii scriitorilor și cu colaborarea Asociației scriitorilor din Iași și a Revistei „Luceafărul" au avut loc în zilele de 8 și 9 decembrie, a.c. în Galați și în județ mai multe întîlniri cu cititorii și dezbateri literare.

Luni, 8 decembrie a.c. a avut loc la Teatrul Dramatic Galați o masă rotundă pe tema : Scriitorul — militant revoluționar, cetățean și artist al cuvîntului, condusă de Mihai Ungheanu, la care au participat Ioanid Romanescu, Nelu Oancea, Apostol Gurău, Florin Muscalu, Tralan Olteanu, C. Trandafir, G. Mardare, Maria Petra, Iulian Neacșu, Florin Costinescu, după care, în cadrul unei ședințori literare, poeții Florin Costinescu, Maria Petra, Sterian Vicol, Coriolan Păunescu, Cornel Antoniu, Ioanid Romanescu și Iulian Neacșu au citit din versurile lor.

La orele 14, a avut loc vizitarea întreprinderii „Laminorul de tablă Galați", urmată de ședințoarea „Țara din cîntecele noastre" unde poeții din București, Iași, Focșani, au citit din versurile lor. Concomitent a avut loc o vizită la Biblioteca „V. A. Urechia" din Galați unde a fost vizitată expoziția **2500 — Arc peste timp**, cu excepționale exponate din fondul bibliotecii și s-au consultat cîteva colecții din fondul bibliotecii.

La orele 17, a avut loc în comuna Tudor Vladimirescu ședințoarea literară „Laudă patriei și partidului" urmată de evoluția unui grup vocal din localitate, laureat pe țară al Festivalului Național „Cîntarea României".

Marți, 9 decembrie, s-a desfășurat, la orele 10, o vizită la Universitatea din Galați urmată de masa rotundă „Actualitate și valoare în literatura română de astăzi", condusă de poetul Ioanid Romanescu.

În același timp a avut loc la liceul „Vasile Alecsandri" din Galați dezbaterea pe tema „Dimensiunile etice și estetice ale literaturii române în școală" condusă de Mihai Ungheanu și Nicolae Georgescu. La dezbatere au participat profesorii de literatură română V. Silișteanu, Virgil Nistru Țigănuș, Laurențiu Bourceanu, Dumitru D. Soitu, Apostol Gurău, Virginia Mocanu, Grigore Sorescu, Lelia Vasilescu, Nelu State, Dumitru Tiutiuca, C. Trandafir, Miroslava Gherasim (inspector școlar).

La orele 12,30 a avut loc întîlnirea tov. Vasile Bontaș, secretar cu propaganda al Comitetului județean Galați al P.C.R. cu scriitorii invitați la zilele culturii gălățene.

Colocviile s-au încheiat cu o vizită de documentare în comuna Schela, unde a avut loc ședințoarea „Odă pămîntului românesc", condusă de Iulian Neacșu. Au citit din scrierile lor poeții și prozatorii prezenți : Apostol Gurău, Florin Costinescu, Sterian Vicol, Ion Dumitru-Denciu, Katia Nanu, Ileana Cristea, Dumitru Pricop, Ion Chiric, Paul Sin-Petru, Corneliu Antoniu, Coriolan Păunescu, Ioanid Romanescu.

ÎNTÎLNIRE

În cadrul tradiționalelor întîlniri cu cititorii, vineri, 5 decembrie, a.c., orele 14, Institutul de biologie și nutriția animalelor Balotești i-a avut ca oaspeți pe scriitorii Paul Anghel, Ion Lăncrănjan, Mircea Micu, Gheorghe Pitut, Mihai Ungheanu. Scriitorii invitați au dialogat cu lucrătorii Institutului pe teme de literatură română contemporană, cu precădere despre prezența satului de azi în proza românească. Scriitorii au vorbit despre opera lor și au răspuns întrebărilor puse de cititori. Întîlnirea a scos în evidență viul interes al participanților pentru literatura implicată în procesele cele mai acute ale realității de azi și ale istoriei societății românești.

VIAȚA CĂRȚILOR

POEZIE

DISCIPLINAREA EMOȚIEI

Nichita Stănescu, într-o sensibilă prezentare făcută lui Theodor Răpan, scria : „poetul s-a născut român ! Într-adevăr, ceea ce dă substanță recentului volum *) este „iubirea de țară", sentiment esențial investit cu semnificații de permanență : „E patria întreagă un vers nespus și e / o legănare moale în lucruri și-n simțire, / în timp ce zeul toamnei împarte fericit / rodiri de pace-naltă, de zbor și de iubire...". **(Cîntec pentru anii luminoși).** Ocrotit de prezența benefică a patriei, poetul cunoaște temeiuri ale fericirii într-un superb anotimp al păcii, definitoriu pentru momentul de maximă concentrare a efortului creator. Cuvintele capătă pregnanță materială conturînd imagini sculpturale („eternitatea clipei supusă în bazalt...", „slavă marmoreană", „rouă de piatră", „cireșilor statui" etc.) din care nu lipsește vibrația autentică, generatoare de metafore cu funcție polarizantă : „O oră mă cere, înaltul mă vrea. / Tărîmul logodnei spre nuntă rămas / Ești patrie mamă, ești patria mea, / întensă aripă, în suflet popas !" **(Apartenență).** Ciclul **Încearcă să te-apropii de-un singur fir de iarbă !** configurează spațiul mirific al unor logodne și nuntiri primordiale, al gîndurilor cutezătoare străfulgerate de lumini ca în aceste versuri intrupate pe schema metrică eminesciană din „Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie", ușor inversată : „De iubit e cerul, haină de durere, / întețit pe ape, smuls dintre priviri, / soarele va curge și-n faguri cu miere / solul lui va cere bir din ierbi subțiri..." **(De iubit).**

În orizontul actualității, tonul imperativ **(Chemare)** se conjugă cu simțul lucid al istoriei și al sensurilor acesteia. Din acest punct de vedere, o poezie precum **La steia eroului necunoscut** rămîne exemplară, dincolo de încărcătura conotativă prin eliberarea de balastul comentariului, prin esențializarea atitudinii.

Următorul ciclu, **Interludiu**, arcuind întrebări de natură gnoseologică aduce odată cu cenzurarea stilului euforic, festiv, un ton ușor criptic, reținut. Prin forma sintetică de haiku, poetul încearcă să cuprindă în cuvînt ceea ce e nedefinit, ambiguu : „De pe genunchii mei, / chiar acum, lucitor, / cade Cuvîntul..." **(Chiar acum, 7).** Din **Autoportretul** cu care se deschide cel de-al treilea ciclu răzbat acordurile unor melodii interioare : „Eu sînt ecou / nespuselor cuvinte". Versurile avertizează asupra capcanei viselor, a căror mișcare iregulară implică receptorul în cîmpul imprevizibil al comunicării. Cuprinderea acestuia în haloul metaforic desăvîrșește menirea actului liric : „Adevărul Poeziei nu-l știe / decît somnul ei / neîncăruntit..." **(Sum).** Umbra, somnul, visul devin repere ale lungului „urcuș" spre cuvinte, itinerar al neliniștii la capătul căruia se petrece miracolul înfioratei treceri a increatului spre Logos **(Silabe).**

Ciclul final, **Asimptota cuvintelor**, transcrie mai mult o experiență de ordin intelectual. Subtextul polemic incorporat în poemul **Cryptiva sau revelația privirii**, din **Ars poetica**, (vezi „efectul de ecou controlat") reprezintă totodată un gest de disciplinare, de condensare a emoției.

Lucid, sobru, optînd pentru semnificația cuprinsă în însuși sensul desfășurării poemului, Theodor Răpan cochetează uneori (foarte rar, e adevărat), cu unele clișee („modelul" Saint-John Perse în „Solstițiu"). Ca orice poet care se respectă va avea și el un arbore preferat (caisul) și mici accese de retorism. Aceasta presupune, credem noi, un plus de exigență menită să-i pună în lumină mai distinct individualitatea.

Constantin M. Popa

*) **Theodor Răpan : „Privind în ochii patriei", Editura „Cartea Românească", 1986.**

TOPOSUL IUBIRII

ADRIAN MIERLUȘCĂ

TREPTE DE AZUR

Editura Militară

Volumul de versuri „Trepte de azur" *) de Adrian Mierlușcă se află sub unghiul de incidență a cunoașterii prin trăire intensă a tuturor momentelor esențiale dintr-o viață ; poetul stă sub semnul „chemărilor", așa cum își concepe și înlănțuie metafora-geneză a poemelor. Poezia de aici se compune din ciclurile firești străbătute de poet atît în linia concretului cel de toate zilele, cît și în linia spiritului înălțat în azur. Confesiunea nu e bintuită de spaime nici chiar atunci cînd poetul își simte vulnerabilitatea, implicat fiind, cu sau fără voia lui, în proiecția inevitabilă a omului în cosmos, își surprinde teama și dorința devenind patetic și plin de candoare : „Strigătul ce urcă prin tăceri / Cînd sufletul e în sărbătoare : / Dacă nu-i răspunde nimeni împrejur / Solitar ecoul bucuriei doare." La Adrian Mierlușcă colectivitatea e de o mare luminozitate ca un indice clar de înțelegere a prezentului. „O flacără bogată în lumină, / Născută-n vatra gîndului curat / Te-nalți prin ea pe culmi nebănuite / Și-i dai cetății totul ce-i de dat".

Nota generală a volumului este sensibilitatea, emisia melodioasă a versurilor care sugerează, în fond, o alcătuire îndelung elaborată, dar și o inefabilă simplitate și eleganță. Lirismul dens are o amplă deschidere, cu implicații ingenioase și revelații surprinzătoare, spre marile probleme ale existenței.

„Chemările" poetului sînt în definitiv propriile aspirații, pecețile eului său interior. În „chemările pămîntului" zonele transfigurate își au obîrșia în dragostea de patrie, de eroii săi; perenitatea neamului românesc e sugerată deosebit de plastic : „Și am urcat, venind dinspre milenii, / Prin oamenii ce-n oameni se zidesc, / O tinerețe fără bătrînețe, / Pentru un verb etern și românesc."

Ideea că infinitul patriei este în fiii acestui pămînt se relevă într-o sută de poeme de o mare limpezime cum ar fi, de pildă, „Sacru Testament".

Cu adînc respect pentru istoria patriei, pentru ceea ce luminează, susținînd necontenit fiecare moment al acesteia, Adrian Mierlușcă își urmărește propriul destin, căutînd să-și definească traiectoria cu bucurie și răspundere, cu entuziasm și generozitate : „Prietene, / Respiră puțin aerul primăverilor tale / Cu fruntea spre soarele adevărului / Chiar dacă norii / sau noaptea-i ascund strălucirea / Vei simți cum luminile lui / coboară în tine"...

Ceea ce pare o reevaluare a motivelor, este de fapt o construcție lirică proprie, o elaborare determinată de misterul și sacrul care se evidențiază „Frumos și simplu pentru nemuriri."

Poetul intuiește puterea realității și alcătuiește un spațiu în care se limpezește un anumit topos, punctind perspectiva : „Verb incandescent al chemărilor / dinspre astăzi spre mîine / conjugat printr-un timp al duratei"...

Treptele parcurse de poet sînt în ascensiune, atmosfera poematică transpare cu acuitate din ecourile inimii, pînă dincolo de „un zbor în liniști".

Pe ce se susține volumul, nu-i greu de observat, căci două sînt filoanele explorate cu suavă transpunere : întîi avem de a face cu o lirică patriotică unde poetul se află „în flancul de onoare", apoi cu o lirică izvorîtă din imensa flacără a inimii. În această a doua „secțiune de aur" descoperim un poet cotropit de emoții, fericit și în același timp inspăimîntat de trecerea uzurpatoare a timpului : „O urmă două mai purtau nostalgic. / Un fulger alb de vietate-n drum / Privindu-le alunecam sălbatec / Purificați de întrebarea : cum ?" Peisajul e aspru, ca și-n viață, există o veghe perpetuă, dragostea e un ecou solar, pierzîndu-se cu totul și ivindu-se cînd nu mai părea posibil : „Sub ochii mei azi înfloreau caișii / Și salcia își potrivea cununa / Dar simt plutind în zare pescărușii / Vestindu-mi că se-apropie furtuna." Relieful vieții nu e plat, sentimentele ard și pleacă fără putință de oprire : „Iubirea mea, te-adun mereu, / Pentru sublima-mbrățișare, / Dar virstele sint trepte-adînci / Și-apropierea lor mă doare."

Iată că după versurile din „La flacăra cetății" unde poetul se cantonase într-o singură temă, majoră, ce-i drept, Adrian Mierlușcă ne apare cu totul schimbat, registrul liric amplificîndu-se. „Trepte în azur" cuprinde poeme de o autentică stare lirică, problemele fundamentale ale trăirii, ale înțelegerii existenței, sînt evidente în sinteza actului poetic, în starea de grație și expresivitate stilistică.

Pavel Pereș

*) **Adrian Mierlușcă : „Trepte de azur". Editura Militară, 1985.**

CARTEA DE DEBUT

DEBUTURI COLECTIVE (III)

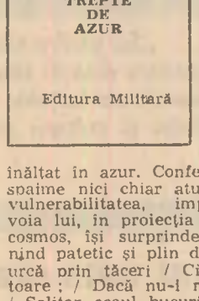

CERC DE UMBRĂ. Versuri plăcute prin limpezime scrie **Doina Petrulescu** (n. 1956) într-o poezie a emoțiilor directe : nostalgia copilăriei, dorul de părinți, dragostea maternă, iubirea exprimată cu naturalețe, fără ceremonialul unor complicate „jeux d'amour" : „Mi-e drag trupul tău de care / mă reazim ca de un copac din pădure... / trupul tău de noapte / cald ca un culcuș / din care nu-ndrăznește nimeni să mă fure... / Nu știu de ce mă frămînt, / Te-aș tot stringe în sînge / de ce nu mi-e bine sub lună / pînă cînd văd dulce venind spre mine / trupul tău..." Lipsite de o reală invenție metaforică, poemele acestea, cele mai multe de dragoste, atestă o stăpînire intimă a regulilor prozodiei, de la cea populară la buna tradiție a începutului de secol : „Și nu vei veni în seara mea de gală, / Va ninge peste scaunul tău gol, / Voi fringe-n pumni lumina ireală / Acelui timp ce îmi tot dă ocol...".

OCHIUL DIN SOMN. Ușoară prețiozitate în versurile **Persidei Rugu** (n. 1950), autoare a unor poeme de inspirație cerebrală cu o imagistică încărcată, neobarocă : „Cenușa zilei scade-n clepsidrica povară / flori libelule urcă spre cumpăna de jar / Egreta amintirii rotește-se amar / spre-aceleași necuvinte din rodiile de seară / / Șisturi și lave scaldă miliaceul zării / Genune rană piatră mireasmă de bazalt / pătrunzi în urnă cintec vigonie de-nalt / și-aduni iubirea moartă sub veghea neuitării". Dincolo de arabescurile convenționale, se reține piesele unde recuzita încetează să mai fie simplu decor — **Însemnări, Golful tăcerii** — sau unde ea dispare cu totul.

CROCHIU. O poezie a stărilor lirice vag stilizate, într-o expresie simplă, ce nu ocolește totuși figurile de stil, cultivă arhitecta **Cristina Suciu Moscu** (n. 1951) : „Eu sînt tot ceea ce iubesc / O boare înnourind fereastra / Un vas chinezesc găzduind / Dragoni și flori / O rochie de atlas / Fosnind draperie la ochiul meu sur / O bandă de magnetofon / Unduind în dans solitar / Un pahar de vin ars / O colindă geroasă / La poartă-n sat la tata / O culoare / Picurînd din coasta lui Adam / Un verb / Alunecînd pe buze spre alb". Spre deosebire de cei mai mulți dintre autorii antologați, filologi de formație, poeta nu are inhibiții livrești înaintea lexicului său, de unde atît prospețimea unor imagini, cît și lipsa de simț critic din alte catrene.

SPAȚIU ALBASTRU. Poezii modeste dominate de locuri comune aflăm la **Viorel T. Sălăgean** (n. 1945) : „Limbile ceasului / s-au încolăcit peste zodia mea. / Venise pasărea. / eu am crezut că e vultur / atît de mare-i era umbra : cap de femeie, trup de șarpe / gheare de leu. / M-am închis într-un cerc. / Pe timplele-mi răsar / florile copilăriei / și-a tinereții cenușă / în mine s-aprinde, / dar vîntul, spulberătorul vînt / din aripa umbrei... / Zimbitoare fecioară, zodia mea / se topea / sub degetele ploii. Privirea ei... / urmă pe nisipul clepsidrelor". Hilar în poemele de „demitizare" a anticelor mituri **(Pax vobiscum)** sau în cele ale marilor „chestiuni" **(Întrebări)**, autorul e onorabil, sincer și fără relief în versurile dedicate cinstirii străbunilor moți, frumuseții florilor și a iubirii, trecerii timpului s.a. **(Drum, Izvor renăscut, Cumpăna, Aici)**, în linia generală a selecțiilor acestui volum de debut submediocru unde fie „simțirea poetică" nu are mijloace de a se exprima deasupra banalului, fie năzuința de a scrie a autorilor este mult mai mare decît substanța inspirației lor poetice.

Alexandru Condeescu

Alpha '85, Editura „Dacia", 1986.

Deschizătorul de drumuri

În lingvistica și filologia românească, B. P. Hasdeu apare ca deschizător de drumuri, cu o operă vastă și de mare erudiție, care s-a impus prin varietatea domeniilor abordate și prin unele metode de cercetare aplicate pentru prima oară în știința noastră. Hasdeu nu a elaborat o istorie a limbii române, dar a studiat aproape toate marile probleme pe care le implică o astfel de sinteză : originea latină a structurii limbii, aportul substratului traco-dac, raporturile cu limbile romanice, influențele (slavă, greacă, turcă etc.), repartizarea dialectală, apariția variantei literare, terminologiile tehnice populare etc. Toate compartimentele limbii, considerate sub aspect evolutiv, au intrat în preocupările marelui învățat : fonetica, gramatica, vocabularul (nume comune, nume proprii, derivate).

Hasdeu era romanist, dar și slavist, iar prin cercetarea fondului traco-dac al românei se introdusese temeinic în lingvistica indo-europeană. El înțelegea știința limbii în conexiunile ei cu istoria socială, cu etnografia, folclorul, psihologia, istoria religiei, dreptul, economia politică, statistica etc., domenii pe care le stăpînea și le supunea cercetării cu forța specialistului de înaltă clasă. În lingvistica teoretică, adevărurile pe care le susținea îl apropiau de marii lingviști europeni ai secolului : Fr. Bopp, W. Humboldt, W. Whitney, A. Schleicher, Max Müller, J. Grimm, G. I. Ascoli ș.a. Unele dintre ideile lui sînt pline de originalitate și devansează gîndirea lingvistică a vremii.

Activitatea științifică a lui Hasdeu începe cu **Arhiva istorică a României** (1864—1868), o impresionantă colecție de documente privitoare la istoria poporului român. Din 1876, funcționează ca director al Arhivelor Statului, îmbogățind necontenit tezaurul arhivistic național. El intenționa să întocmească o istorie a patriei, concepută, ca toate operele sale, după un plan de proporții uriașe. A rezultat de aici **Istoria critică a românilor** (publicată mai întîi în „Columna lui Traian", pe 1872, apoi în volum, ed. I., 1873, ed. a II-a, 1875; reeditată la Ed. Minerva în 1984), o cercetare interdisciplinară, de istorie și lingvistică, în care sînt tratate problemele cardinale ale istoriei poporului și limbii române din epoca de dinainte de colonizarea romană pînă în secolul al XIV-lea, în vremea primilor Basarabi.

Hasdeu editează o mulțime de texte vechi românești. Dar opera filologică cea mai de seamă, **neîntrecută** pînă astăzi, este **Cuvente den bătrîni. Limba română vorbită între 1550—1600** (vol. I—III, 1879—1881, publicată mai întîi în „Columna lui Traian" ; reeditată în 1983 de Gh. Mihăilă), ediție de texte vechi originale de o valoare excepțională, reproduse în grafia chirilică și în transcriere interpretativă cu litere latine și urmate de comentarii filologice și lingvistice ; volumul al II-lea conține cărțile populare (Textele măhăcene, Legenda Duminicei, Legenda lui Avram, Texte bogomilice, Balada „Cucul și turturica", Povestea numerelor etc.) însoțite de întinse studii privind filiația textelor și circulația motivelor în literaturile altor popoare.

Cu primele două volume ale acestei opere se pun bazele filologiei românești (în sensul restrîns de editare a textelor) și ale literaturii populare comparate. Notele lingvistice la aceste texte sînt adesea studii de mare importanță pentru cercetarea istorică a limbii, de unde rezultă că prin **Cuvente** se așează și bazele gramaticii (inclusiv fonetica și vocabularul) istorice românești.

Hasdeu a susținut cu ardoare teza latinității limbii române, fără să nege însă aportul influențelor străine. Strălucit comparatist, el a privit româna mereu în raport cu celelalte limbi romanice, ca italiana, spaniola, catalana etc., arătînd importanța deosebită a limbii noastre în comparația istorică din cîmpul romanisticii.

Domeniul care l-a pasionat cel mai mult pe Hasdeu a fost cel al substratului traco-dac al limbii noastre. El a văzut bine concordanțele dintre română și albaneză, datorate nu împrumutului reciproc, ci acțiunii substratului comun ; albaneza era considerată de el ca urmașă a limbii trace. Elementele autohtone sînt raportate și la alte idiomuri indo-europene (baltice, slave etc.). Sînt atribuite substratului aproximativ 80 de cuvinte comune, peste 20 de nume proprii (în special hidronimia majoră) citeva sufixe și un mare număr de particularități fonetice și gramaticale : vocala **ă**, diftongii **ea** și **oa**, palatalizarea labialelor, **r** forte, rotacismul lui **n** intervocalic, postpunerea articolului hotărît, sincretismul genitivului cu dativul, structura numeralului de la 11 la 19 cu prepoziția **spre**, viitorul cu **a vrea** etc. Contribuția lui Hasdeu la elucidarea problemei substratului lingvistic românesc este covîrșitoare.

Dialectologia și lexicologia, ca derivînd din natura general populară a limbii comune, au fost discipline lingvistice de predilecție ale marelui învățat. El a remarcat unitatea română comună, desprinderea istro-românilor din ramura dacoromână, procesul de coborîre a aromânilor spre sud din cauza interpunerii slavilor și al împingerii de către unguri a unor grupuri de români pînă în Moravia. Româna comună poate fi reconstruită prin comparația interdialectală. Idei valoroase a susținut și în legătură cu variantele teritoriale ale dacoromânei. Pentru cunoașterea amănuntită a acestora, a organizat o vastă anchetă dialectală prin corespondență, obținînd, cu un chestionar alcătuit din 206 întrebări, un material dialectal imens. O atenție specială a acordat graiurilor din Banat și Oltenia, considerîndu-le mai arhaice și, deci, mai valoroase pentru istoria limbii. Cu aceste cercetări, Hasdeu se află printre precursorii geografiei lingvistice.

O mare cantitate a materialului dialectal a fost folosită de Hasdeu la redactarea dicționarului său : **Etymologicum Magnum Romaniae** (vol. I—IV, 1884—1898, reeditat la Ed. Minerva în 1972—1976, cuprinde literele A-Bărbat), cea mai importantă dintre operele sale, o încercare de a cuprinde întreaga evoluție a culturii materiale și spirituale românești. Este un dicționar istoric de cuvinte comune și proprii, de formanți lexicali, de sinonime, de sunete, un dicționar al obiceiurilor și practicilor vechi populare ; unele articole sînt studii de mare întindere (**Arges, Bals, ban, basm, Bănat, Bic** etc.). Sub pretextul cuvîntului-titlu, geniul lui Hasdeu se manifestă în **Etymologicum** în toată libertatea.

Hasdeu este considerat, pe bună dreptate, ca cel dintîi mare slavist al nostru. După el, elementele slave din română, „nu provin dintr-un amestec etnografic cu slavii, ci numai din contact de vecinătate", iar în toponimia românească foarte adesea s-a produs o traducere prin termeni slavi a unor vechi denumiri românești. Hasdeu a observat că în documentele vechi slave există numeroase cuvinte românești și chiar construcții sintactice datorate românei : de asemenea, dintre limbile slave, bulgara se distinge prin raporturi mai strînse cu româna.

Aportul lui Hasdeu la teoria generală a limbii este considerabil. De numele lui Hașdeu se leagă, după cum se știe, cunoscuta teorie a circulației cuvintelor. „În circulațiune, dară, și ieșirăi în circulațiune — zice el — se oglindește fața cea fonică, ca și cea gramaticală, ca și cea lexică a unei limbi". Fizionomia limbii e caracterizată prin elementele (sunete, forme gramaticale, cuvinte) cu frecvența cea mai mare, cu distribuția cea mai bogată, cu cea mai înaltă valoare de întrebuințare. Hasdeu a dovedit astfel că esența limbii noastre este latină.

Din cercetările lui de lingvistică teoretică, mai reținem : chestiuni de terminologie lingvistică, raportul dintre lingvistică și filologie, limba ca sistem, limba ca fenomen social, originea graiului omenesc, raportul dintre limbă și gîndire, clasificarea genealogică a limbilor, definirea metodei comparativ-istorice, teoria substratului, chestiunea amestecului limbilor, reconstrucția lingvistică, limba națională, limba poetică și multe altele.

În ciuda unor erori care ne întîmpină în uriașa sa operă, Hasdeu este cel mai mare lingvist și filolog al nostru, una dintre personalitățile științifice cele mai puternice pe care le-a creat poporul român.

Gr. Brâncuș

2500 FONDUL PRINCIPAL AL CULTURII ROMÂNE

HASDEU
PERMANENTA REDESCOPERIRE

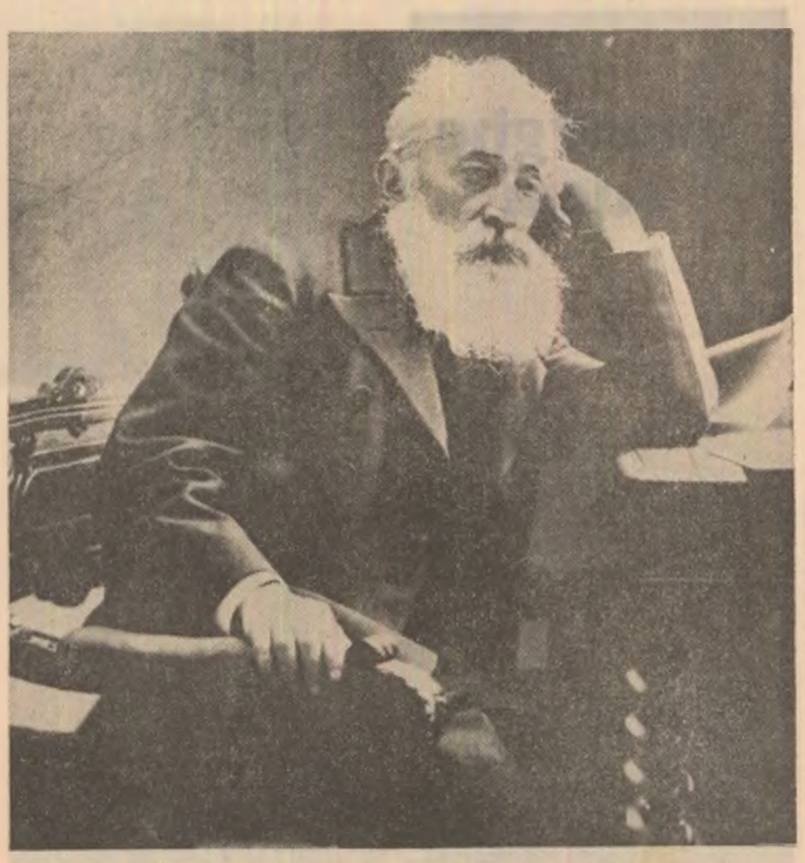

În mai multe rînduri, Bogdan Petriceicu Hașdeu a susținut că s-a născut la 26 februarie 1836. Actul său de botez, descoperit acum o jumătate de secol, dă data de 26 februarie 1838. Dar, așa cum susține Aurelian Sacerdoțeanu, „nașterea însă a putut avea loc poate cu mult mai înainte și din motive familiale botezul a fost întîrziat".

Se pune întrebarea : cînd vom aniversa 150 de ani de cînd s-a ivit în lume cel care avea să dea culturii române o strălucire inconfundabilă ? Anul acesta, însă, cu certitudine, se împlinește un veac de la apariția celui dintîi volum din **Etymologicum Magnum Romaniae.**

Dar această pagină consacrată marelui învățat nu se justifică în rîndul întîi, prin prilejuri aniversare. Postumitatea operei hașdeiene este una dintre cele mai sărace, dacă luăm în vedere perioada de pînă la cel de al doilea război mondial. În afară de ediția în două volume scoasă de Mircea Eliade, în 1937, abia dacă putem număra pe degetele unei singure mîini reeditările (și acelea, de regulă, niște broșuri) care s-au tras din imensa lui operă.

Este titlu de glorie pentru vremea noastră, mai ales al anilor din urmă, să fi repus în circulație această vastă creație în atîtea din laturile ei încă perenă și care, de ce să n-o mărturisim, dă încă naștere la controverse. Să notăm că în timpul din urmă au apărut : **Etymologicum Magnum Romaniae, Istoria critică a românilor, Cuvente den bătrîni,** antologii din scrierile sale istorice, folclorice și literare (unele în tiraje de masă), apoi trei volume de corespondență. De asemenea, i s-au consacrat monografii specializate (despre lingvist și filolog, despre publicist, scriitor, gînditor). Anul acesta a debutat, în sfîrșit, seria de OPERE în ediție critică, Hașdeu.

Dacă în 1937 cînd Mircea Eliade publicase antologia lui în două volume, lumea culturii a avut păreri împărțite despre viabilitatea operei hașdeiene, reeditările masive din timpul din urmă au îmbiat cititorului și exegetului o înțelegere mai largă, cu toate că, așa cum am spus, anumite animozități — deschise sau subterane — nu se poate spune că nu au existat. Ele au ținut, uneori, mai ales de modul cum au fost editate textele, decît de atacarea ideilor prețioase care se găsesc în scrierile rămase de la Hașdeu.

Iată de ce am dat întîlnire în această pagină cîtorva cercetători de vîrste deosebite și de aplecări pe domenii deosebite — pentru a desprinde care-i rezonanța **astăzi** a celui mai mare savant român din secolul XIX și în ce chip multitudinea argumentelor lui sînt măcar în parte, bune de argumente și pentru noi și pentru cei ce ne vor urma. Dacă pe un pasaj sau altul al operei sale Hașdeu poate fi amendat, lucru firesc datorită adausurilor pe care le-au înregistrat cercetările de disciplină, el rămîne necontenit reavăn fertil prin metodele și căile pe care le-a oferit studiului global al culturii. Nu cred să-l întreacă cineva în cultura românească și cred că foarte puțini în cultura lumii — o spun aceasta cu toată modestia de care sînt în stare — să fi oferit atît de multe metode de lucru, atîtea sugestii cercetării viitoare precum dînsul.

A conceput grandioase proiecte, a risipit materie în toate părțile și chiar dacă din toată truda lui n-au rămas decît ziduri răzlețe, ici colo cîte un turn finisat, noi întrezărim cu ochii minții edificiile pe care acest român le-a visat spre binele poporului său și al omenirii întregi.

Știa 24 de limbi — îmi spunea într-un rînd Constantin Noica — dar nu le știa aidoma calculatorului modern, în chip sec, tehnic, ci le întrezărea într-un continuu și multiplu dialog dialectic spre înțelegerea sorginților popoarelor și astfel spre buna lor conviețuire din prezent și viitor. Ideea filozofului este, bineînțeles, reformulată de mine (eu nu folosesc notes-ul) dar cred că sensul să nu i-l fi alterat.

Refuzînd paradoxul călinescian despre unii ginditori și artiști din trecut, cred că putem spune și despre Hașdeu că și el este contemporanul nostru.

Gheorghe Suciu

Nostalgia originilor

La aproape un secol și jumătate de la nașterea lui Hasdeu și la trei sferturi de secol de la dispariția sa, încă nu există o valorificare **reală** a contribuției sale la rezolvarea unor probleme esențiale pentru limba și cultura noastră : importanța și ponderea fondului autohton traco-dac în română. Fără a avea pretenția că am analizat toate punctele de vedere privitoare la personalitatea lui Hasdeu, constatăm — cu mare regret — că există, foarte adesea, o nefirească neînțelegere în ceea ce privește ipotezele sale, calificate, adesea fără o judecată aprofundată, ca „imposibile, fantastice, absurde". Firește, Hasdeu a greșit de cîteva ori, mai ales în ceea ce privește unele detalii, să zicem etymonul primitiv al unui cuvînt. Cel mai adesea, însă, el nu greșea ori greșea „cu eleganță", greșea — cel mai adesea — mult mai puțin grav decît numeroși cercetători contemporani tracologi (ori care se cred astfel). Încercăm să reliefăm, pe cît posibil obiectiv, în ce constă geniul său, dar și unele erori pe care le-a făcut.

Un exemplu strălucit de analiză etimologică este scurtul studiu **Zimbrul în Dacia** („Columna lui Traian", VI, 2, 1875, p. 97—104 ; republicat în B.P. Hasdeu, **Scrieri istorice,** Buc. 1973, vol. II, p. 142—150). Hasdeu arată aici că avem atestată forma tracă **zombros** în două texte grecești, formă preluată ulterior și de română ca **zimbru** și — detaliu extrem de interesant — și de slavi, încă la o epocă foarte veche, în forma **zombrŭ** (pentru grafierea cuvintelor slave utilizăm, din rațiuni tipografice, o manieră simplificată). Cercetătorii ulteriori au considerat, se pare „în bloc", că ipoteza lui Hasdeu este hazardată, absurdă. Regretatul D. Decev, unul din marii tracologi ai secolului nostru, deși înregistrează termenul trac atestat de scriitorii greci, crede că avem de-a face, de fapt, cu o eroare cronologică, fiind vorba — în opinia sa — de înregistrarea formei slave (vezi **Die thrakischen Sprachreste,** p. 193). Ca orice problemă dificilă de tracologie, discuțiile puțind continua la nesfîrșit cu argumente nenumărate pro și contra, nu există un răspuns magic convingător pentru toți. Putem admite că formele atestate sînt slave. Și totuși, este chiar așa de absurdă ipoteza lui Hasdeu ? Dicționarele curente pretind că rom. **zimbru** reflectă un împrumut de la slavi (DEX, DLRM, Șăineanu, etc.). Se observă însă ușor că ipoteza unui împrumut în română de la slavi se lovește de un detaliu, se pare neobservat (ori ignorat) : nazalele slave sînt redate în română prin **um/un,** forma așteptată — presupunînd că este un împrumut de la slavi — fiind ***zumbru,** precum **muncă** din **monka, po-runcă** din **ronka** „mînă" (sens prim: „semn cu mîna"), etc. În plus, în arealul slav, formele sînt lăsate neexplicate, singura paralelă citată fiind în limbile baltice (lituanian **stumbras,** leton, **stumbrs**).

Unde greșea deci Hasdeu atunci cînd afirma că **zimbru** este moștenit de română din substrat ? Poate doar atunci cînd credea că slavii au împrumutat forma din traco-dacă, deși este perfect posibil să fie și așa. Azi ne apare mai prudent să afirmăm că formele trace, baltice și slave sînt înrudite (**urverwandt,** cum zic lingviștii germani), forma tracă reconstituibilă fiind ***zembr-** ori ***zimbr-** (terminațiile cazuale trace nu ne sînt cunoscute). În vechime și pînă tîrziu în evul mediu, zimbrul a fost un animal tipic al pădurilor noastre, iar ideea că numele său trac a fost preluat ca atare în română nu poate fi decît în firea lucrurilor. De altfel, un argument în plus — azi bine știut — îl constituie alte numiri de animale și păsări ca **barză, mistreț, viezure,** etc. al căror caracter autohton nu îl mai pune azi nimeni la îndoială.

Este interesant să semnalăm, în strînsă legătură cu aceste fapte, un alt aspect privitor la preocupările lui Hasdeu : efortul său constant de a nuanța raporturile etno-culturale în lumea antică în cazul de față efortul de a sublinia un împrumut de la trac: în limba slavă primitivă, tot așa cum altă dată îl preocupa ideea de a demonstra influența celtică asupra limbii trace, idee care — din cîte știm — nu a mai preocupat pe nimeni în mod constant. După știința noastră, nici un cercetător român nu a mai fost preocupat să analizeze dacă — cel puțin în principiu — se pot identifica urme ale influenței trace în lumea slavă. Pe timpul lui Hasdeu nu exista încă un consens privitor la patria comună a slavilor. Această lipsă de consens a continuat încă mult timp, pînă aproape de zilele noastre, cînd săpăturile arheologice și analiza hidronimiei au permis să se arate cît se poate de clar că patria primitivă a slavilor trebuie căutată la nord de traci (traco-daci), la est de celți și germanici, la sud și sud-vest de popoarele baltice (pe atunci mult mai răspîndite decît azi) și la vest de populațiile iranice. Pe scurt, patria primitivă a slavilor trebuie căutată la nord de teritoriul României de azi, într-o zonă aflată sub o indubitabilă influență scitică și traco-dacă. Semnalăm că pentru cercetătorul sovietic N. O. Trubacev, care a studiat hidronimia ucraineană, nu constituie o surpriză să constate că numiri ca **Stryj, Gorun** ori **Dnjester** reflectă o influență tracă, corespunzînd respectiv numelor românești **Strei, Gorun** ori **Nistru.**

Cercetările ulterioare, și mai ales cele din ultimii ani, aveau să arate, deci, că Hasdeu intuia bine patria vechilor slavi la nord de arealul traco-dac, deși — mai este nevoie să subliniem — posibilitățile de investigație ale lui Hasdeu nu se puteau compara cu cele ale cercetătorului de azi.

Acest studiu dedicat etimologiei cuvîntului **zimbru** nu este izolat. Există multe alte cazuri care arată că Hasdeu era preocupat intens de clarificarea unor detalii, de aspecte subtile ale unor raporturi etno-culturale. Un exemplu strălucit este ipoteza sa privind originea unui termen esențial al vieții păstorești : **cioban.** Despre acesta însă, ceva mai pe larg altădată.

Sorin Paliga

„Cuvente den bătrîni" — o bătălie cîștigată

La 9 mai 1877 se declara independența de stat a României. În aceeași lună, B. P. Hasdeu începea publicarea în fascicole a unor vechi documente românești conservate în Arhivele Statului. La 29 iulie 1878, după consemnarea tuturor drepturilor României independente la congresul de la Berlin, se decreta trecerea armatei române în stare de pace, cu începere de la 5 august al aceluiași an. Peste puțin timp avea să apară impunătorul tom al lui B. P. Hasdeu, intitulat **Cuvente den bătrîni,** cu prefața datată 10 august 1878.

Această extraordinară coincidență nu poate să nu ne tulbure pe noi, cei de astăzi. Și, probabil, nici nu este întîmplătoare.

Pînă în 1877, Hasdeu era cunoscut mai ales ca publicist, poet, dramaturg și istoric, avînd la activ o nuvelă care provocase un mic scandal în epocă, **Duduca Mamuca** (1863), o piesă de teatru jucată în 1867, **Răzvan Vodă** (devenită **Răzvan și Vidra),** un volum, **Poesie** (1873), o operă monumentală din care dăduse primul volum, **Istoria critică a românilor** (1873) și multe contribuții sub formă de articole și broșuri, mai ales în domeniul istoriei. În 1874 începe un curs de filologie comparată la Universitate, iar în 1876 devine director al Arhivelor Statului.

Dar marele filolog de mai tîrziu nu apăruse încă. El se va forma în „mina de aur" — fie-mi permisă această metaforă — pe care o reprezentau, pentru un om de geniu și cu o imensă putere de muncă, cum era B. P. Hasdeu, Arhivele Statului, depozitare ale unui însemnat fond de documente, în mare parte netratate științific și unele chiar neclasate competent la acea dată. Mi se pare deosebit de semnificativ că, pentru a fi permanent în preajma valorilor pe care le „simțea", Hasdeu se mută pur și simplu în localul care adăpostea arhivele identificîndu-se astfel cu chiar obiectul cercetărilor sale !

Cineva se poate întreba — și întrebarea nu poate fi respinsă cu un zîmbet — de ce trebuie să acordăm o atît de mare importanță unei acțiuni relativ lipsită de originalitate cum este aceea a editării documentelor și textelor vechi ? Nu este, la urma urmei, o simplă problemă de transcriere ?

Poate că tocmai împotriva unei astfel de mentalități a început Hasdeu să lupte. Om al unor mari proiecte, urmărind viziuni exhaustive pe baze teoretice solide, el scrie în prefața **Cuventelor :** „Intenționea autorului a fost de a pune o serioasă temelie analitică pentru filologia și diplomatica română, după cum, pe un teren diferit, dar tot prin analiza cea mai minuțioasă, ne încercasem altădată de a limpezi, mergînd din disecțiune în disecțiune, trecutul nostru național prin **Istoria critică a românilor".** Așadar, în primul rînd, scopul lucrării este acela de a oferi viitorilor cercetători ai limbii române un corpus de date cît mai bine alcătuit și interpretat, pus — după cum se spune în introducerea la partea întîi a **Cuventelor** — „într-o ordine sistematică, adecă sub rubrice omogene, cuprinzînd fiecare corp cîte o materie de aceeași natură, animată — așa-zicînd — de un singur suflet".

Dar cel mai mare inamic al savantului în uriașa întreprindere pe care o pornise era tocmai lipsa unei temelii teoretice pe care o dorea atît. Astăzi, un filolog care s-ar angaja în ceva asemănător ar trebui desigur să studieze un timp oarecare principiile metodologice **existente** ale domeniului său. Hasdeu însă era contemporan cu însăși nașterea lingvisticii și filologiei științifice și, din perspectiva timpului, îl putem chiar număra printre întemeietori, nu doar pe plan național, ci și universal, astfel că misiunea sa era deosebit de dificilă.

Oricine ar fi ezitat, nu și omul de geniu avînd sentimentul întemeietorului, un sentiment care era propriu în acele momente întregului popor român ce nu mai putea suporta supunenia. Tomul I din **Cuvente den bătrîni** cuprindea doar documente, dar linia metodologică începuse să se contureze. Structura însăși a prezentării fiecărui text din volum mărturisește intenția teoretică : o prezentare amănunțită a documentului cu precizări istorice și filologice, reproducerea originalului, apoi „transcripțiunea" și în fine, celebrele „notanda", conținînd explicațiile lingvistice care, adunate, ar putea forma ele singure o adevărată istorie a limbii române.

Tomul al doilea, apărut în 1879, consacrat cărților poporane ale românilor, accentuează coordonata teoretică cuprinzînd adevărate studii independente care vor sta la temelia „filologiei comparative" dorite de autor. Aici se află un „Specimen de gramatică comparativă istorică a limbei române (609-687)" și mai ales monografia devenită clasică asupra baladei „Cucul și turturica".

În sfîrșit, tomul al treilea (1881), anunță „Istoria limbei române" din care apare partea întîi : „Principie de linguistică". Studiile analitice dăduseră rod, filologia și lingvistica românească își începeau cariera de maturitate.

Nu este locul aici să încercăm încă o descriere a monumentalei opere a lui Hasdeu. **Cuvente den bătrîni** (ați observat că, vorbind despre lucrările lui Hasdeu, ne simțim mereu obligați să folosim adjectivul „monumental" ?), nici să trecem încă o dată în revistă aprecierile care s-au făcut în legătură cu ea. Grație strădaniei profesorului Gheorghe Mihăilă, dispunem de o reeditare completă apărută la Editura Didactică și Pedagogică între 1983 și 1984, cu un amplu studiu introductiv care răspunde perfect curiozității cititorilor în aceste privințe. Am încerca însă un răspuns la o altă posibilă întrebare : ce reprezintă pentru cititorul anului 1986 — specialist sau dornic numai de a cunoaște cultura românească — **Cuvente den bătrîni** a lui B. P. Hasdeu, lucrare gîndită și dată la iveală cu mai bine de un secol în urmă ?

Trebuie să ne oprim în primul rînd la valoarea exemplară a lucrării. **Cuvente...** a deschis un drum. Cultura românească avea pînă la Hasdeu doar cîteva texte vechi, editate dintr-un interes mai mult istoric : **Hronicul vechimii a romano-moldo-vlahilor** al lui Cantemir, în ediția lui G. Seulescu (Iași, 1833—1836), cronicile și documentele din „Arhiva românească" a lui Kogălniceanu sau din „Magazin istoric pentru Dacia" scos de Nicolae Bălcescu și August Treboniu Laurian. Importanța întreprinderii era însă limpede pentru orice intelectual patriot, conștient de valoarea izvoarelor în alcătuirea istoriilor, atît de necesare în secolul trecut, fie pentru istoria generală, fie pentru istorii speciale. În 1858, Timotei Cipariu dă la iveală **Crestomația seu analecte literarie den cărțile mai vechi și noue romanesci,** prima antologie de valoare cuprinzînd texte vechi din secolele XVI și XVII, care de altfel va constitui și pentru Hasdeu un îmbold și un model. Dar, așa cum arăta savantul în cele zece principii expuse în prefața **Istoriei critice a românilor,** izvoarele trebuie privite critic pentru a se asigura caracterul științific al unei întreprinderi de sinteză. Această trăsătură critică este fundamentală pentru **Cuvente den bătrîni.** Nici un amănunt nu este trecut cu vederea și nu este lăsat măcar fără o încercare de explicație ; dacă un filigran sau un anumit tip de literă poate furniza o informație asupra textului, ele vor fi exploatate la maximum.

Metoda de lucru se împleteste cu concepția generală a lucrării. Hasdeu nu a editat documente de-a valma. El a urmărit să dea o imagine a ceea ce era „limba română vorbită între 1550—1600" într-un „Studiu paleografico-linguistic", așa cum se specifică în subtitlul tomului I și în titlul generic al următoarelor. Așadar, nu limba traducerilor, nu limba mai mult sau mai puțin modelată după tipare străine a cărturarilor, ci limba **vorbită** sau măcar ceea ce putea fi considerat ca fiind cît mai aproape de acest aspect. Așa se face că importanța acordată unor „mărunte" zapise de vînzare, cumpărare sau schimb ori unei scrisori de femeie și unor texte folclorice notate în diverse zone ale țării nu este mai mică decît cea conferită cronicii lui Mihail Moxa. Varietatea textelor care oglindesc viața unei societăți în diversele sale aspecte conferă primelor două volume din **Cuvente...** un caracter — îndrăznesc să spun — aproape „literar", ele putînd fi parcurse din plăcerea de a-ți forma o imagine, eventual propria-ți imagine, asupra unor vremi trecute.

Volumul al treilea, în care intră, într-o expunere perfect organizată, principiile teoretice pe care Hasdeu le avansa în ideea alcătuirii unei istorii a limbii române, poate părea desuet specialistului contemporan — au trecut totuși o sută de ani de dezvoltare spectaculoasă a lingvisticii mondiale și autohtone ! Nu putem însă rămîne nepăsători față de unele previziuni excepționale făcute de Hasdeu. Astfel, într-o vreme cînd limbajul poetic era socotit în afara domeniului propriu-zis al lingvisticii (unii îl mai socotesc și astăzi în același fel !), el scria : „Limba poetică, ca un perpetuu reprezentant al începuturilor graiului omenesc și ca precursorul cel mai activ al «limbei naționale», procură linguistului un material bogat și atrăgător, de care cată totuși a se servi cu pază, căci e periculos, în orice caz, a urmări lumină în **licentia poetica...**"

Cred, în sfîrșit, că există și o semnificație simbolică a **Cuventelor den bătrîni** peste care nu trebuie să trecem, ea relevînd conștiința morală a savantului patriot, angajat politic în progresul poporului său. În studiul introductiv la **Istoria critică a românilor,** Manole Neagoe îl așează pe B. P. Hasdeu în rîndul istoricilor români militanți, prinși într-un război cu denaturările și neadevărurile inamicilor neamului. În 1877 țara se pregătea de război, războiul care să confirme continuitatea și unitatea românilor de pe plaiurile Daciei, care avea să ducă la mult dorita independență și să deschidă calea afirmării multilaterale a națiunii. Hasdeu avea 41 de ani și era de acum o personalitate. Ce poate face un savant în asemenea împrejurări ? Desigur, gîndul și cuvîntul său chiar, vor fi mereu alături de eroii care se luptă vitejește pe front, dar pe lîngă acesta se poate angaja și el într-o bătălie potrivit forței și capacităților sale. O bătălie cu ignoranța și minciuna, o bătălie cu dificultățile de tot felul care de-a lungul istoriei au făcut ca izvoarele documentare atestînd vechimea și demnitatea poporului său să zacă în uitare.

Afirmarea unei națiuni se face deopotrivă cu brațul și cu mintea. Prin întreaga sa operă și, datorită coincidenței semnalate la începutul acestor rînduri, prin **Cuvente den bătrîni** în mod deosebit, Bogdan Petriceicu Hasdeu a demonstrat cu prisosință acest lucru.

Cezar Tabarcea

Construcția durabilă

Urmare din pag. 1

român suportau la acea dată atacurile roesleriene, care contestau dreptul poporului român de a fi la el acasă pe teritoriile locuite din moși strămoși, după cum și dreptul aceluiași popor de a fi liber și a lupta pentru libertatea sa în numele unor drepturi imprescriptibile pentru orice colectivitate umană. Hașdeu a înțeles că sfera argumentației istorice trebuie lărgită și că doar repetînd vechile argumente ale învățaților din Transilvania secolului al XVIII-lea nu este suficient pentru a convinge. În această situație, geniul lui Hașdeu s-a adresat unui orizont cultural încă neexplorat științific pînă la el, la moștenirea dacică a cărei permanență era pînă atunci contestată. Printr-un studiu celebru din 1860, **Perit-au dacii ?** Bogdan Petriceicu Hașdeu a infirmat toate opiniile după care dacii ieșiseră din istorie, reducînd teoria roesleriană la absurd. Adepții purismului latinizant n-au văzut cu ochi buni această contribuție, atacînd pe Hașdeu pentru lipsă de patriotism. Sigur este că Hașdeu reia abia după aproape zece ani cercetările sale asupra substratului limbii și poporului român, domeniu în care aportul său rămîne fundamental. Hașdeu este, după eticheta ostilă pe care i-o dau unii contemporani ai săi, „învietorul dacilor", primul om de știință român care izbutește, cu instrumente științifice moderne, să ne facă să înaintăm în direcția acestui orizont pînă atunci aproape necunoscut.

La cei 2 500 de ani pe care-i sărbătorim de la atestarea dacilor în textele antice, numele lui Hașdeu se cuvine pomenit în primul rînd. A inițiat cursuri despre limba dacilor, a cercetat urmele lor în folclor, a aspirat să scrie o mitologie a dacilor. Captivat de proiecte enorme, din care a început mai multe, Hașdeu ne-a lăsat o moștenire impresionantă de șantiere trasate, dar cu lucrările părăsite. Dimensiunea proiectelor sale, caracterul neterminat al lucrărilor, erudiția lui fără pereche, l-au condamnat în ochii unor contemporani și în ochii posterității apropiate. Aceasta s-a grăbit să-l claseze pe Hașdeu ca pe un fantast. O nouă judecată asupra lui Hașdeu, așezat sub semnul „nostalgiei originilor", ne-o procură ediția de **Scrieri literare, morale și politice** pe care Mircea Eliade i-o închină în 1937. După război, cercetările în diversele discipline pe care le-a ilustrat și Hașdeu încep să descopere că acesta a fost un constructor durabil de la care acțiunea științifică de astăzi se poate revendica. Reeditările marilor sale întreprinderi : **Etymologicum Magnum Romaniae, Cuvente den bătrîni, Istoria critică a românilor** pregătesc marea ediție Hașdeu care se află în acest moment la primul ei volum.

În Hașdeu literatura și cultura română sărbătoresc pe înaintașul său de geniu, pe deschizătorul de drumuri, care a impus direcții durabile în cîmpul disciplinelor umaniste românești, pe cel fără de care literatura și cultura română ar fi arătat astăzi altfel. Hașdeu rămîne marele model al oricărei acțiuni de cercetare a trecutului, un exemplu de spirit modern, deschis tuturor înnoirilor, fără a renunța niciodată la zestrea strămoșilor săi.

gabriela hurezean

Asupra altei nopți

Dar iedera,
ea cum s-ar putea incolăci
pe fibrele ploii ?
Arteziana cum ar putea
să-și sprijine somnul pe lanul de sorg ?
Cit valorează vocea dirijorului în oratoriu
cînd dirijorul ar putea să fie cu desăvîrșire
mut ?

Într-o noapte, pe cînd dormeam
visînd un desiș de arteziene sub ploaie
cineva mi-a depus lîngă pat
jumătate de pom sub gheață înflorit.
Clinchetul sticlos al petalelor
asupra altei nopți
m-a deșteptat.

Omul a zidit divinitatea
după chipul și asemănarea sa :
părtinitoare, coruptă și fără memorie.

Gloria rațiunii

Acum știu,
acum sînt înlăuntrul știutului, spui,
și ieși din tine
multiplicîndu-te la infinit
din aproape absolut în aproape absolut
ca-ntr-o fotografie mișcată.

Acum înțeleg,
spui, acum mi se arată
ideea de mișcare înlăuntrul ideii
de nemișcare
cunoscutul bolborosind în coaja
de necunoscut
cum oul memoriei în cuibul oglinzii solare.

Dar cine vorbește în adîncul rostirii tale ?
Dar cît din cuvîntul tău este cu adevărat
la tine ?
Dar cîte galaxii mai ai de străbătut
de la sinele tău pînă la cuvîntul sine ?

Continuă să existe

Da, mărturisesc. Cu toată umilința,
da, mărturisesc :
multe dimineți m-au surprins pe cînd
cotrobăiam
prin sipetele colbuite ale memoriei
încercînd să aleg ceea ce nu cunosc
de ceea ce nu-mi mai amintesc.
Și tot astfel cum plasma hîrtiei pe care
scriu acum
mai poartă într-însa parfumul defunctei
păduri de brazi,
ceea ce nu cunosc sau ceea ce nu-mi mai
amintesc
continuă să existe
în citoplasma celor 30 000 neuroni cerebrali
care mi-au murit azi.

Ekhemythia

Recazi în contemplarea propriei tale puteri,
tu în casa trupului tău frumos
precum trupul tău frumos în cămașa căptușită
cu spini
și cugetul tău îmbrăcînd cu sfială
cămașa ființei tale
pe dos.

Recazi în contemplarea propriei tale tăceri
ca și cum te-ai lăsa întors de aceeași
sublimă boală,
o, bucuria otrăvurilor rare,
o, prăbușită din senin, senzația că te afli
față în față cu mulțimea
învești mîntat în tăcerea ta
cum ai fi
învești mîntat în propria ta piele goală.

Paul Tudor: „Case la Niculițel"

Cînd s-a întors baciul Teofilie

gheorghe suciu

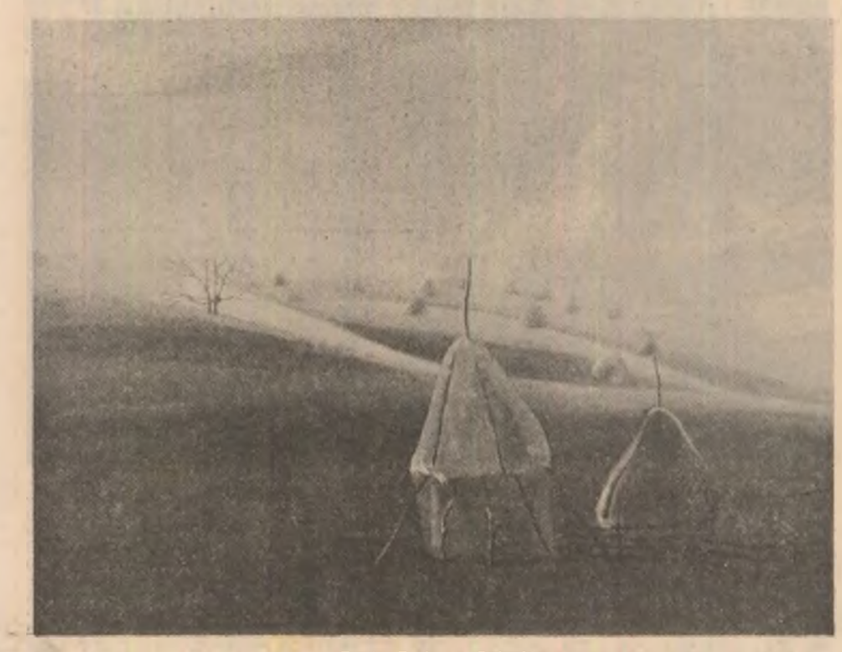

Paula Tudor : „Peisaj"

ÎN JURUL GĂRII DIN CETATEA VECHE, precum și pe peron, era o imbulzeală pestriță de oameni, cai și boi, care și căruțe, birji de oras, biciclete și, in citeva locuri, niște mașini decapotabile cu boturile groase și negre. Oamenii erau imbrăcați in cele mai felurite veșminte : unii cu cioareci albi de pănură și cămașa încrețită prinsă in largi șerpare de piele de vițel, alții in izmene de cinepă, alții in uniforme soldățești, alții in costume de stofă neagră și cămăși albe de olandă fină strinse la grumaz de mari lavaliere de mătase. Femeile, in poale încrețite și catrințe cu ilice de barșon in spate, unele, cu rochii ieftine de stambă altele, cele dintii cu desagi țesuți in pătrățele colorate sau cu traiști in miini, celelalte cu papornițe de piață, precum și citeva cucoane in taioruri și cu pălării castron pe cap se agitau dintr-o parte intr-alta, căutind din priviri pe cine știe cine, lovindu-se de oameni și cerindu-și indată iertăciune, ca tocmai atunci, mai ales țărăncile, să lovească cu desagii lor pe alții din stinga sau dreapta lor. Un zumzet de glasuri — chemări și injurii, rugăminți și șoapte, răcnete și mormăieli — se ridicau in aerul cald, imbicsit. Citiva liceeni de la „Mihai Viteazul" se strecurau gălăgioși prin multime, chicotind și făcind glume nu prea sărate. O adolescentă imbrăcată intr-o rochie de pinză subțire, albastră, decoltată, apărea cind aicea, cind dincolo.

Iată, că dintr-odată, un nour greu de fum, ieșit din coșul unei locomotive, se iscă lenes asupra peronului, intunecind văzduhul. „Drace !" tronsni in aer glasul ascuțit al unei femei slabe, smede, cu o năframă neagră prinsă sub bărbie, inaltă ca un plop, și cu nasul prelung, „nu ți-am spus să te feresti de acari și ceferiști ? Iată cum ți-ai minjit cămașa !..."

Pe liniile mărginașe, garau vagoane incărcate cu tunuri, mitraliere și bucătării de campanie ; erau și multe vagoane cisterne, cine știe dacă goale sau pline cu benzină ori motorină. Mai erau și vagoane inchise in care nu se putea presupune ce se găsea. Dinspre capătul acestora, dinspre Tirgul Sat se auzi un nechezat subțire de cal și deci s-a putut presupune că in vagoanele inchise se transportă fie cai buni de tracțiune, fie cai ieșiți din luptă și indreptați spre cel mai apropiat abator.

Continuau fosgăiala și susurul glasurilor. Un hoț de buzunare foarte slab, incălțat in niște tenișI rupți și mucegăiți din care emana o transpirație iute, fusese imobilizat de mai mulți bărbați și femei tocmai cind reușise să bage mina in poșeta unei doamne grase și voluptuoase, cu un castron bombat, negru și mare pe cap. „Derbedeule ! Eu imi aștept băiatul in coșciug inchis. Domnul să te bată !" „Hoțul !" răcniseră mai multe glasuri. Hoțul, aidoma unui țipar, reușI să se demobilizeze și se pierdu in multime. „Nu l-ar ajuta Dumnezeu !" zise o femeie cu niște desagi mari in spate. „Tulai doamne", răspunse o altă femeie. „nu mai e nici o lege !". „Prinde iepurele și pune-i sare pe coadă !" zise un bătrinel cu glas răgușit și cu o țundră mare, neagră, pe umărul sting.

Din biroul impegatului de mișcare, cu usa larg deschisă, de zeci de ori vopsită, se auzi bătind clopotul. Se făcu puțină liniște ; lumea de pe peron se apropie de linia principală și privi in depărtare. Acum zgomotul de mai adineauri se preschimbă brusc intr-un zumzet mocnit. Oamenii își duceau mina la buzunarele unde aveau actele, banii. O emoție, cum toamna o boare, căzută de pe virfuri de dealuri, cuprinse multimea.

Trenul prelung, venind dinspre Tirgul de Jos, ocolind la tăușor, se apropia incet, foarte incet de gară, parcă se tira. Acari și soldați in uniforme bufante agitau stegulețe mici. Locomotiva de Reșița gifiia greu, pompind la răstimpuri regulate mari somoioage de fum negru și puturos in aer. Mirosul de lignit ars pe care-l aducea incoace spre peron ușoara adiere a aerului — in gări măcar un ușor curent este prezent totdeauna — imbălsămat cu cestălalt de aicea — emanații de balegă de vită, iuțeli de chișaturi de iepe și harmasari — ingreuia respirația oamenilor. Mai toți, bărbați și femei, iscau niște tuse scurte, vrind să stupeze sec, ca și cum in gurile tuturor ar fi intrat niște scame aspre de lină. Pu pti...

Domnul preot Hadrian Cârnațiu, imbrăcat in costum civil, negru, il ținea de brat pe vechiul lui coleg și prieten „de-a pururi", advocatul Lionel Mirza, decanul juriștilor din baroul de Cetatea Veche. Advocatul era imbrăcat intr-un costum de pinză scorțoasă de doc alb și cu o cravată lungă pe piept, de culoare cafenie, in dungi ; purta pe cap o pălărie galbină din paiu de grîu. Preotul vroi să pună incă o dată aceeași intrebare pe care o mai ridicase de mai multe ori, dar nu făcu decit să-l stringă puțin mai tare de mină pe advocat. „Va sosi ori nu va sosi cu acest tren baciul Teofilie Abrudan ? Greu de presupus cu inghesuiala asta..." Telegrama, destul de detaliată, anunțase totuși venirea „iminentă", iar ei doi, juristul și preotul, trebuiau să păzească toate cele de cuviință. Vezi, numai, că pe un om care a petrecut virsta de nouăzeci de ani și care a fost cine a fost in capitala României reintregite trebuie să-l aștepți cu toate precauțiile de rigoare Și mai intii și mai intii cu stima care se „impune fără de condițiuni".

Văzduhul devenise irespirabil. Nouri de fum puturos inecau preajma.

„Hadriene, dacă nu vine cu acesta, ne intoarcem la mine acasă, acum ești și tu in misie, mă ! Bună samă numai după ce il vom ruga pe domnul impegat de mișcare să ne anunțe telefonic — merg, mă, iar telefoanele ! — dacă și cind va veni un nou tren de la București. Să ne anunțe fie telefonic, că-mi știe numărul, ori prin oarecare slujbaș de-al dumisale, frinar, lemnar, ce-o fi, să vie **per pedes**, că doar n-o veni dejaba. L-oi omeni cum se cade. Pentru orice ocazie eu refin birja țiganului pe nelimitat timp. Mă, Hadriene ! să ne fie dat nouă astora doi, care ne-am impotmolit in monotonia provinciei, tu intr-o iclejie, eu intr-un barou, să-l așteptăm și să ne bucurăm de onoarea baciului Teofolie Abrudan ? El, mă, care a stat la masă cu regele, el, mă, care a luat contact cu cei mai mari savanți ai lumei care ne-au vizitat țara sau cind a insoțit dinsul delegațiile românești in străinătate ; el, mă, care a ținut conferințe in Aula Academiei Române și care a fost mijlocitor in cestiuni de interes interstatal ? Mă, Hadriene, mă !".

Advocatul, luat de șuvoi, se rosise la față și își ridica din cind in cind pălăria de pe cap, lăsind să-i usuce sudoarea de pe chelia largă ușoara boare care fremăta in aer. Mai tern, și simțindu-se probabil mai bine in costulmul civil decit in cel de cult, preotul Hadrian Cârnațiu — el trăia la sat, in aer bun — zise :

„Lionele, mă, dar de ce vine țugul ăsta atit de incet ?" Il strinse iarăși de mină, nedindu-și seama că-i poate păta haina albă și bine apretată de doc.

„No, fii atent, Hadriene, acuma-i mare imbulzeală și precauția este mama evitării oricărui incident. Conductorul trenului vrea să evite orice risc. Mă, terasamentul nu mai e sigur... Dar nu ăsta-i baiul ! Mult a fost, puțin a rămas... Pă, mă, Hadriene, să ne fie tocmai nouă dat, la virsta de șaizeci și cinci de ani ciți avem, să ne bucurăm de onoarea primirii domnului Teofilie Abrudan ? Vezi că ceva tot ni se imbie și nouă !... Răbdarea, mă, răbdarea e un mod de a dobindi..."

Preotul, stringindu-l iar de mină, zise :

„Auzi, dragă Lionele, ii chiar sau nu-i chiar beteag ?"

Advocatul, uitindu-și peroratia zise :

„Mă, cit mi-am putut da eu seama din scrisoare și din telegramă — ii ! Acum e la mijloc și virsta".

„No, ca să știm", zise preotul Hadrian Cârnațiu. „Omul e supus vremelniciei și să nu crezi tu, Lionele dragă, altfel cit te ții de tanțoș, că nu vei imbătrini niciodată. Ne supunem cu toții poverii pe care o purtăm incă de la nastere..."

Un țiuit le intrerupse conversația. Locomotiva pufni chiar in fața lor un mare nour de fum. O larmă sporită cuprinse iarăși preajma. Din toate părțile se ițiseră strigăte. Unii injurau pe șleau. O nouă lege, intortocheată, pusese stăpinire pe mulțime. „Vai, vai !" strigă dintr-un loc o femeie bătrină.

Locomotiva trecu greu, prevăzător, prin fața biroului de mișcare, scrișnind din osii.

Tinindu-se unul pe altul de brat, cei doi tușiră infundat și inchiseră ochii ; făcură doi pași mici, dar se loviră de oameni ; din spate ii inghesuiau alții. „Toate iertăciunile, domnule doctor !". „Măi, ce dracu ?". „Lionele". „Măi, dacă nu vine cu ăsta ?" Mă, eu știu că Dumnezeu e mare, dar pe asemenea vreme te poți aștepta la orice..." „No, dacă vom trăi, vom vedea..."

Negreala și putoarea fumului se inălțară ; cei doi se vedeau iarăși. Trenul mai rulă incă, incet, ca un șarpe vara pe drum colbăit. Era intr-adevăr lung, lung, nu-i ajungea peronul. Geamurile vagoanelor erau deschise, capetele călătorilor se intindeau in afară. Oameni se aflau inghesuiți pe scări, precum și sus pe acoperișul negru de tablă. Fluiericile unor frinari țiuiau strident, iar fanioanele lor decolorate și colbăite se clătinau lenește cind la stinga, cind la dreapta, Hadrian Cârnațiu zise :

„No, lasă numai frate, că mintenaș ne lămurim cum și ce-i".

Advocatul Lionel Mirza nu apucă să-i răspundă : un huruit aspru făcu să vibreze postamentul de sub picioarele lor, iar din față de la locomotivă, țișni un nour de abur gros și albicios și toate din jur se cuprinseră intr-o piclă lăptoasă, seină. Iarăși, pentru citeva clipe se așternu oarece liniște, dar indată zgomotele și strigătele de mai inainte își reluară cursul, parcă, acum, și mai izbitoare. Aburul cald și inecăcios se ridica incet și oamenii incepuseră să se distingă unii pe alții.

„Da, da" zise advocatul.

„Uită-te bine la ferestre, dacă baciul a venit cu acesta, ne face semn nezmintit. De bună seamă că nu se inghesuie dumnealui in față pentru că știe că acum trenurile așteaptă in gări atit cit e nevoie".

„Chiar așa. No, du-te tu spre coadă, dar incet, eu mă duc spre locomotivă, si-apoi care l-om zări intii il strigăm pe celălalt. Bine ?"

Nu apucaseră să facă nici măcar citiva pași că, de la fereastra vagonului din fata lor, se mișca o pălărie neagră cu boruri late și un glas subțire, slăbit, se insinuă in larma acum mai potolită.

„Dulci frați ai mei ardeleni ! Dulcii mei frați ! Lionele ! Hadriane !...

MIC, STORS DE VLAGĂ, GĂLBUI la obraz, cu o bărbuță alburic, cu pălăria neagră cu boruri largi pe capul mieșorat, incerca să coboare incet treptele vagonului, sprijinit de un tinăr inalt, brunet, cu papion la gulerul cămășii albe. Tinărul ținea in mina dreaptă o servietă mare din piele galbenă ca „papara", iar cu mina stingă se sprijinea de bara scării. Cobori trei trepte și se opri. Scrută multimea de pe peron.

Cei doi de pe peron se zăpăciră și priveau ca-ntr-un vis. Tinărul inalt zise :

„Nu coborim, domnule ?"

„Incercăm, dragule al meu. Dar..."

La ultima treaptă, tinărul il țintui in loc, il ocoli, sări jos, apoi inălțindu-se și prinzindu-l de subțiori, il luă pur și simplu pe sus și il așeză incet pe terasamentul nisipos.

„Of. Doamne !" icni.

Intr-o clipă, atit preotul cit și advocatul au fost lingă el. Nu știau ce să facă, nu știau ce să spună.

„Baciule !..."

„Baci Teofilie !..."

Ca-n neștire, ii luară amindoi mina moale, uscată și i-o sărutară. De zis nu mai puteau să zică nimica. Lingă el, amindoi incă in vlagă, și lingă tinărul inalt și brunet, bătrinelul părea un copil de-o șchiopă. Tinărul rupse tăcerea ; zise :

„Acum mă duc, domnule profesor, in vagon, să cobor geamantanele. Vă las in seama dumnealor".

„Mai stai puțin, că le păzește omul acela bun", zise incet și apoi, aproape gata să se prăvale, ii cuprinde pe advocat și preot cu brațele lui slabe.

„O, slăbiciune omenească..."

Cei doi il sprijiniră de-o parte și de alta. Își reveni insă indată ; zise :

„O, dragii mei. Vă mulțumesc ! Bine v-am găsit, cum vă și văd, sănătoși și frumoși. Ingăduiți-mi să vă sărut, ca și cum ați fi propriile mele odrasle. Să vă țină Dumnezeu treji !"

Spre jena celor doi, ii sărută pe obraji. Se învioră ; zise :

„Dară să facem și prezentările : acest tinăr învățăcel, pe cit de frumos și tinăr, m-a slujit cu tot devotamentul și vi-l recomand ca pe o mare speranță a științei noastre folclorice, măcar că e de-o proveniență regătenească, despre care știu că domniile voastre nu prea aveți bune păreri... Nici eu n-am avut, dar cu timpul m-am induplecat. Tinărul meu confrate a făcut cercetări pe teren, a fost și in echipele domnului Gusti, a notat totul, **pozito**, si a ajuns deja la citeva concluzii de tot interesul. I se zămislește inainte-i un frumos venitoriu de savant român. Subsemnează : Doru Vasilescu".

Tinărul intinse mina celor doi.

„Dumnealor sint intelighentie de Ardeal : advocatul Lionel Mirza și preotul Hadrian Cârnațiu, despre care am avut mai multe prilejuri să discutăm și să subliniez rolul dumnealor la locul de baștină".

Preotul și advocatul strinseră mina mare a tinărului și, din nou, nu mai putură spune nici un cuvint. In fața unei asemenea recomandări, dar mai ales gestul prin care tinărul il luase pe sus de pe treptele vagonului pe baciul Teofilie Abrudan, ii făcură să se fișticiască aidoma unor adolescenți naivi.

Bătrinelul chicotI ; zise :

„Vă va place, va sta mai mult aici, căci e venit cu o misie importantă, dar toate le vom discuta mai tirziu". Brusc, i se albi fata și iar se sprijini și de unul și de altul cu brațele lui slăbuțe. Reuși totuși să zică :

„Dorule, dragul meu, trebuie, după cit mai cunosc eu, să fie in spatele gării un părculet, cu sălcii și acăți, și cu bănci. Du-mă intr-acolo !"

„Baciule !.. rostiră in același timp cei doi.

„Nu !" zise.

Tinărul il cuprinse cu bratul sting pe sub subțioară, in mina cealaltă avea servieta mare, galbenă, le făcu semn să-l lase doar pe el, și parcă luindu-l pe sus incepu să se deplaseze cu bătrinelul in dosul gării. Parcă ar fi fost de nu știu cite ori prin gara din Cetatea Veche și o cunoștea pe de rost ca și ograda părintească din Bărăgan unde se născuse. O luă, la sigur prin partea dreaptă, pe lingă fintina cu trei cănițe de aluminiu legate de stilp cu lănțișoare. Advocatul și preotul ii urmau. Cind ajunseră dincolo, in dos, bătrinelul zise :

„Auziți, dragii mei, slăbiciunile omenești sint multe și am poate dreptul să spun că le știu pe citeva dintre ele. De data asta nu știu ce m-a obosit mai mult : călătoria cu trenul ăsta lung, bătrinețele de care nu-mi mai dau seama — mă, voi sinteți copii față de mine ! — sau pur și simplu intoarcerea la plaiul natal. Să ne ducem puțin mai incolo, la umbră, să ne așezăm pe-o bancă. Apoi vom decide."

La un moment dat, bătrinelul se opri ; zise, arătind cu bastonul uscat, lăcuit și cu miner de argint :

„Uite, acolo o bancă subt salcimul acela secular. Să stăm puțin, dragii mei. Măi, am un anume sentiment, dar o să-mi revin. Eu nu mai grăbesc nici un lucru. O să-mi revin, nu vă faceți griji".

Paula Tudor: „Măceșe"

teatru

Farsette și frottole

Respirind același aer cu „guappi" lui Rafaelle Viviani, „Avea două pistoale cu ochi albi și negri" de Dario Fo e o farsă de sorginte cultă, cu certă și cuceritoare infățișare populară. Modelul se pierde in timp intre elemente desprinse din farsettele și frottolele teatrului italian, din mariazi și contrasti renascentiste, din commedia dell'arte, dar și din Plaut și Terențiu.

Amendind, in reprezentări caricaturale, institutiile burgheze cele mai importante — armată, biserică, politie, căsătorie — „Avea două pistoale..." folosește o replică hazlie, groasă și colorată indestul. Intriga e polițistă, cuprinde quiproquo-uri și imbroglii-uri bogat călăfătuite cu măști și sosii, pantalonade și travestiuri, glume libertine.

Dario Fo povestește o lupă cu traiect și deznodămint complicat, și singeroasă și comică, dusă după legi imprevizibile și sugubete. E lupta dintre inocență, dragoste, armonie și violentă, crimă, lipsă de scrupule. O infruntare năstrușnică intre ingeri și bestii de vodevil. O anume dimensiune fabuloasă, ingeniozitătile de basm m-au făcut să mă gindesc și la Rabelais și la Decoster și, de ce nu, la Budai-Deleanu. Spun asta pentru că „Avea două pistoale..." e o piesă cu foarte bogate trimiteri literare și spectaculare către inceputuri. Dar e și o piesă cu un farmec numai al ei, cu o satiră originală și moderna, cu o desfășurare de abil suspense, cu loviturI de teatru savuroase.

Paul Tudor: „Lunca Oltețului"

Teatrul de Comedie, traducătoarea Angela Ioan, binemerită pentru infățișarea acestei piese in fata publicului românesc.

Translația scenică a lui Grigore Gonta este oarecum inferioară posibilităților textului. Nu am descifrat o solidă concepție regizorală unitară, și mai ales, nu i-am sesizat integral intențiile. Am văzut insă o trecere in revistă a unor mijloace comice tradiționale, majoritatea de bună calitate. (O demonstrație ce conține numai premise). Astfel incit mizanscena poate fi definită ca o defilare de modele („citate") estetice fără unitate clară intre ele. Există partituri actoricești bine pregătite, excelent reprezentate care nu se intilnesc, din păcate, total, care devin recitaluri in absența liantilor ideatici și spectaculari.

Un recital deci, de mare expresivitate și forță comică, oferă Șerban Ionescu. Performantele actorului in dublu rol — „mafiusul" necruțător și indemnatic, cu sclipiri de răutate pură și scrupule de tsunami și un angelic sentimental rostuind, cu inteligența-i nepoluată și cu puterea increderii și a iubirii, o lume purificată acreditează — dacă nu chiar probează, — cota ridicată a profesionalismului, a artei tinărului.

Aurel Giurumia, Ștefan Tapalagă, Dumitru Rucăreanu, Candid Stoica, Dumitru Chesa, Cornel Vulpe au demonstrat (dacă mai era nevoie) că sint interpreți experimentați și talentați. Fiecare dintre ei schitează in contur pitoresc și caricat silueta mai multor caraghioase personaje recrutate din lumea uniformelor de tot felul și din lumea interlopă. Virginia Mirea este cert o actriță cu temperament, cu o scară destul de largă a nuanțelor dramatice, cu harnică vioiciune. Gabriela Popescu are haz, vitalitate și farmec ca focoasa soție de senil, și gingășie, ca sergent major. Toată lumea aleargă, ride, cintă, trage cu mitraliera, dansează, mimează, in decorul functional si inteligent, plăcut al lui Ion Popescu Udriște. Pregătirea corporală a actorilor acestui pretentios spectacol a făcut-o bine Mihai Mălaimare.

Radu Anton Roman

muzică

Un ansamblu prestigios

Ansamblul artistic al Uniunii Tineretului Comunist sărbătorește, zilele acestea, 40 de ani de la constituire. Evenimentul are rezonanțe foarte largi in viața noastră culturală și politică intrucit, pe „băncile" acestei instituții de cultură pentru tineri și pentru mase, foarte multe nume de rezonanță ale artei noastre naționale și-au perfecționat inzestrările artistice, și-au clarificat opțiunile de viață și meserie pregătindu-și astfel, de multe ori, cariera de răsunet național și internațional.

Să incepem cu **Corul mixt** al Ansamblului, din care fac parte integrantă **Corul de cameră „Preludiu"** și **Grupul vocal „Choralis"**, toate formațiile fiind sub conducerea artistică a dirijorului Voicu Enăchescu. Ultima oară cind am avut ocazia să ascult corul „Preludiu" am făcut-o cu prilejul participării acestei formații de amatori in cadrul manifestărilor celui mai recent Festival Internațional „George Enescu". Surprindeam atunci, intr-o cronică, pe marginea serii de concert, faptul că, in ceea ce privește calitatea emisiei sunetului, omogenitatea partidelor corale, știința alcătuirii repertoriului, impresia artistică in general, corul se poate, oricind, compara cu formațiile noastre profesioniste de rezonanță. Nu vom insista aici asupra repertoriului, insă vom spune că, din felul in care își selecționează piesele și le „propune" creator colectivului de interpreți, dirijorul Voicu Enăchescu vădește o deosebită competență profesională, o inclinare către „marea" muzică, o știință a lucrului cu colectivul (de amatori, repet) deosebită. Dacă mai adăugăm și faptul că grupul vocal „Choralis" este o prezență nelipsită in evenimentele noastre muzicale (mă refer, indeosebi, la manifestările de muzică ușoară, in sensul larg al cuvintului) ne vom face o imagine și mai completă asupra neobositei activități a acestui animator de prestigiu al muzicii corale românești.

Ansamblul folcloric „Cununa Carpaților", maestru de balet Dumitru Theodor Vasilescu, artist emerit, asistent coregrafic Sandu Ioan Gheorghe, este un mesager de răsunet al comorilor artei noastre populare peste hotare, mărturie stind cuvintele elogioase ce pot fi desprinse din nenumăratele articole și insemnări dedicate turneelor formației noastre. Cu sprijinul **Orchestrei de muzică populară**, dirijată de Gheorghe Popa, folclorul nostru s-a impus și se impune in intreaga lume nu numai grație valorii sale intrinseci ci și datorită unor indrumări competente, unor lungi repetiții, fără răgaz, unde se insistă asupra șlefuirii detaliului coregrafic și asupra respectării autenticității pasului și melodicii populare.

Un alt „aspect" coregrafic il „dezvăluie" **Grupul de dans „Izvor"**, condus de coregraful Dan Ionescu. Aici predomină dansul tematic, dansul modern, intr-un cuvint, coregrafia desprinsă din spiritul și preocupările celor mai tinere generații. Nu putem vorbi aici de dans clasic sau de dans de caracter deoarece și la temelia acestei mult-indrăgite formații stă mișcarea de amatori ; in schimb, putem vorbi de entuziasm, de tinerețe, de vioiciune de spirit și caracter, de propuneri coregrafice interesante, pe scurt, de ceea ce face plăcere tinerilor dansatori și de ceea ce aceștia, in mod efectiv, solicită; fie participind nemijlocit la repetițiile grupului coregrafic, fie aplaudind in sală și „coordonindu-și" mișcările după ritmica și sugestiile propuse pe scenă.

In fine, **„Studioul tinerilor muzicieni"**, coordonat de Anca Ioana Andriescu, este o prezență mai recentă in componența Ansamblului. El propune, lunar, pe scena Ateneului Român, intilniri cu nume de prestigiu ale artei noastre tinere, cu formații de elevi și studenți dedicate, in special, promovării muzicii clasice, neignorind insă, cituși de puțin, comorile componisticii noastre culte. Programele sint pline de interes și diversitate, ele captivind publicul tinăr prezent in cea mai prestigioasă instituție de concert a Capitalei, avind, dincolo de valoarea artistică intrinsecă, certe valențe educative.

Viorel Crețu

TÎNĂRUL DORU VASILESCU ÎNTOARSE capul spre preot, îi făcu semn să se apropie și să-l susțină pe bătrînel, apoi din cîțiva pași mari ajunse la bancă, așeză servieta la un capăt — asta este ocupată — iar el rămăsese în picioare la celălalt capăt. Îți venea să zici că nici o patrulă de poliție n-ar mai fi putut ocupa banca aceea.

Bătrînul și însoțitorii lui tăcuți ajunseseră în fața băncii. Aci era umbră. Ridică privirile spre tînărul Doru. Acesta prinse pricepu numaidecît, se aplecă spre servieta mare, o deschise și scoase din ea ceva ca o platoșă de broască țestoasă. Advocatul și preotul, continuînd să-l susțină pe baciul Teofilie Abrudan, urmăreau mișcările tînărului cu mare atenție. Era un mod de a se distrage de la compasiunea pe care o încercau față de baciul Teofilie.

Un grup de cîțiva militari vruseseră să ocupe banca, dar Doru Vasilescu se răți la ei, ba le zisese cîteva cuvinte mai aspre și tinerii o luaseră din loc, întinzîndu-se mai încolo pe iarbă la umbră.

Ca-ntr-un vis molatec, atît preotul Hadrian Cărnățiu cît și advocatul Lionel Mirza nu puteau să își creadă nici un sunet. Continuau să-l susțină pe bătrînel de brațe ; mîinile le amorțiseră. Faptul că bătrînul baci Teofilie îi sărutase și le spusese „dulci ai mei frați" parcă le inoculase o dulceață și veche otravă în vene și acum nu mai erau în stare să ia nici o atitudine cu propriile lor minți. Ca și cum s-ar fi hăbăucit dintr-odată, precum numai în vechea adolescență au mai simțit, într-un moment, starea aceasta inexplicabilă, aidoma unei dureri voluptuoase. Erau duși. Se uitau la învățăcelul Doru Vasilescu cum acesta sufla în acel „plic" mare, gălbui, care se umfla încet ca un pup cu prune pus la cuptor, cum îl pipăia, dacă-i destul de tare, dacă-i destul de moale, și apoi cum apăsă un dop în scurtul mat și îl așeză la mijlocul băncii.

„Domnule Teofilie, e numai potrivit", zise. Bătrînelul întinse pasul și se așeză pe perinuța quasiumflată și respiră adînc. „Of, of".

Acum părea și mai mărunt, bărbuța lui și mai insignifiantă. Își sprijini bastonul între genunchi. Măciulia de argint, lucioasă, reflecta scîntei palide. Mîinile bătrînelului, încrucișate pe măciulia rece, erau galbene ca frunza tutunului și aveau degetele lungi, subțiri, cu noduri proeminente. Mai iscă de două ori . „Of, of".

„Baci Teofilie", îndrăzni advocatul Lionel Mirza, „am rezervat o trăsură. Să mergem la mine acasă, unde vă veți putea întinde pe o sofa moale, după oboselile drumului atît de îngreuitor în circumstanțele prin care petrecem".

„Ba !, zise bătrînelul. Răsuflă prelung și se sprijini în măciulia bastonului. Doar un răgaz, iubiți ai mei. Dorule dragă, scoate ploșcuța. Trebuie să-mi trag sufletul. Revenirea la țărîna natală îți dă o emoțiune pe care n-o pot cuprinde cuvintele. Ne-am sumețit nu o singură dată, dar fiecare numai la locul nașterii lui își găsește împăcarea, în ani, fără să știe. Omul matur — nu mai spun de cel tînăr — e necontenit într-o neliniște : aspiră la intîietăți de ranguri, îi plac și deșertăciunile comestibile ale bunătăților. Bea un vin bun și îngurgitează o mîncare delicioasă, după care rigiie. Vorba lui Caragiale : «Acum mă simt bine și vă dau probe de vițuri, dar mîine dimineață nu mai știți cum mă simt și nici nu mă căutați, măcar că birja nu-i mai mult de zece lei. Iată cincizeci de lei. Știu c-o să-i beți — nu sînteți chiar atît de gugumani să dați, acolo, unui muscal să vă aducă pînă la mine. Sara și noaptea sînt părți frumoase al zilei, dar ce ne facem, stimabililor, cu diminețile ?» Așa zicea Caragiale".

Nepricepînd aproape nimic, ziseră aproape în același glas :

„Baciule !"

Tînărul Vasilescu scoase din geanta mare o ploscă lătăreață, îi scoase dopul gros de plută prins la capăt în tablă de argint și i-o întinse magistrului. Acesta o ținu cîtva timp în mîna tremurîndă. Zîmbetul îi reveni pe obraz. Trase o înghițitură puțină ; își șterse apoi mustățile galbene și rare ca ale poeților chinezi, și zise :

„Așa ! Să vă dea Dumnezeu sănătate ! Luați și gustați".

Atît unuia cît și celuilalt nu le venea să creadă : cum ? Adicătelea să bea ei din aceeași ploscă de glajă din care a băut domnul Teofolie Abrudan, fost custode al Bibliotecii Academiei Române, și care a ținut prelegeri speciale la Facultatea de Litere și Filosofie din București ? Cum, acest răsfăt, de asemenea prietenie ? Dar așa ceva e cu neputință ! Cum, să îmbele ei, cu buzele lor scîrnave, ciortul ploștii din care a degustat domnul și baciul Teofilie ? Nicidecum !

Erau în continuare uluiți de imprejurare și personaj. Atîta că nu-i cunoșteau tabieturile, nici bolile. Bătrînul ținea ploasca în mîna tremurîndă.

„Am eu, baciule", îndrăzni Lionel Mirza, „niște bună palincă în pivnița mea. O țiu în butoi de frăgar și e galbenă ca ceaiul cel galben al chitailor. Vă voi servi din ea cu încredere în vreme ce soața mea ne va prepara oarece aperitive. Ceva afumături, slănină și cîrnați or mai fi în cămara noastră, chiar și în aceste cumplite vremuri de încercare, după cum zice prietenul meu Hadrian. Apoi, soața mea știe să scoată din te miri ce o tavă cu gustări. Ne va prepara și ceva la foc — dacă nu a și făcut-o pînă acum. Am și eu, ca și Hadrian, soață frumoasă și grasă și amîndouă sînt pricepute la treaba bucatelor."

Chicoti straniu ; zîmbi iarăși ; zise întremat :

„Lasă, dragul meu, lasă mofturile, ia și gustă și nu ți-o părea rău !"

Îi întinse ploasca. Minuța îl tremura.

Rușinat, advocatul o apucă, dar ezită să o ducă la gură.

„Uită-te la el ! Îi e teamă", zise bătrînelul. „Nici strănepoți de bacili n-o să mai găsești în acest vechiu hoit al meu. Altele mi-s morburile, dragule al meu..."

Advocatul băuse puțin, cîteva lacrime. Îi întinse ploasca preotului Hadrian. O sărută, smerit, și acesta. Vru să steargă cu podul palmei ciortul ploscii, își luă seama și i-o întinse domnului Teofilie. Acesta chicoti. Sorbi un gîtulet. Chicoti din nou și parcă se mai îmbuioră la obraz. Făcu un gest cu arătătorul stîngii să se așeze unul de-o parte, celălalt de cealaltă parte lîngă el.

„Acum, Dorule dragă, du-te, vezi de geamantane și discută cu impegatul cînd și unde gareză vagonul meu. Aveți care ?" îi întreabă pe cei doi.

„Avem un car și un căruț, pe nenea Nicolae Picu, cel ce-a fost în America, el e cu carul, și pe Ion cel Mare cu căruța. Ăsta măcar încarcă, dacă e la o adică, și un vagon întreg. Numai bunul Dumnezeu știe cum face pentru că utilajul lui pare că e de pe timpul lui Pazvante. Și nici caii nu par cine știe ce zmei. Dar el zice că anume îi întreține așa — ca să nu-i rechiziționeze. Numai că tot astfel de cai a avut și înainte de război. Atunci avea motivația că animalele prea îmbuibate cu fîn și ovăz fac chisiță la copite și că lui nu-i plac, să am iertare, caii care au pulpele grase ca vădanele. Mă iertați, baci Teofilie", încheie pe un ton spășit preotul Hadrian Cărnățiu.

„Bravos ! Mi-ai plăcut, părinte. Așa vă vreau, iubiții mei. Of, Doamne, că dulce-i aerul pămîntului natal ! Sînteți fericiți, dragii mei, cum nu vă puteți nici închipui. Of, Doamne, măcar că este atît de cald, dar totuși e altmintrelea de căldură, nu-i nădușala aceea pe care o emanează Bucureștii..."

„Domnule Teofilie", zise advocatul, îngăduiți-mi să-l însoțesc pe tînărul nostru prieten domn Vasilescu, pentru că ne cunoaștem bine cu domnul impegat de mișcare al gării din Cetatea Veche".

„Nu !" zise.

„Dar avem și ceva prietenie, îl știe și amicul Hadrian. Eu i-am pledat într-un proces de familie. E un om respectuos și loial și ne va sprijini cu tot devotamentul".

„Tocmai de aceea ! Dragii mei", continuă moșulețul zîmbind subțire după ce mai sărută ciortul ploștii, „voi sînteți dulci și buni, dar cînd e vorba să vă descurcați mergeți prea mult pe ocolite. Tînărul meu coleg va rezolva totul mult mai expeditiv decît credeți. Au și regătenii harurile lor. De peste o jumătate de secol le cunosc deprinderile. Nu te duci cu dinsul, dragule al meu Lionel, pentru că numai îl încurci. Precum îl vedeți, așa imberb. Dorul se va descurca bine și rapid, pentru că are tupeul acela care nu se încurcă în politețuri de prisos : el taie vorba de-a dreptul ! Ș-apoi, avem și noi ceva acturi la mînă, nu-i așa, Dorule dragă ?"

„Noi doream, ca de-ai locului..."

„Eu vă mulțumesc pentru car și căruță, dar lăsați lucrurile pe seama mai tînărului meu coleg Vasilescu", zise bătrînelul și iarăși chicoti. Acum părea întocmai unui pumn de om. Hlizea ca un drăcușor. „Eu, dragii mei, știință am avut, am avut cu carul, poate n-am avut atingerea geniului. Măi, mă simt bine cu voi ! Tot ceea ce am reușit a fost să mă risipesc în adunarea unei vaste bibliografii. Mi-au plăcut, e drept, și anecdotele și, fără falsă modestie, le pricepeam iute și tot iute le îmbiam și eu ascultătorilor. Caragiale m-a prețuit și zicea «transilvanul e de-ai noștri». Hei, măi, scînteia zeului, scînteia n-am avut-o ! N-am fost, iubiții mei, nici pînă la călciiele lui Iorga, bunăoară."

„Baciule Teofilie..."

„E în zadar, copile..., cum spunea marele Eminescu. Apropo, numai eu știu cît m-am umilit pe lîngă Tit Maiorescu să dea întreaga comoară de manuscrise ale genialului om Bibliotecii Academiei. Le-a predat pe toate ? Nu știu și nu acuz. A șters, pe ici pe colo, el sau altul, încă nu știu ! Pertractările mele au fost orale, nu cred să fi rămas în urmă hîrtii. Știu doar atît, că îndată ce le-am putut duce la Academie le-am dat în mîna bunului meu prieten Ioan Scurtu, și el a selectat din toate — un pumn de grăunțe — cartea din una mie nouă sute și cinci. Atunci a zis Iorga că un **nou Eminescu se născu.** Of, dragii mei, încă nu-l știm pe Eminescu ! Măi fraților, m-am încercat și eu la o ediție, am făcut sute de mii de fișe, am conspectat pînă m-au durut buricile degetelor. Am vrut să citesc totul, să transcriu totul, să pun ordine în neorînduiala aparentă. Pin-la urmă, am dat pe ici pe colo cîte o contribuțiune de amănunt. L-am citit pe Scurtu și l-am cores în zeci de locuri. Mi-am apropiat filosofia după originalul autorilor, ca să stabilesc izvoarele gîndirii lui... Pînă la urmă măreția catedralei m-a copleșit... A încercat Vianu o sinteză eseistică, interesantă, dar unilaterală și neinteligătoare din punctul de pornire. A scris Călinescu o monografie — un roman, dragilor mei, de cea mai bună calitate și a publicat cîteva volume de exegeză despre operă după o rapidă ochire prin manuscrise, iarăși foarte interesantă. S-a prins acum cîțiva ani Perpessicius la o ediție completă, încă interesantă și asta, dar cu războiul ăsta cine știe dacă va ajunge la fine. Dar unde-i Eminescu ? Dumneavoastră credeți a-l ști, pentru că murmurați la anumite prilejuri cîteva romanțe pe versurile sale și audiați, la serbările școlare, cîteva poezii care vă îmboldesc la inimă. Iar eu, umilul, aduc aci în sat cîteva lăzi cu fișe care poate o să îngălbenească și mucezească în casa cu pămînt pe jos presărată cu arină roșcată. Și, cîte date Dumnezeule ! Am date pozito că-i de sorginte ardelenească. am date despre anii lui de afonie și cred că am găsit argumentul care explică de ce a spus, într-o clipă, că limba sanscrită o știe de cînd s-a pomenit pe lume... Știu, dragii mei, cîte manuscrise i s-au furat și unde se află... Cunosc mobiluri pe care numai istoria tîrzie le va pune pe cîntar. Știu pînă unde e adevărată legenda. L-am desprins, adevărul, nu din ceea ce îmi spuneau Caragiale, Slavici, Ștefanelli și alții care l-au cunoscut, precum și fratele lui Matei, ci din ceea ce nu-mi spuneau, din ceea ce treceau cu vederea, din ceea ce, ca să zic așa, le era dureros să relateze... Am fost ca prostul și-am făcut pe prostul, am ascultat toate variantele, mi-am înăbușit orice întrebare răspicată, am trăit zeci de ani cu o mască umilă pe față, și numai și numai pentru a-l determina prin buna mea naivitate să-mi spună cît mai multe. M-am lăsat în păcatul aceluia care privește pe borta cheii... Cu tot îndemnul domnului Bianu și cu tot ajutorul material pe care mi l-a promis n-am putut pune armonia necesară în manuscrisele și informațiile mele... Și, iată, acum le duc să mucegăiască într-o casă de țară și cine știe dacă vor supraviețui acestui război, iar după aceea cînd va fi pacea, cine le va cerceta. Mă, dragilor mei, iertați-mi slăbiciunile de care am dat dovadă din deplin".

Obosise de-a binelea. Iarăși i se îngălbeniseră obrajii supți. Atît pentru advocat, cît și pentru preot, tirada bătrînelului părea ca un testament încă nedeslusit. Chemară birja și îl ridicară de subțiori. Cei doi erau tăcuți și seceranți sentimental.

★

Pe un peron lăturalnic începuse descărcarea vagonului și încărcarea pachetelor în car și-n cărută sub ordinele lui Doru Vasilescu. Bătrînul, ajutat de nepotul lui, Nicky, căra pachetele în tăcere, cu respect. Ion cel Mare, cărăușul de meserie, se mira întruna : „Dar n-are decît cărți și cărți, și hîrtii și hîrtii ! Și dumnealui a stat cu regele la masă... Să fie așa de scumpă hîrtia ? !"

(Fragmente din romanul „Război și dragoste", vol. II)

petre ghelmez

Casa natală

Sufletul meu e mai bătrîn decît piatra !
În inima verii,
Adesea el crede că nici nu-i născut.

Tot ce-i nenăscut
E mai bătrîn
Decît tot ce s-a născut vreodată.

Și totuși, acestei case cu căprioriî subțiri,
Cu streșinile înmuiate
În pulberea de acizi corozivi a cîmpiei,
El îi spune casa natală.

Toate sînt micșorate de timp, de vînt,
de uitare.
Toate sînt scorojite de seceta pașilor
Ce n-au mai trecut
Niciodată pe-aici.

Scîrțiie podul
Presimțind alunecarea subtilă prin spații
A Carului Mare.

Sălbăticite, albinele-și zidesc mierea
La marginea stupului.

Polenuri de foc
Poartă-n gușile lor,
În amiaza de platini — firele ierbii.

Un simplu chibrit, o scînteie,
Și totul s-ar preface-n lumină.

Strigătele

— De ce fluturele ? De ce și fluturele ? — am întrebat.
Silabele
Ca pietrișul riurilor s-au risipit,
Și nimeni n-a auzit.
— De ce peștele ? De ce și peștele ? — am întrebat,
Gura de foc
Peste pielea-ncreștită a mării s-a-ntins,
Din virtejul de sare
Nici o flacără nu s-a aprins.
— De ce iarba ? De ce și iarba ? — am întrebat.
Vorba,
Ca un cap retezat,
În fîntînile norilor a căzut,
Izvorul nu s-a născut.

— De ce steaua ? De ce și steaua ? — am întrebat.
Ecoul
A sărit din munte în munte,
Sub trupul lui,
Nu s-a legat nici un gînd, nici o punte.

— De ce eu ? De ce și eu ? — am întrebat.
Strigătele
Pînă-n mărunțaiele cerului au ajuns...
A venit cîrtița,
Oarba pămîntului, și mi-a răspuns.

Arderea podului

— Să ardem podul ! — spuseră. Să ardem podul !
Cine mai are nevoie,
În timpurile noastre moderne,
De un pod lemnos, putrezit și demodat ca acesta ?
Mirosind a mușchi, a licheni și a pește mort, ca acesta ?
O iarnă întreagă ne vom încălzi la cenușa oaselor sale...

Din piatra pilonilor săi
Totemuri vom face !

Și, fără să mai stea vreo clipă pe gînduri,
Arseră podul !

Începură apoi să se întrebe
Cum se vor mai întoarce pe malul celălalt al apei,
Unde le rămăseseră vitele la iernat,
Ciinii ce păzeau turmele,
Carele încărcate cu omătul bucatelor
Aburind în soarele verilor argintii,
Unde cîntau cucii, mierlele și privighetorile
De-ți luau auzul.

Se-nverșunară să-l caute pe cel ce le spusese
Să dea foc podului. Dar nu-l găsiră !
Fiindcă nimeni, dar absolut nimeni,
Nu avusese ideea arderii podului.
Fiecare se pomenise strigînd : „Să ardem podul !"
Și-atît !

Ilustrație de Marcel Chirnoagă

Liniște

Liniște,
încep să se deschidă
trandafirii
ca o nostalgie după
amurgul dus
Petalelor lor
ce dulce aprindere
întru cele de sus !

Liniște, liniște,
să ascultăm cum tremură
în adîncul lumii cel mai profund
văpaia stelelor ce nu se văd încă
dar sînt !

Liniște,
pe razele lunii
funigeii urcă tiptil
din prăpastia lumii
cine să-i vadă
dacă nimeni nu mai este copil

dumitru d. ifrim

Liniște, liniște,
cîmpul suspină
spicele toate se-nalță spre cer ;
mîine din ele vom secera boabele
în noaptea aceasta culegem mister !

Liniște,
coboară o barcă
din atlasuri profunde
ce nu le știu
și nevăzutul din noi îl încarcă
și parcă în noi e ceva mai pustiu

Liniște, liniște,
nu-i căutați vîslele
și nici osatură sau pînze ori sclavi
ea e asemenea cum ne sunt visele
și pare barcă doar celor bolnavi !

Cîntecul de lebădă al vieții mele

De la înălțimea acelui turn
pe care o privire de adînc
a descoperit-o în apele
în care mi s-au și înecat gîndurile
De la înălțimea acelui turn
mai adînc rătăcind
decît în mine de soare vînturile
Se aude abia murmurînd
cîntecul de lebădă al vieții mele —

Tu de ce vrei altfel să-l asculți
decît în neclintirea albăstră de stele ?

Cum aburii marea

De unde vii, în mine, izvor —
alergare în trecere
a celui veșnic nepieritor
și fără petrecere ?

Ce armonii tăcutu-ți-au spor
în umila mea anamorfoză —
cădere de verb neiertător
spre tăcere, spre roză ?

Celulă nebună, de unde vii
o clipă încetinindu-ți mișcarea
ca să te pierzi din nou în tării
cum aburii marea ?

Orașul perfect

Am întors capul și-am privit
O dată, o singură dată,
În orașul acela perfect,
Cu străzile perfecte,
Cu pomii perfecți,
Cu apele perfecte
Bătute în cuie de marginea lacului,
Ca niște giulgiuri perfecte
Pe sicriele generalilor.
— Ce ai văzut ? — m-ați întrebat. Ce ai văzut ?
— Nimic ! O, nimic ! — am răspuns.
— Nu ! Nu se poate ! Tu ai văzut ceva !
Ai zărit !
Altfel, părul tău, fața ta,
Într-o clipă n-ar fi albit.
— O, vă jur, nimic n-am zărit,
Nimic nu m-a durut...
Nici măcar nu mi s-a părut !

Se poate albi și din nevăzut.

Numerele

De cum se iviră pe lume,
Copacilor li se gravă
Cîte un număr electronic,
În pielea tînără ca mătasea,
Tipind violent
Sub cerul primăverii imaculate.

Sevele iuți
Salutară cu lacrimi de bucurie
Această ieșire din anonimat.

Odată cu înaintarea spre vară
Numerele crescură ca niște cicatrici,
Cuprinzînd trunchiurile,
Crengile,
Mugurii de la subsuoara frunzelor,
Botul alb al rădăcinilor
Singerînd sub pămînt.

Păsările nu mai recunoscură copacii,
Se prefăcură ele însele în numere,
Ouară șiruri nesfîrșite de numere,
Din care ieșiră puii numerelor,
Ciugulînd meiul fosforescent al cifrelor
Pe ecranele terminalelor
Înecate în ceață.

Eu mă scufund în fiecare zi
În această pădure electronică,

De copaci fără umbră
Tulburînd circuitele,
Înfrunzindu-i cifrele cu bătăile inimii mele,
Făcîndu-le să ciripească
Precum puii de rîndunică
Reclamînd mușculițe.

În fiecare zi,
Poznicii consorții ai
Mă-nhață la timp
Să-mi sfîșie pieptul
Cu bisturiele lor electronice.

În fiecare zi, printre degete,
Le zboară o pasăre fără trup
Înverzindu-le fețele.

plastică

Despre lirismul culorilor

Consecvența cu care revin pe simezele Capitalei pictorii **Paul** și **Paula Tudor** poate să pară unora semnul unei prea grăbite elaborații artistice. După cum, altora le poate indica un potențial creator energic, o prolificitate care nu duce la saturare, ci la o decantare neîncetată a mijloacelor de expresie, la menținerea unei tensiuni benefice în desfășurarea actului creator. Adevărul este că nu de puține ori în lucrările celor doi pictori se resimte, i-aș zice, „tentația jocului liber cu instrumentele meșteșugului". O undă de ușurătate, capriciu al plăcerii de a lucra în culoare, se insinuează în pînzele celor doi artiști, nu în sensul frivolizării gestului artistic, cît și din dorința de a converti **bucuria ochiului,** resimțită în contact cu obiectele cercetate în fascinanta lume a realului, în ofrandă artistică. **Paul Tudor,** îndeosebi, cu o remarcabilă serie peisagistică, traduce plastic această receptare frenetică, prin toți porii, a realului, cu suculența cromatică a pleinair-iștilor impresioniști. Artistul este stăpîn pe arta compoziției și această bine asimilată lecție îl ajută să se miște liber în culoare. Un instinct cromatic ales, pe care și l-a cultivat cu grijă în ultimii ani, îi oferă șansa de a se situa, credem, printre cei mai înzestrați peisagiști-pasteliști ai generației sale. Și în expoziția recentă de la Galeriile Municipiului, pictorul a prezentat cîteva pînze de o mare acuratețe plastică și o vibrantă sensibilitate poetică. Pentru că, sigur, trebuie să remarcăm această coordonată a ființei sale artistice : lirismul intens al stărilor și, implicit, al notațiilor sale plastice. În ciclul „Florilor" am reținut tratarea atentă, rafinată a fondurilor, raporturile subtile de culoare, irizările vaporoase ale contururilor în desenul executat direct în culoare — argumente ce susțin vocația artistică deplină a lui Paul Tudor. Vocație adeverită, cu discreție, dar convingător, și în cele cîteva portrete pe care le expune — **Fata cu pălărie roșie, Portretul mamei, Portretul Doctorului** etc. — ca pecete definitivă a lecției de pictură pe care o deține.

Paula Tudor, în nota ei cunoscută, adică abordînd cu aceeași minuție, evocatoare a școlii olandeze medievale, natur-statica populată de obiecte fragile și prețioase, se prezintă, de astă dată, mult mai sigură pe mijloacele pur plastice de exprimare. Picturalitatea ei este în creștere datorită unei mai atente compuneri a suprafețelor. Artista și-a „debarochizat" parcă viziunile și această aerisire a spațiilor, dublată de stăruința, aproape senzuală, cu care urmărește redarea materialității obiectelor ce le cercetează, au sporit atractivitatea lucrărilor sale și așa dominate de un decorativism pronunțat. Problemele perspectivei și ale raporturilor cromatice le strunește acum cu rafinament și dezinvoltură, chiar și în pînzele lucrate numai în nuanțe de griuri sau albastruri. Florile ei sînt, pe acest plan, creații de virtuozitate. Afinitățile pictoriței, însă, cu pictura hiperrealiștilor sînt azi mai puțin tranșante, artista optînd, cel puțin așa indică unele compoziții ale sale **(Cupă cu pasăre, Natură statică cu fluture)** pentru sugestiile surrealiste. Dar nu asemenea situări categoriale sînt importante în cazul de față. Paula Tudor se află într-un evident proces de maturizare a mijloacelbr sale de expresie, este mai stăpînă pe meșteșug, fapt care a făcut-o și mai cutezătoare, mai încrezătoare în posibilitățile sale. Peisajele sînt, în acest sens, o apariție deopotrivă promițătoare și surprinzătoare. **Dealul verde** este poate prima certitudine în abordarea genului. O fascinează limpezimile ca de cristal și jocul evanescent al luminii în perspectivele adînci. Și în peisaj artista lucrează cu aceeași acribie ca la naturile statice, ceea ce o atrage fiind transparența și senzualitatea difuză a elementelor cuprinse în peisaj și nu construcția propriu-zisă. Este o tentativă a pictoriței de a-și lărgi aria tematică, de a-și îmbogăți gama stilistică și acest efort merită cultivat cu aceeași pasiune și rivnă, cu care ne-a obișnuit de-a lungul întregii sale deveniri artistice.

Corneliu Antim

FESTIVALUL ARTEI ȘI CREAȚIEI STUDENȚEȘTI

Urmare din pag. 1

brigăzi artistice, folclor, teatru, muzică cultă, dans tematic și contemporan, artă plastică, fotografică, cineclub, muzică ușoară și corală. De la o ediție la alta a festivalului, impresionează atît creșterile numerice, procesul necesar de permanentizare a unor valori reale, cît și acel aflux de entuziasm, de tinerețe, acel fior de originalitate ce naște o avangardă dătătoare de valori. Ansambluri folclorice ca „Doina" al Casei de cultură a studenților, „Mara" al I.A.N.B., București, „Junii Brașovului" al Casei de cultură a studenților din Brașov au purtat faima cîntecului și dansului popular românesc, în interpretarea studenților, și peste hotare, distincțiile obținute la competiții internaționale de gen confirmînd aceste valori, preocuparea permanentă de culegere și valorificare a tradițiilor folclorice naționale. Numărul, de asemenea foarte ridicat, de soliști vocali și instrumentiști, conferă garanția conservării și valorificării depline, și pe această cale, a tezaurului folcloric românesc. În același spirit, al unei bogate tradiții culturale, formațiile corale și de muzică cultă au readus, pe scena Operei Române, într-o inedită interpretare, creații de gen din muzica românească și universală, majoritatea interpreților deținînd și demonstrînd o necesară cultură muzicală, talent și pasiune. Orientate către un repertoriu apropiat universului de preocupări și vîrstei interpreților, teatrul studențesc — și aici am alătura spectacolul-experiment, teatrul colaj, montajul și chiar recitările — a ridicat ștacheta valorică prin calitatea interpretării și, mai ales, prin originalitatea punerii în scenă. De frumoasă tradiție, formații teatrale ca „Podul", al Casei de cultură a studenților din București, „Cîb" al A.S.E., București, „Universitas" al Casei de cultură a studenților din Brașov, „Arhiteatru" al Institutului de arhitectură „Ion Mincu", București etc., au demonstrat utilitatea inovării în spectacolul teatral tînăr, nevoia unei vaste culturi teatrale, au subliniat importanța unei îndrumări competente în plan regizoral, dintre interpreți unii demonstrînd un talent remarcabil. Prin tematica abordată, teatrul colaj și montajele, deși mai puțin spectaculoase, au rezonat în conștiința spectatorilor, afluxul de poezie de calitate, abordarea unor tematici de majoră importanță și stringentă actualitate conferindu-le valoarea educativă și formativă scontată. Numărul din nou ridicat de recitatori, paleta foarte diversă de autori prezenți pe scena competiției au reconfirmat și penetrabilitatea poeziei valoroase în rîndul tinerilor studioși, gradul lor de cultură, de spiritualizare.

Fără a ne propune observarea comparativă a acestei ample și bogate etape de studiu în arta studențească, trebuie precizat că, diferit de edițiile precedente, s-a remarcat o diversificare a preocupărilor în ceea ce privește brigăzile artistice studențești și grupurile satirice, apoi în impunerea efectivă a dansului contemporan, cu subsecțiunile dans tematic, modern, acrobatic, de societate, în extinderea gamei tematice a montajelor literare, literar-muzicale și literar-muzical-coregrafice și în sfera muzicii ușoare și de estradă, prin izbutite momente de muzică folk, rock, de estradă, ușoară, și aici ar merita citate „Conexiuni" din Brașov, formația de jazz a Casei de cultură a studenților „Grigore Preoteasa", „Rogvaiv", Ploiești, „Pic Nic", I.P.B. ș.a. Pentru cine urmărește drumul evolutiv al creației și interpretării artistice studențești, parcurgerea unei astfel de etape de selecție valorică înseamnă o întemeiată reflecție vizînd creșterile calitative și numerice înregistrate, ca și creșterile reale de exigență din partea unui tot mai format public tînăr.

REMEMBER

POEŢII, CÎND ERAU TINERI... (XIII)

Sublimul şi controversatul Nichita Stănescu sau saltul de la vers la poezia stărilor (I)

Înainte de a formula aceste re-chemări din memorie şi consideraţii, m-am simţit dator, sufleteşte, să trec pe la mormîntul de la Cimitirul Bellu la căpătîiul căruia „suavul lungan" mai stăruie doar în înălţimea neobişnuită a totemului prin care meşterii din Maramureş cu ajutorul „Luceafărului" au ţinut să-i nemurească locul de veci, lui şi lui Grigore Hagiu, cărora le inrudim strofele din chenar :

Noaptea lor...

De la Michelangelo cetire, lui Nichita şi Grigore în amintire

Tot umăr la umăr : Nichita, Grigore,
Dar numele-acum vi le murmur în şoapte,
Că prea eraţi voi, două mari aurore
Ca azi să v-afunde crepusculu-n noapte.

Crepusculul însă, cum poate fi cel — o,
Atît de năpraznic, de parcă-l abate
Cu dăltile-i grele chiar Michelangelo,
La vieţile voastre, abia jumătate.

Colind cimitiru-n tîrziile ore,
Atît : o întoarcere — Domini anno.
Tot umăr la umăr : Nichita, Grigore,
Nu Pensieroso şi nici Giuliano.

Am făcut-o nu numai ca o cuminecare, ci şi pentru a reedita un alt pelerinaj, simetric oarecum, pe care în mod spontan, în urmă cu 26 de ani cam tot pe această vreme, îl săvîrşisem împreună cu Nichita la mormîntul celuilalt confrate, capăt de serie, era să zic de osie, parafrazîndu-l, al celei mai strălucite generaţii postbelice de poeţi. E vorba, desigur, de Nicolae Labiş. Merită amintit într-o paranteză că iniţiativa acestui pelerinaj seminocturn survenise după ce cu un alt reprezentant de frunte al acestei generaţii de poeţi, învolburatul Ion Gheorghe, eu, ca secretar al organizaţiei de tineret de la Uniunea Scriitorilor, şi Nichita Stănescu, încarcaserăm şi descărcaserăm un camion de fier vechi vînat de prin ungherele caloriferelor de la clădirile Uniunii Scriitorilor, cu preţul unor sticle de ţuică bătrînă oferite mesterului caloriferist Pavel, de fel de prin Sebişul lui Mihai Beniuc. Odată acţiunea încheiată şi fierul vechi transportat pe undeva prin cartierul Teiul Doamnei, ne-am răsplătit străduinţile şi noi cu cîteva înghiţituri de ţuică bătrînă făcătoare de minuni la Casa Scriitorilor, Ion Gheorghe retrăgîndu-se în stilul devenit lege mai tîrziu, eu cu Nichita Stănescu ne-am mai abătut puţin pe la Capşa, local nu prea drag mie, pentru a ne potoli foamea căci se făcuse seară. Cum au decurs discuţiile acolo nu-mi mai amintesc prea bine. Fapt este că eu sau Nichita la un moment dat ne-am propus să luăm un taxi şi să facem un pelerinaj la mormîntul lui Labiş. Pesemne că Nichita era dominat de un sentiment minunat descris mai tîrziu : „A venit toamna şi iar mi se face dor de cristalinul cîntec al neuitatului nostru Nicolae Labiş. A venit din nou toamna şi în gînduri tresare un brat cu un steag fluturînd deasupra luptei împotriva inerţiei".

„Despre patrie se pot spune cuvinte scrise cu colţul inimii noastre suspendate în aer, albe spume ale mării acesteia, albastre."

Dacă îl stăpîneau sau nu acest sentiment pe Nichita în acea seară nu ştiu : mi-amintesc numai că ceea ce l-a amărît a fost nu numai mormîntul lăsat în paragină, ci faptul că, spre deosebire de imensa majoritate de morminte, la Labiş nu ardea nici o candelă sau luminare, ceea ce l-a contrariat fiind vorba de un poet care răspîndise atîta lumină. Drept pentru care a propus pe loc să-i acoperim mormîntul cu candelele de la căpătîiul altor morţi anonimi, dar care se bucurau de mai multă veneraţie din partea urmaşilor. Era o seară răcoroasă de toamnă, devenită noapte între timp, din moment ce Nichita Stănescu avea să invoce cu discreţie momentul într-o dedicaţie către mine de pe volumul de debut **Sensul iubirii** : „Poetului Niculae Stoian în amintirea unor ceasuri de pomină, petrecute împreună, Nichita Stănescu, 24 dec. 1960". Apropierea noastră avea să se amplifice cu anii, deşi unul lucram (eu) redactor la „Luceafărul" şi celălalt (el) corector la „Gazeta literară", oarecum ostilă prin sefii săi publicaţiei noi apărute care făcea să renască literatura română. Astfel că dedicaţia de pe cel de al doilea volum al său, **O viziune a sentimentelor** se nuanţa, fără a excela în generozitate cum s-a întîmplat la volumul **În dulcele stil clasic** : „Lui Niculae Stoian, cu profundă stimă pentru poezia sa bărbătească şi pentru caracterul lui dintr-o bucată, stringerea de mînă a lui Nichita. Februarie 1964". Efectiv din această perioadă, fără a fi în mare tandrete, deveniserăm prieteni, evenimentul care consolidase prietenia noastră fiind şi colaborarea la definitivarea poemului **Dreptul la timp** în obţinerea căruia primisem ajutorul nemijlocit al redactorului şef de atunci, Eugen Barbu. Un alt sprijin în desăvîrşirea redacţională a poemului mi-l dăduseră criticii literari Al. Oprea şi I. D. Bălan, adjuncţii lui Eugen Barbu la conducerea revistei. Aşa se explică entuziasta urare cu care Nichita Stănescu îşi încheia istoricul relaţiilor sale cu „Luceafărul", nu foarte cordiale la început, la împlinirea unui sfert de veac de activitate al acestei reviste, în iulie 1983 : „La mulţi ani revistă a împlinirilor şi neîmplinirilor noastre". În legătură cu **Dreptul la timp**, volumul, nu numai poemul cu acest titlu apărut în „Luceafărul" şi reţinut în carte, modificat, Edgar Papu, cu echilibrata sa judecată de valoare, apreciază : „Dar, oricît de vaste s-ar mai deschide încă perspectivele poetului, **Dreptul la timp** va marca, în orice caz, cel mai însemnat moment istoric al creaţiei sale. El inaugurează perioada marii poezii a lui Nichita Stănescu, care în manifestările anterioare se anunţa, deşi prin certe indicii".

*

Şi pentru că am apucat să numim acest moment istoric în afirmarea şi receptarea geniului poetic al lui Nichita Stănescu, să încercăm printr-o „recitire", procedeu folosit de el însuşi, să recapitulăm, fie şi pe scurt, în cîteva fraze, selectiv, principalele opinii ce s-au rostit în legătură cu diferitele ipostaze ale operei sale ca şi cu universul ei :

● „Senzaţia ineditului e izbitoare, o comunică nu numai universul poetic neobişnuit, ci şi structura imaginii însăşi : secretul noutăţii nu se lasă însă uşor de ghicit." (Ov. S. Crohmălniceanu, cronică la volumul **O viziune a sentimentelor**, în „Gazeta literară" din 9 aprilie 1964).

● „Mi-am amintit de toate acestea (de exigenţele unicităţii — nota noastră) citind recentul volum de poeme al lui Nichita Stănescu, **Dreptul la timp**. Aici, mi se pare incomparabil mai mult decît în volumele anterioare ale poetului, **Sensul iubirii** şi **O viziune a sentimentelor** din fiecare vers ţîşnă pornirea descoperirii neasemănărilor, a ceea ce diferenţiază pînă la unicul revelator spectacolul exigenţei obiective şi subiective". (George Munteanu, cronică în „Contemporanul" din 2 iulie 1965).

● „Rareori o carte de poezie are atîta uimitoare **putere de a supune** pînă şi pe cititorul privilegiat (şi frustrat în acelaşi timp) care e criticul : orice exegeză rezistă cu greu tentaţiei de a urma, în succesiunea impusă de autor, fiecare etapă a itinerarului său misterios, resimţind această fidelitate ca pe o eliberare." (Mircea Martin despre cele **11 Elegii** în volumul „Generaţie şi creaţie" din 1960).

● „Apariţia poeziilor lui Nichita Stănescu în cea mai populară colecţie editorială **(Starea poeziei**, Editura „Minerva", col. Bibliotheca pentru toţi, volum selectiv cu o prefaţă de Aurel Martin) constituie un eveniment important şi plin de semnificaţii." (Ştefan Augustin Doinaş în volumul „Lectura poeziei", 1980).

● „Poet important al generaţiei lui Nicolae Labiş, de fapt al tuturor generaţiilor şi al literaturii române, de numele lui Nichita Stănescu se leagă un zmeu cu zbîrniitoare înălţat, de-un copil năstruşnic şi norocos, sus în slavă, şi care fîlfîie, mare, cîteva poezii din cartea de cetire. Lirica sa, poroasă ca un burete, a absolvit dezinvolt numeroase influenţe, cu imparţialitatea albinei care adună mierea de peste tot, **de pre toată floarea.**" (Marin Sorescu, „Un magnat al poeziei şi Magna sa, Nichita Stănescu. **Ouă şi sfere**", comentariu critico-metaforic în „Ramuri" din 1979).

● „Trebuie adăugat că odată cu **Laus Ptolemaei**, Nichita Stănescu ajunge la o comunicare desăvîrşită a singularei sale viziuni (a omului şi a lumii văzute din afara lor, la o echilibrată (dacă se poate imagina, dar iată că este posibil) integrare a nefirescului în firesc, a neverosimilului în verosimil, a „alarmantului" în peisajul comun, întins" (Lucian Raicu, în volumul „Structuri literare", 1973).

● „Plictisit parcă de farmecul juvenil, de aerul serafic, răspîndite de poemele sale mai vechi, Nichita Stănescu persevează de cîtva timp — de la **11 Elegii** mai precis — într-o poezie de sfere abstracte, turmentată de gustul amar al cunoaşterii" (Dumitru Micu, „Dulcele stil nichitian : **Necuvintele**", în volumul „Periplu", 1974).

● „Recentul volum al lui Nichita Stănescu, apărut în condiţii grafice impresionante la Editura „Junimea", constituie, vai, o decepţie. Nu atît prin flagranta inegalitate (inegale erau în fond şi alte cărţi ale poetului, în special **Necuvintele** şi **Măreţia frîzului**), cît prin impresia de eteroclit pe care o lasă şi prin lipsa de noutate chiar a poeziilor remarcabile... Sînt, pe de altă parte, atît de convins de talentul excepţional al lui Nichita Stănescu (nu mai vorbesc de rolul lui în poezia noastră), încît mi-aş dori să mă înşel şi **Epica Magna** să fie o carte mare" (Nicolae Manolescu, „Descrierea poeziei", în „România literară", 1978).

● „În acest an literar agitat şi răscolit de destule furtuni (1982 — nota noastră) volumul lui Nichita Stănescu se constituie drept evenimentul cel mai de seamă, amintindu-ne că literatura se construieşte cu opere şi că adevărata bătălie a scriitorului este cea din lăuntrul său : Căci **Noduri şi semne** nu înseamnă atît noua carte de o extraordinară densitate lirică a autorului **Elegiilor** şi **Necuvintelor**, cît sublima izbîndă ce încheie acest an din urmă petrecuţi de Nichita Stănescu în grădina Ghetsemani a evoluţiei sale poetice, cînd mulţi s-au îndoit de el, urmînd prozaismul unei critici lipsite de entuziasm". (Alexandru Condeescu, în „Luceafărul" din 1982).

● **„Respirări** sînt nişte scrisori de aer». Formula este undeva chiar în acest volum şi exprimă diafan ceea ce şi «respirările» vor să spună. Nichita Stănescu vrea să vorbească despre materie scotind-o de sub imperiul gravitaţiei. Ceea ce intră în faza «respirărilor» se emancipează, părăseşte solul, devine imponderabil." (Mihai Ungheanu, în „Luceafărul" din 1982).

Cam acestea ar fi, relevate pe scurt, în cîteva citate, corect alese sper, punctele de vedere cu privire la principalele opere poetice sau eseistice (cu toate că şi acestea nu sînt decît altă faţă a talentului de excepţie a poetului) ale lui Nichita Stănescu, citate preluate după ediţia din Biblioteca critică, **Nichita Stănescu, interpretat de...** alcătuită de Sanda Anghelescu (Editura „Eminescu", 1983). Precum se vede, deşi criteriul selecţiei noastre a fost convergenţa judecăţilor de valoare, controversele nu lipsesc. Adevărul este, să mă ierte distinşii exegeţi ai operei poetului, că pînă în prezent nu dispunem de o analiză coerentă, stringentă, cu privire la personalitatea poetului şi la marea aventură pe care o reprezintă poezia lui în evoluţia liricii româneşti. Aceasta poate şi pentru că poezia lui Nichita Stănescu, spre a cita parafraza din Heidegger a unuia dintre foştii colegi de şcoală şi exegeţi credincioşi ai operei nichitiene (Eugen Simion), e o fugă înaintea cuvintelor, implicit ale criticii. Dar fenomenul se explică şi prin aceea că majoritatea criticilor l-au înecat în cuvinte, într-un verbiaj sofisticat şi într-o logică a ideilor vagi, ca să citez chiar o formulare a lui Nichita Stănescu însuşi. S-ar impune o evaluare a operei lui Nichita Stănescu, ceea ce şi încearcă în parte merituosul prefaţator al **Ordinei cuvintelor**, Al. Condeescu, pornind de la Cuvîntul înainte al lui Nichita Stănescu la operele sale, prin forţa lucrurilor definitive, cuvînt intitulat semnificativ **Războiul cuvintelor**, în care se spune cu ton testamentar :

„Cuvintele fiind umbra structurii materiei, căutăm întruna sursa ce a iluminat materia ca să luse o umbră atît de majestuoasă, atît de semantică. Tendinţa către această sursă retrage uneori cuvintele prin materie, distrugînd materia, către sursa iniţială. Traversarea cuvintelor prin materie nu mai ţine de cuvînt, ea s-ar putea numi chiar **poezia.**" (sublinierea noastră).

Niculae Stoian

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

Într-o seară de cenaclu, prozatorul Nicolae Velea şi poetul Marius Robescu

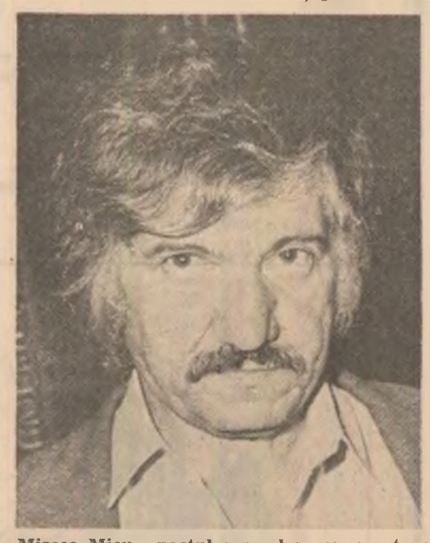

Mircea Micu, poetul care „l-a cunoscut pe Z.S." şi acum a rămas „singur în Mongolia"

Prozatorul Iulian Neacşu îşi ascultă „ora exactă"

COŞBUCIANA

Pagini de istorie literară

I

Istoria „plagiatelor" lui Coşbuc are două „episoade" : anul 1893 şi anul 1919. Primul episod, desfăşurat în plină ascensiune a poetului, a avut dimensiuni largi antrenînd în discuţie mai toate ziarele şi revistele epocii. Între 1877 („plagiatul" lui T. Maiorescu apărat de către M. Eminescu) şi 1902 (procesul Caragiale — Caion ; prima dezbatere la bară a unui plagiat, la noi, cîştigată magistral de către Delavrancea şi soldată cu lansarea termenului „caionism" : acuzaţie falsă de plagiat prin inventarea unei surse inexistente, doar din tendinţa de a discredita un scriitor cu renume), cazul Coşbuc a fost cel mai răsunător.

Lucrurile au două feţe : o discuţie principială despre limitele imitaţiei, şi una mai mult de formă, în jurul personalităţii poetului. Au luat cuvîntul de partea sa : Al. Vlahuţă, D. Evolceanu, I. Russu-Abrudeanu, C. Stere, H. Sanielevici, N. Iorga, M. Dragomirescu, Tradem ş.a. de partea adversă rămînînd (pe poziţii diferite, însă) G.N. Lazu, A. Bacalbaşa, Al. Macedonski, Caion însuşi. Critica de fond ce i se aduce lui G. Coşbuc rămîne adesea pe planul al doilea interesînd mai ales atacul la persoană pe care orice istoric literar se străduieşte, firesc, să-l explice şi să-l înlăture. Au făcut-o, însă, persoane ilustre chiar în epocă, iar alegerea lui G. Coşbuc în Academia Română reprezintă nu numai scoaterea lui de sub orice bănuială, dar şi consacrarea deplină ca poet naţional. Această critică de fond mi se pare mai interesantă — şi, oarecum, demnă de atenţie chiar astăzi. Ea este cuprinsă în broşura „Adevărul asupra poeziilor d-lui Coşbuc", din 1893, scrisă de Grigori N. Lazu. Acesta, un avocat din Piatra Neamţ, el însuşi traducător din poezia universală la noi, om instruit de altfel, dă puţine exemple concrete, şi neconcludente : i se pare că unele motive coşbuciene se regăsesc aiurea în poezia universală. Temerea lui este cu totul alta : „Ei bine, ceea ce d-l Coşbuc ne oferă sub omonimul de idile sunt, în realitate, unele din Extremul Orient, altele germane, iar absoluta lor majoritate au forma, stilul, ideile, spiritul, şi caracterul poeziilor populare slave şi mai cu seamă ruteneşti, românizate cu deosebit talent şi o perfectă conştiinţă a limbii poporului nostru (...) Forma, feliul, spiritul şi caracteristica poeziei populare străine nu pot fi primite de popor ca idile, ci ca o instrăinare a propriului său caracter naţional, o adevărată crimă de leznaţiune ! (...) O escamotare, o introducere frauduloasă pentru viitor de elemente străine în sacrosanctul poeziei noastre populare..." Nu atît de „plagiat" este, aşadar, vorba la 1893 — ci de o imitaţie capabilă — crede G. N. Lazu — de a denatura folclorul pentru că îi este înfuzată cu mare talent. Acuzaţia de plagiat este forma sub care vehiculează această temere — reală, în fond (nu a influenţat şi V. Alecsandri folclorul publicînd „Mioriţa" după ce a stilizat-o, încît specialiştii se întreabă şi astăzi dacă expresia „gură de rai", de pildă, este autentică ori impusă pe cale culturală ?).

Avem două răspunsuri la această „temere". Unul îi aparţine lui D. Evolceanu, cunoscutul filolog clasic, un alt „critic volintir" de la **Convorbiri literare** (în accepţiunea lui C. Dobrogeanu-Gherea preluată ad litteram de către „comentatorii" de azi în ale istoriei literare) : „Poporul nu asimilează decît ceea ce este asimilabil" — remarcă acesta, continuînd : „poporu, nu e un individ care ar putea avea un caracter cu totul diferit de cel al majorităţii, ci e chiar majoritatea." G. N. Lazu îi răspunde pamfletar. D. Evolceanu va reveni reafirmîndu-şi încrederea în capacitatea folclorului de a selecta influenţele şi susţinînd că G. Coşbuc este unul dintre cei mai mari poeţi ai noştri ; discuţia degenerează, în continuare, din partea avocatului de la Piatra Neamţ care apelează la ziare de mare tiraj şi este susţinut de către duşmanii lui G. Coşbuc şi ai **Convorbirilor literare.**

Celălalt răspuns îi aparţine lui Ovid Densuşianu. Punctul de vedere al eruditului profesor ne interesează, fiind unul autoritar. Recenzînd, în septembrie 1893, volumul **Balade şi idile** de G. Coşbuc, el arată că prospeţimea, pofta de viaţă, sănătatea poeziei acesteia vin împotriva curentului poetic „bolnăvicios", egocentric, al epocii, şi remarcă (prevestind poporanismul ; cu sau fără voie) că în cultura noastră s-a făcut o separaţie, un **„hiatus** adînc" între pătura de sus, a intelectualilor care imită rapid şi facil occidentul — şi cea de jos, a poporului creator, care a rămas practic imobilă ; „perioada de copilărie a imitaţiilor palide şi a bîjbîielilor oarbe prin întuneric", zice O. Densuşianu, nu va dispărea din cultura română pînă cînd pătura de sus nu se va plia pe cea de jos, echilibrîndu-se în spaţiul şi timpul dat. Care este, deci, problema ? Într-o epocă de imitaţii palide, G. Coşbuc este acuzat că imită fonduri folclorice externe dîndu-le forme perfect armonizabile în limba populară. Demersul lui este sincronic epocii — dar se aplică unui domeniu „sacrosanct", cum spune G. N. Lazu. Să ne temem, aşadar, că folclorul poate fi „coşbucizat" ? Dar nu s-a întîmplat aşa ceva nici atunci, în timpul vieţii poetului, nici mai tîrziu. Să avem, atunci, încredere oarbă în folclor ? Nici asta nu e de acceptat. În fond, G. Coşbuc exprimă capacitatea seculară a culturii noastre de a asimila retopind temele, motivele, simbolurile, etc. Gestul lui este unul de revoltă conştientă, de crez poetic şi artistic : este replica păturii de jos care vrea să-şi dovedească viabilitatea, modernitatea — în situaţia jalnică în care pătura de sus o ignora alunecînd ca o pată de ulei pe suprafaţa apei spre alte şi alte zone decît cele care îi sînt date materialiceşte. G. Coşbuc realizează mişcarea inversă : aduce universalitatea în limba şi cultura românească. A nu se uita un lucru esenţial : poeziile originale ale lui G. Coşbuc pătrund, într-adevăr, în masele populare, imprimă spiritului public marca autorului — dar nu ca simple poezii, ci sub formă de romanţe, ca bucăţi cîntate în ritmuri ancestrale. Acest al doilea prag al influenţei este decisiv, pentru că realizează ultima şi cea mai fină selecţie. Ca probă : nu mai departe decît în zilele noastre, aşa-zisa „poluare" a folclorului — nocivă, într-adevăr — se exercită asupra melodiilor folclorice — şi de aceea este nocivă — nu asupra textelor...

Principial, episodul din 1893 al polemicii în jurul lui G. Coşbuc a pus asemenea probleme, asupra cărora este încă loc pentru reflectat ; concomitent, detractorii poetului au dus o mărunţă campanie de denigrare, spulberată de către N. Iorga ori I. Russu-Abrudeanu. Adevărata faţă a lucrurilor o arată H. Sanielevici şi Al. Vlahuţă : critica a încetat a mai comenta opera propriu-zisă a poetului părînd că este preocupată de „plagiatul" în sine. Este şi aceasta o tactică de a scoate un autor din cîmpul interesului general : se aruncă asupra lui blamul şi se discută cazul, în timp ce opera propriu-zisă este reţinută în conul de umbră. Astfel s-a procedat cu T. Maiorescu în timpul şi după polemica lui G. Zottu ; cu I. L. Caragiale — ori, ca să revenim iarăşi la zilele noastre, cu Eugen Barbu : lucrurile par a avea un tipic al lor ce se repetă.

Nicolae Georgescu

REPERE LITERARE CONTEMPORANE

Mit şi alegorie

Traducător expert al lui Stendhal, al lui Malraux şi Camus, Modest Morariu este şi un remarcabil poet („Ovăzul sălbatic", 1974, e o probă) şi eseist („Între relativ şi absolut", 1979), critic de artă (cu studii serioase despre Rousseau le Douanier — 1975 — şi Goya — 1973) şi mai recent prozator printr-o remarcabilă istorisire fantastă, în gustul Lewis Carroll combinat cu Julio Cortazar („Casa dintre portolaci", 1976). „Întoarcerea lui Ulise" (Ed. „Eminescu", 1982), întîiul roman scris integral de acest scriitor total, a reţinut în fond cîte ceva din toate acestea. E, în totul, o povestire cu temă mitologică şi culturală, o apocrifă la Homer, un soi de „roman comic" scarronian, baroc prin urmare, bizuit mult pe anacronisme şi închipuind pe Ulise şi Penelopa vieţuind, ca şi cum nimic nu ar fi anormal, în cea mai modernă civilizaţie tehnică de azi. Însă această fantezie nu e aceea a lui Mark Twain din „Un yankeu la curtea regelui Arthur", cultivînd, ca acolo, anacronismul prin accident, cu regresiune în timp şi scoţînd efect umoristic din uimirea unor oameni vechi în faţa omului din viitor ; e aci o tehnică de factura alegoriei, care desfiinţează, prin convenţie, cronologia şi face să se întrepătrundă civilizaţiile ca şi cum ele ar fi, în absolut, contemporane. Ulise, trăind într-o vilă, bind bere, vorbind la telefon — acestea nu sînt simple fantezii care dau umorul ci mai alegorii. Teza romancierului ar fi aceea că mitul trăieşte, prin scheme, independent de istorie şi că aşa-zisa evoluţie a civilizaţiilor nu e decît o multiplicare mecanică a unor prototipi care au fost, prin cultură, exprimaţi odată pentru totdeauna. Orice moment istoric ar avea un Ulise şi o Penelopă, un Agamemnon, un Ahile, un război troian iar dacă nu le are ar trebui să le aibă. Un astfel de raţionament e acela al unui „tradiţionalist" care adoptă optica mitului şi crede că civilizaţiile anterioare sînt un fel de „thesaurus".

De altfel, nici materia romanescă propriu-zisă nu e croită în alt scop. Întors din rătăcirile lui, în Itaca, Ulise regăseşte pe Penelopa tristă şi solitară, privind-o cu un ochi critic, dezamăgit. Acrită de aşteptare şi deziluzionată de eşecul matrimonial, Penelopa moare de inimă rea. Ulise, rămas văduv, se amorezează de o altă Penelopă, tînără, care îl adoră o clipă fiindcă e celebru şi e divinizat de popor, părăsindu-l apoi pentru un alt Ulise, adolescent de virsta ei. Singurătatea lui Ulise, copleşit de onoruri dar mizantrop, însoţit doar de un Eumeu (care şi el va muri) e sporită de moartea celorlalţi eroi troieni care nu mai răspund la telefon. Şi, cu toate acestea, un nou război troian se porneşte, avînd în frunte alţi Agamemnon, Ahile şi Menelau. Moartea lui Ulise, potopit de furnici, urechelniţe şi păianjeni, prinzînd rădăcini, reintors la natură, probează că individul pieritor nu poate elimina din istorie repetiţiile şi că pe deasupra simplei identităţi stă speţa triumfătoare care ştie să se regenereze.

Mitul nu lucrează aici numai prin victoria eternă a unui scenariu imperisabil ci şi printr-o substrucţie ritualică foarte puternică. Lumea în care trăieşte Ulise, modernă prin decor, e totuşi una care crede în strigoi, în legendele lumii (unde ar locui cei doi fraţi vrăjmaşi), în şarpele casei care vine să bea, de sub talpa casei, din blidul cu lapte, toate specifice unei mentalităţi primitive, ţărăneşti, păstrate în comunităţile istorice unde arhaicul e activ. Interesant e că un astfel de roman bizuit pe mituri şi cu inteligente efecte culturale e, totuşi, nu arid ci plin de epic : talentul prozatorului de a înfăţişa idei printr-o invenţie epică extraordinară nu se poate pune la îndoială. El a dat tablouri de interior, de plaiă, de carnaval, de berărie, de gară şi de piaţă publică, vii, colorate, cu o trăsătură realistă a cărei linie stilistică e sigură, matură. Totuşi, paradoxal, mina de eseist a lui Modest Morariu se vede peste tot şi dindărătul evenimentelor care se înlănţuie coerent şi simpatic ies mici eseuri spumoase despre mizantropie, eroi, memorie, singurătate, istorie şi mit. „Întoarcerea lui Ulise" e un roman admirabil, o alegorie mitică.

Artur Silvestri

PERMANENŢA IZVOARELOR

Folclorul, azi (III)

Genurile folclorului care cunosc în contemporaneitate o deosebită efervescenţă sînt cîntecul liric, strigăturile, proza populară (în special povestirea de tip memoratum), dansul, muzica instrumentală, unele obiceiuri calendaristice (în mod deosebit cele de Anul nou şi cele de recoltare), unele rituri de trecere (cu precădere repertoriul nupţial), iar alte categorii folclorice au intrat într-o fază de dislocaţie, îndeosebi cele care stau în legătură cu viaţa practică (credinţe, obiceiuri, superstiţii), caducitatea lor fiind explicată prin progresele culturii (Ov. Densusianu, **Folclorul. Cum trebuie înţeles).** Aserţiunile lui Ov. Densusianu cu privire la persistenţa unor categorii (basme, tradiţii, legende, poezii) au fost făcute la începutul secolului. De aceea, ele trebuie verificate printr-o cercetare care să vizeze exhaustivitatea, acum, la sfîrşit de secol.

Pentru a avea o imagine asupra stadiului cîntecului liric, ne-am adresat unei lucrări recente, **Lirica populară românească cu tematică actuală** (Ed. **Minerva**, 1984), de Nicoleta Coatu, lucrare integrată în **Colecţia naţională de folclor.** Cercetătoarea a consultat 76 de culegeri şi antologii, de la cea mai veche, (E. Camilar, **Carte de cîntece**, 1946), pînă la cele mai recente **(Folclor din Oltenia şi Muntenia,** I—V, 1967—1970. Dar alături de culegătorii cu experienţă, care stăpînesc metodologia cercetării (I. Cocişiu, Emilia Comişel, Al. Amzulescu, Eugenia Cernea, V. Nicolescu, N. Rădulescu, Gh. Ciobanu, G. Muntean, P. Ruxăndoiu, V. Medan, P. Ursache, L. Paceag, I. Meiţoiu) şi care au realizat colecţii de bună ţinută ştiinţifică, autoarea a excerptat texte folclorice din culegeri făcute amatoristic, cu caracter aleatoriu, care nu prezintă garanţii că s-au respectat toate datele, principiile şi tehnicile unei anchete de teren, riguroase şi obiective.

Din consultarea indicelui localităţilor ce putem desprinde ? Cele mai productive zone etnofolclorice sînt Hunedoara, care figurează cu 49 de localităţi, Argeşul cu 44, Braşovul cu 45, Suceava cu 38, Gorjul cu 29, Maramureşul cu 27, iar în partea de jos s-ar situa Oltul cu 7, Ialomiţa cu 6, Harghita cu 2, iar Covasna cu 1. Dacă în anumite zone **etnofolclorice** cercetările n-au fost temeinice, nu trebuie să tragem concluzia că în acele regiuni folclorul e mai slab reprezentat, chiar dacă informaţiile pe care le avem, pînă acum, sînt mai puţine.

Pentru a observa acest fenomen complex şi dinamic, se impunea ca autoarea, care, după cum se vede din această lucrare, are merite incontestabile în sinteza pe care încearcă să o realizeze, trebuia să întreprindă anchete de teren în zonele etnografice cunoscute ca productive, aşa cum a procedat Adrian Fochi cînd a urmărit circulaţia motivului mioritic în întreg spaţiul daco-român.

Tot astfel a procedat şi Al. Amzulescu cînd a pregătit indicele tematic al cîntecului epic românesc, colindînd multe sate din Muntenia şi Oltenia şi nu numai aceste provincii, ca să ne referim doar la două exemple. Am constatat că în unele judeţe, unde s-au făcut culegeri, lipsesc unele localităţi care, sînt convins, ar fi oferit cercetătorului avizat şi comprehensiv foarte multe producţii care meritau să figureze într-o colecţie de folclor contemporan. De exemplu localităţile Straja şi Caşvana din judeţul Suceava, Săpînţa din Maramureş, Peştişani din judeţul Gorj. Din această localitate, Peştişani, judeţul Gorj, în această vară, în cercetările de teren efectuate în cadrul Taberei studenţeşti de folclor, organizată de U.A.S.C.R., am fost plăcut impresionaţi să descoperim, pe urmele lui C. Brăiloiu, care a întreprins o cercetare model asupra cîntecelor ceremoniale funebre acum jumătate de veac, informatori de o deosebită valoare, atît dintre cei din generaţia vîrstnică (Huidu Ioana, 85 de ani, Victor Bojincă, 65 de ani, Ion Ilinoiu, 66 de ani, Ion D. Nicolcioiu, 65 de ani) din generaţia mijlocie (Virlan Maria, 47 de ani), dar şi din generaţia tînără, ceea ce infirmă aserţiunea unor exegeţi că tinerii de azi nu mai manifestă interes faţă de creaţia folclorică.

În satul Frinceşti, comuna Peştişani, de care ţine şi Hobiţa, locul unde s-a născut sculptorul C. Brâncuşi, am întîlnit-o pe Stoichin Violeta, elevă în clasa a VIII-a, care stăpîneşa un repertoriu liric, bogat şi interesant. Vom constata că Violeta Stoichin e o purtătoare de folclor în devenire, cu preocuparea permanentă de a face ca piesele interpretate să comunice şi altora sentimentele ei. Are o sensibilitate deosebită şi vibrează la prezenţa vie a satului şi la tot ceea ce e nou şi frumos, dar şi la un anumit „nou". Toate textele ei au titlu, de fapt primul vers, versurile sînt organizate strofic (influenţa poeziei culte este evidentă) şi se constată, de asemenea, detaşarea unor texte de complementul metodic, deşi cu puţine excepţii în folclorul tradiţional, versul era întotdeauna însoţit de melodie. Şi acum iată textele culese: I. „Frunzuliţă foi de boji / Du-mă neiculiţă-n Gorji, / La Poarta Sărutului / Pe marginea Jiului / Şi iar verde foi ca viţa, / Hai, neiculiţă, la Hobiţa / Hai, neiculiţă, acuşi, / jos la casa lui Brâncuşi." : II „Frunzuliţă de susai / Apucai pe vechiu' plai / Să mă duc la munte iară / Unde-am fost şi astă vară / Ca să pasc mioarele / Pe toate poienile / Şi mergînd în sus pe plai / Mă-ntreceam cu cucu-n grai / Toată ziua strigam cucu / De răsuna Valea Nucu / La fintina Căciulata / Hai să vezi ce rece-i apa / Apa rece din izvor / Cine bea-i trece de dor / Şi iar verde-a bobului / La poiana Mărului / Făcui leagăn dorului / Sub cetina bradului / Şi-apoi, neică să-ţi petreci / La fintina de la Seci / Şi să-ntindem hora mare / Pe poiana Maciovale / Şi iar verde-a bobului / Din virful arcanului / Dădui drumul cîntului / Să se-audă printre frati / Cîntecul nou din Carpaţi" ; III. „Floricică de pe creastă / Mîndră-i ţărişoara noastră / Mîndră floare albăstrea / Cum este primăvara / Bucuria noastră-n casă / Cu pîine bună pe masă / Oamenii-s de omenie / Care vreau pace să fie / Cununa de flori alese / De fete mîndre culese / Cununa pentru popor / Şi al ei conducător / Fiul care este-n frunte / Mîndru ca bradu' din munte / Că nu are asemănare / Cît îi pămîntu de mare".

Fără îndoială că aceste texte nu modifică structura şi finalitatea lucrării Nicoletei Coatu. Autoarea debutează excelent cînd defineşte, cu fineţe, fenomenul folcloric contemporan, manipulînd o terminologie adecvată. Este sesizat caracterul funcţional eterogen al creaţiilor lirice şi sînt conturate cele două comportamente fundamentale ale categoriei : a) categoria textelor care apar **spontan, conform legităţii proprii creaţiei şi circulaţiei unui produs folcloric.** (subl. N.C. şi care confirmă capacitatea de adaptare şi de integrare a noilor valori la continuitatea valorilor tradiţionale ; acestea se nasc şi se transmit în contexte specifice culturii folclorice : b) categoria textelor **create sau preluate şi reinterpretate cu intenţia producerii în contexte ale culturii de masă, de tipul spectacolului sau a difuzării prin publicaţii, radio, televiziune** (subl. N.C.). Aceste discursuri răspund unui complex funcţional, caracteristic conţinuturilor culturii de masă, deci funcţiilor instructivă şi educativă, de culturalizare şi de integrare activă a maselor în societatea contemporană. La nivelul acestei categorii se atestă interesante fenomene de folclorizare (p. IX).

Iar după această introducere, cercetătoarea se opreşte asupra unor probleme, interesante şi captivante, fără îndoială, cum ar fi decelarea conceptelor de motiv şi de variantă, asupra determinărilor tematice, dar absentează din demersul autoarei problemele cheie ale unei lucrări care trebuie să ne ofere o ierarhizare a textelor, ocupîndu-se de taxinomie şi de parcelarea motivică a pieselor folclorice. De aceea, cel interesat de valoarea de document a creaţiei populare contemporane şi de criteriul axiologic, va apela la antologia **Flori alese din poezia populară**, alcătuită de Ion Serb, la florilegiul **Cu cît cînt aţita sînt**, întocmită de Ov. Papadima şi la **Folclor poetic nou,** ediţie realizată de I. Meiţoiu cu un studiu introductiv de M. Pop.

Octav Păun

P.S. În primul articol, în loc de anul 1975 se va citi 1949, cînd a luat fiinţă Institutul de folclor ; **Arta Populară din Vîlcea** are ca autori pe Georgeta Stoica, Elena Secoşan, Ion Vlăduţiu, Paul Petrescu.

POST RESTANT

Un drum are început și sfîrșit, pleci de acasă și ajungi tot acasă. Dar dacă are, totuși, unde începe și unde se sfîrșește el ? Începe oare dintr-un alt drum (de aici și vorba „m-a lăsat în drum") ? Și atunci ? Nu cumva drumul este o speranță care începe și sfîrșește cu altă speranță ? Nu de multă vreme, un cunoscut, un om care suferea năprazнic pentru că i se spusese că mințise, mi-a mărturisit : „Nu suport să mi se spună, mie, că mint". M-am îndoit, firește : „Și n-ai mințit niciodată ?" l-am întrebat. „Cum să nu, mi-a răspuns, dar atunci nu mințisem, nu m-ai înțeles, nu suport să mi se spună că mint cînd n-o fac. Dacă mi se spune că mint chiar atunci cînd mint, nu-mi fac probleme, recunosc sau nu recunosc și gata. Dar așa, nevinovat... atunci i-am spus pur și simplu adevărul și ea mi-a spus : „Minți !" Suferea vizibil, cum trebuie să fi suferit atîția nevinovați condamnați la ani grei de închisoare pentru delicte imaginare. Numai că în cazul lui, de închisoare nici nu putea fi vorba mai degrabă invers, însă ce folos, el nu-și dădea seama, era ca nebunul acela suit pe gardul spitalului ce-i întreabă pe trecători : „Voi ce ați făcut de v-au internat ?" Deci... „Și ce-ai spus, de nu te-a crezut ?" „I-am spus că n-aș putea trăi singur". „Daaaa, și de ce nu te-a crezut, de ce ți-a spus că minți ?" „Pentru că ea ar fi vrut să spun că nu aș putea trăi fără ea". „Deci s-o minți..." Se observă deci că în anumite împrejurări, mai ales sentimentale, minciuna poate fi și atunci cînd adevărul tău este împotriva a ceea ce vrea să asculte celălalt, ori împotriva adevărului lui. De acest lucru ar trebui să se țină seama în proza pe care o primim, pentru că nu întotdeauna un adevăr se potrivește cu personajul, pentru că adevărurile mari nu pot fi rostite de „personaje mici" : pentru că și adevărul în literatură trebuie să aibă valoare artistică.

★

ION CICĂ, București. Proza este destul de didactică. Un doctor, un chirurg, nu primește bani de la un țăran care și-a internat nevasta la el în spital. De ce ? Pentru că mama lui, cu zeci de ani înainte, murise de o banală apendicită, deoarece tatăl lui nu avusese bani să-i dea doctorului. Finalul însă ne-a plăcut : „Țăranul, fiind ușor împins de la spate, se îndreptă către ușă, parcă nevenindu-i să creadă cele spuse de doctor, și, în cele din urmă, **plecă cu** (s.n.) lacrimi în ochi, întrebîndu-se : «Oare dacă nu a primit banii, va avea grijă totuși de ea ?»" Aceasta ne face să vă așteptăm în continuare cu proză.

IULIAN CITER, Cimpulung. .....Recitind originalele, mi-am dat seama cît de mult, încă, mai trebuie să lucrez pentru a-mi perfecționa, să zicem, stilul..." Foarte bine ați făcut, spre deosebire de alții care au impresia că nimic nu mai e de șters sau de adăugat în textele lor. Nemulțumirea față de ce și cum scrii nu este un defect, ci o calitate. Automulțumirea te ia sigur de mînă și te duce între grafomani. Deci, am primit fotografia, aștept „originalele" revizuite pentru debut.

LAURENȚIU BUDĂU (SPERANȚA ?), Galați. „Telefonul" este un text interesant, scris destul de bine, dar fără miza serioasă. Poate servi și ca „schiță de încălzire", însă nouă nu ne plac poantele finale. Scrisul de tipul ăsta, cu poantă în final, e mai mult umoristico-revuistic, în genul unui celebru cuplet în care interpretul își urmărește, cu intenția de a o cunoaște, pe propria-i nevastă : „Avea un picior, foarte ușor, și o gleznă fină..." Mai trimiteți.

RALU VLAICULESCU, București. „Stimate redactor (n.n. redactor și mai cum ?), a vă ignora — e una și a vă «asalta» — e cu totul altceva, nu ?! Chiar la fiecare două zile o scrisoare, e prea de tot ! ! Și totuși, asta e ! (Riscurile... meseriei !)" Nu avem nimic împotrivă să ne scrieți și zilnic, dar înțelegeți-ne, nu vă putem răspunde în același ritm. Noi sîntem... unul, dv. sînteți mulți, așa că ar fi nedrept să ne bănuiți de lipsă de bunăvoință cînd întîrziem cu răspunsul, așa cum face V. Mihăescu din București care, cu o rară rea credință, ne scrie : „Regret să spun, personal am fost corect (n.n. adică a lipsit timbrele pe oricul expediat), și mă îngrijorează soarta manuscriselor trimise **Luceafărului — Post restant** — Iulian Neacșu. (n.n. ca să se liniștească dînsul, îi reamintim că manuscrisele, publicate sau nepublicate, nu se înapoiază !) Rămîn la părerea că foarte greu se poate stabili un contact literar cu dv. Cei care îl așteaptă, (n.n. virgulă între subiect și predicat) sînt dezamăgiți, dacă nu debusolați, (n.n. chiar așa ?) N-am sesizat cine a spart gheața, fără **recomandări** (s.n.) venind dinspre **Post restant**. De fapt nici nu cred că acesta e drumul. Alta este calea pe care o străbat cei ce sînt publicați..." Precizăm că majoritatea debuturilor în proză — și au fost multe — s-au făcut prin rubrica de față, că dintre debutanții nu-i cunoaștem personal pe mulți. Iar dacă V.M. știe o „altă cale", îi dorim drum bun. Revenind, cum se vede, stimată corespondentă, nu obișnuim să reluăm aici elogiile ce ni se aduc dar nici nu ne plac procesele de intenție făcute de necunoscuți care încă sînt victimele clasice ale zvonului că între subiect și predicat ar exista grave neînțelegeri.

Iulian Neacșu

REMEMORĂRI

Singur în Mongolia (XXV)

(scrisoare către cititori)

Voi încerca astăzi să pun punct unui serial cu care am plictisit, amuzat, intrigat sau incitat presupușii cititori ai acestei rubrici.

Voi spune adio Podișurilor înalte mirosind a larbă sălbatecă, iurtelor singuratice strălucind poleite sub reflectorul lunii, Marelui Han roșcat, genial și analfabet care-a vrut să cucerească lumea, peisajului lunar incremenit în misterul său milenar, kumisului revitalizant, ghidului care-a învățat în România, colegului Tolia și acelui **alter ego** care mi-a dictat comperajul unui film niciodată developat pe deplin.

Trebuie să mărturisesc că sînt trist ca un copil căruia i s-a luat jucăria preferată, ca un submarin văduvit de periscop, ca soldatul prins într-o ambuscadă fără ieșire, ca ciobanul care și-a pierdut oile și s-a mutat la oraș să vîndă pufuleți sigilați.

Nu pun punct fiindcă n-aș mai avea ce să spun despre țara Eternului Cer Albastru, nici fiindcă inventivitatea mea (și nu numai) ar fi secat deodată. Pun punct fiindcă nu mă simt în stare, cel puțin o vreme, să-mi mențin treaza propria atenție și amintire.

Aș fi vrut să vă scriu despre cea mai lungă noapte a Marelui Han, despre inexplicabila vizlune sugerată de un bătrîn mongol ce m-a adăpostit în iurta lui modestă, despre rezervația de animale sălbatice în care am nimerit în una din peregrinările mele nocturne, despre ochii catifelați ai unei cămile albe pe cocoașa căreia am călătorit o noapte lungă cît un veac, despre un lama grăsan și pios care m-a întrebat dacă l-am văzut vreodată pe Mesia, despre lamaseriile cu uși tăinuite, dar iată că nu mai pot, nu mă mai simt în stare, ca și cum o oboseală cumplită, ca un avertisment ancestral, mi-ar fi ghilotinat forțele și imaginația.

N-ați pierdut nimic ! Și așa am auzit destulă lume sugerîndu-mi elegant să termin odată cu această lungă lamentație exotică și așa am beneficiat de sfaturile confraților care m-au îndemnat să mă apuc de ceva mai serios.

În afară de acestea, subscriu și nu contest afirmația că am început să bat apa în piuă. Dovadă că un vicepreședinte al breslei mă agasează ironic în fiecare dimineață de luni psalmodiind aluziv : mongolizăm, mongolizăm...

Renunț de bună voie la acest serial deși aș fi vrut să vă vorbesc despre ziua în care am văzut pentru prima oară acel animal ciudat și atît de divinizat de mongoli — unicornul, dimineața în care la marginea pustiului Gobi un ren rătăcit îngenunchia orbit de strălucirea nemaivăzută a soarelui, despre ritualul religios al unei lamaserii budhiste, despre locul în care mi s-a părut că se afla mormîntul lui Gingis-Han.

Cititorul meu din Slobozia, consecvent și pătimaș, își va înceta, sper, bombardamentul epistolar și ultima rețetă de preparate culinare tipic mongole o vom realiza, poate, în chiar orașul domniei sale.

Aș fi vrut, totuși, să vă vorbesc despre acea ciudată și misterioasă doamnă pe care am zărit-o pentru prima oară, nu departe de locul unde mă aflam, la tribuna oficială, cu ocazia zilei naționale a Mongoliei și care m-a intrigat prin felul în care-mi zîmbea ca unui vechi cunoscut.

Am întîlnit-o apoi în lungul traseu al peregrinării mele, în munți, lîngă zidurile vechii capitale Kara-korum, într-un centru de aimak și într-o iurtă restaurant, nu departe de marginea deșertului, însoțită de doi mongoli tineri și tăcuți.

Era o europeancă frumoasă, în amurgul vîrstei, cu un aer de pierdută melancolie pe fața neobișnuit de palidă, o paloare de porțelan emailat de strălucirea ochilor întunecați. Mă privea de fiecare dată cu același aer de complicitate amicală, zîmbind abia perceptibil, așteptînd, poate, s-o abordez într-un fel. N-am avut niciodată curajul s-o fac și n-am izbutit să obțin nici o relație despre identitatea ei.

Într-o noapte de iulie, cu cerul ca o imensă meduză transparentă, tremurînd peste stepa parfumată, un bătrîn mongol în iurta căruia am poposit mi-a arătat o bilă de cristal cu proprietăți magice.

Pretextul l-am folosit în unul din episoadele în care istorisesc viața Marelui Han, plasînd totul în trecut de teama de-a nu părea ridicol și din imposibilitatea de-a-mi explica în vreun fel proprietățile ciudate ale acelei sfere.

Am fost fericit în Mongolia (singur în Mongolia) și niciodată n-am trăit un sentiment mai acut al libertății absolute, al contopirii cu natura și liniștea primordială.

Azi e o zi de noiembrie însorită, e joi (joia blestemată), ziua în care, vrînd-nevrînd, trebuie să-mi predau rubrica săptămînală.

Înainte de a întîlnea aceste rînduri, scot dintr-un sertar tăinuit un tablou de dimensiuni miniaturale dăruit de prietenii din zona celor șapte lacuri.

Deasupra apelor înceține de vînt, străjuite de crestele rotunde ale munților, un stol de lebede albe zboară undeva spre necuprinsul lumii. Pentru o clipă le aud filfîitul mătăsos al aripilor și strigătele subțiri, așa cum le-am auzit în secunda în care m-am aruncat în apele reci ca moartea tulburîndu-le imperturbabila plutire.

Și pentru a fi în consens cu convingerile de nezdruncinat ale lui Iulian Neacșu, îl citez din memorie, fără intenția de-a-l contrazice : „Adevărul-adevărat este, stimați colegi și prieteni și stimată doamnă Micu, că prietenul și soțul dumneavoastră n-a fost niciodată în Mongolia...".

Mircea Micu

P.S. Pentru a intra în ritmul pregătitor al viitoarei rubrici, permiteți-mi să copiez mot-à mot inscripția de pe tubul unui deodorant de producție neaoșă : „Anotimp. Iarna violetă combină proprietățile unui parfum de calitate superioară cu cele ale unui deodorant". (Apoi, în chenar aurit, fantezia prinde aripi). „Parfumul deodorant sugerează imaginea unui amurg liniștit de iarnă încălzit de pilpîirile focului din cămin". (Chenarul aurit se închide și se continuă prozaic). „A nu se găuri sau arunca doza în foc nici chiar după golire".

Nu se precizează numele firmei producătoare. N-am aruncat doza nici înainte nici... după golire.

Un mare cărturar

Urmare din pag. 1

Dacă reintronarea n-a avut loc (nu peste multă vreme Gheorghe Ștefan s-a stins din viață), impresia pe care N. Milescu a făcut-o pe unde a trecut a fost colosală. Așa se face că ambasadorul Franței la Stockholm, Simon Arnauld de Pomponne (1618—1699), om foarte cult, solicitat și el în problema reintronării lui Gheorghe Ștefan, a rămas stupefiat de personalitatea lui Milescu și de știința sa și i-a cerut să intervină în disputa dintre catolicii janseniști și protestanții calvini francezi, în privința unor principii de doctrină ecleziastică. Și astfel a scris N. Milescu la Stockholm, în 1667, în limba greacă, traducînd tot el în latineșe (pentru occidentali), renumita sa desertație **Enchiridion sive Stella Orientalis Occidentali speendes**, inclusă de jansenistii Antoine Arnauld și Pierre Nicole în lucrarea lor **La perpetuite de la foi** (1669), impresionînd și astăzi prin minuirea limbii latine (versiunea greacă nu s-a **publicat**) și prin cunoștințele de amănunt privind în special fundamentele spirituale ale bisericii răsăritene. Retipărită în Apus de mai multe ori — la noi intîia apariție în 1958, cu excelent aparat critic (Al. I. Ciurea) — a fost prima și singura publicată în timpul vieții autorului. Important este faptul că o acțiune diplomatică s-a încheiat în final cu o lucrare științifică. Savantul nu s-a dezmințit nici în alte împrejurări similare, de mai tîrziu.

Al doilea moment important din activitatea lui N. Milescu a constituit-o șederea în Rusia, ajuns aci datorită tot ecoului de om de mare știință și cunoscător de limbi străine, dacă patriarhul Ierusalimului, Dositei, și el mare învățat, îl recomanda țarului Alexei Mihailovici că este „om foarte învățat, ca un cronograf în care sînt adunate toate datele din lume și în zadar s-ar căuta un alt om asemănător lui". În drumul său spre Rusia a fost încredințat, la Constantinopole de unde a pornit, cu misiuni diplomatice în Europa Centrală și, călătorind prin Belgrad, Buda, Varșovia, la Moscova a ajuns în primăvara lui 1671, devenind repede șeful corpului de interpreți din Ministerul de Externe. Dispunînd însă, ca întotdeauna, de o energie excepțională, a continuat și drumul cărții scriind, pe baza unor multiple izvoare, numeroase opere în limba slavorusă. Dar marea faimă i-a adus-o **Călătoria în China**, operă rezultată tot în urma unei misiuni diplomatice. Curtea monarhică din Rusia l-a trimis într-o călătorie oficială și de legături cu curtea monarhică din China, la Beijing (în scopuri politice și economice).

În primul rînd, el a ales un drum greu, foarte greu, prin Siberia aspră, tatonat de alții înainte, dar nestabilit. El l-a străbătut întîia oară pînă la capăt, dus și întors, cu dificultăți arătate în scrierea sa. Cît de greu era acest drum, se vede și din faptul că nu a fost încercat de călătorii din țările septentrionale ale Europei. Chiar un renumit sinolog polonez, N. Smogulecki (1610—1656), care și-a petrecut ultima parte a vieții în China, ca matematician și astronom, a introdus în China calculul logaritmic și a ținut cursuri, editate de elevii săi în limba chineză, n-a îndrăznit să apuce un drum de nord, ci a călătorit pe cel bătut, din sud. Așadar, N. Milescu a procedat ca un explorator de locuri necunoscute și de trasare a unor drumuri prin ele.

În al doilea rînd, se putea opri la îndeplinirea misiunii sale oficiale cu simple rapoarte de patină. Opera sa însă (compusă din trei părți : jurnalul de la Tobolsk la Beijing, șederea și tratativele din capitala chineză, iar în final o descriere generală a Chinei) arată că el a procedat ca un cercetător modern plecat la lucru pe teren (à la Bronislav Malinowski, să zicem), cu preocupări complexe, privind mediul geografic ambiant (munți, ape, faună și floră rară), cultura etnografică și folclorică a unor populații neluate în considerație (tunguși, ostiaci), prezentarea amănunțită a unor frumuseți ale naturii, precum a lacului Baical (folosește și date topografice) necunoscut — zice el — „nici de geografii vechi, nici de cei moderni". În fruntea unei numeroase delegații (peste 40 de persoane), nu s-a grăbit (călătoria a durat nu mai puțin de trei ani : 1675—1678) și a adunat toate datele cîte însemnau „descoperire" și „relevare", pînă la cultura și civilizația de mare clasă și strălucire din mediile înalte, spre pildă la palatul imperial. În secolul al XVII-lea au relatat despre China și alții, precum un Pietro della Valle sau Daniello Bartoli, dar aceștia nu au nici pe departe știrile inedite și valoroase din scrierea lui N. Milescu. Redactarea lucrării a fost făcută în limba slavorusă și unele părți s-au răspîndit în copii manuscrise, în special „jurnalul" tradus de însuși Milescu în greceșe (s-a dovedit acest lucru) și a parvenit în țară chiar în timpul vieții lui. Cu această scriere a intrat de la început în ecou european, prin lucrările unui Ph. Avril (1692) sau Foy de la Neuville (1698) și pe urmă ale multor altora.

În 1919 John Baddeley i-a tradus în întregime lucrarea în engleză, cu studiu introductiv, în 2 volume.

Călătoria în China l-a arătat încă o dată strălucitor cu știința și folosirea mai multor limbi (la palat a surprins cu latina lui degaiată pe olandezul Ferdinand Verbiest), dar pe lîngă aceasta a impresionat prin demnitate și prestanță, mai ales în chestiuni de protocol (n-a acceptat, de pildă, să îngenuncheze la primirea unor daruri pentru țar, așa cum cereau regulile chineze) și totodată prin cunoștința vie a ceea ce reprezenta el ca om și diplomat, în orice moment. A fost un boier al științei, spiritului și ținutei. De știința lui s-a dus repede și larg vestea în lume, dacă filosofului german Leibniz, care încerca să pună bazele unei academii de studii orientale la Moscova pentru consult i-a fost recomandat Milescu de către un primar al Amsterdamului, acesta fiind în relații cu țarul Petru cel Mare. De altfel, Petru cel Mare a văzut și a prețuit în Milescu o mare personalitate, încît la moartea acestuia a mers, se zice, în urma catafalcului. A fost cel mai înalt și frumos omagiu care i se putea aduce.

La Beijing tînărul împărat chinez a fost atît de impresionat de figura și comportarea lui Milescu, că a chemat un pictor de i-a făcut portretul în costum de ceremonie, portret ajuns la Ambasada chineză de la Paris, unde încă se mai păstra la începutul secolului nostru.

Cu toate onorurile și succesele din străinătate, Milescu n-a uitat țara sa, o pomenește nostalgic chiar în Jurnalul din China și i-a venit în sprijin, precum Petru Movilă mai înainte, din punct de vedere politic și cultural. Personalitatea lui a căpătat dimensiuni universale, prin știință, călătorii și prestanță personală, iar odată cu ea a crescut prestigiul poporului român, care a produs un asemenea om, de negăsit, ca tip și acțiuni, la vremea aceea.

Există o tradiție

Urmare din pag. 1

pozitorii-bărbați au exprimat o muzică care era departe de a conține căldură și vibrație umană — computerele erau puse în acțiune spre a crea înlocuind puterile spirituale printr-un exces de tehnicizare și tehnologizare. Nu au fost dialoguri pro sau contra — ci mai degrabă un gen de „șuetă" (small-talk). Ca atare publicul „normal" a rămas dincolo de intrarea în sălile de concert — este vorba despre acel public care mai înțelege cîte ceva din muzică, ca atare e regretabil că auditoriul din anii precedenți a fost mai numeros decît în acest an.

Din toate acestea rezultă că acea pledoarie a muzicologiei noastre pentru inovația înțeleaptă, pentru corelația subtilă și convingătoare dintre tradiție și inovație, dintre național și universal, dar, mai cu seamă, dintre etic și estetic este în consonanță cu marile năzuințe ale melomanilor și ale exponenților artei sonore din toate țările. Asa-zisa muzică atonală și atematică nu este tălmăcită de cei mai mari interpreți ci, în **majoritatea cazurilor**, ea este refugiul interpreților rătați. După părerea semnatarului acestor rînduri este greu de conceput un interpret de primă mărime, care să nu poată să te convingă, în adevăratul sens al cuvîntului, atunci cînd pune în valoare o muzică de Bach, Beethoven, Mozart sau Chopin. Între vechea muzică și cea nouă — ne referim la cea autentică — există punți de legătură. De altfel, chiar Boulez a dovedit acest lucru, dirijînd și muzică tradițională și muzică modernă și cerînd cu insistență, ca într-un program de concert, compozitorii din zilele noastre să fie alăturați celor din secolele trecute, tocmai pentru a vedea dacă rezistă concurenței ! Or, în festivalurile de la Darmstadt și în multe altele din vestul european, festivaluri orientate în mod exclusiv doar spre o anumită muzică — accea atonală și atematică — calitatea artistică a scăzut considerabil, tocmai din această cauză, adică a excluderii orientărilor legate de valorificarea melosului popular și, mai ales, de menținerea conceptului melodic. Nu întîmplător a apărut noul romantism ! Nu întîmplător au apărut și exagerările din „modele retro" !! Nu întîmplător, atît la noi în țară cît și în străinătate, concertele de așa-zisă muzică atonală și atematică au săli goale încît nu o dată asiști la situația plină de grotesc, potrivit căreia, pe scenă sînt mai mulți participanți decît în sală, nemaivorbind de cronicile ridicole care apar după asemenea manifestări, în care se spune că „a fost un veritabil succes de public" !!! Este cazul să spunem un categoric NU impostorii. Este cazul să spunem adevărul.

Este semnificativ că, nu o dată, în frămîntata istorie a muzicii universale și chiar în aceea a muzicii noastre au fost multe concerte cu lucrări în primă audiție primite cu o evidentă ostilitate. De ce nu am recunoaște-o ? Dar, de la aceste nefericite cazuri și pînă la a susține că tot ceea ce este neînțeles este și valoros, socotim că este o cale lungă, foarte lungă...

Dacă în anumite țări capitaliste, scandalul artistic este la mare modă, în țara noastră, ca și în alte țări socialiste, muzica a fost, este și va fi un mijloc de înălțare națională. De aceea să nu ne coborîm în coada maselor ci să ridicăm masele la cerințele măiestriei, dar să nu uităm că există o spiritualitate românească, există o tradiție, care nu o dată ascunde un subtext novator, există o pledoarie pentru teme majore, ceea ce nu înseamnă că excludem divertismentul sau starea de euforie în opera de artă. Iar în acest context, socotim noi, al înțelepciunii — să ni se ierte lipsa de modestie — trebuie să reținem că dacă muzica are un specific internațional mult mai pronunțat decît literatura, aceasta nu înseamnă că artistul nu are o patrie. Dimpotrivă ! E bine să ne aducem aminte că au fost compozitori apatrizi, care s-au bucurat de imense succese în vestul Europei. După moartea lor însă, cei apatrizi au fost uitați de muzicienii și melomanii din vestul european. Iar cei care s-au adăpat la acea „apă vie", a spiritualității străvechilor noastre pămînturi, ni se înfățișează și după moartea lor cu aceeași autenticitate, ba mai mult chiar, cu un plus de strălucire. O repet pentru a nu știu cîta oară : **dacă George Enescu nu ar fi fost repus în discuție, post mortem, în festivalurile naționale din România socialistă, la Paris, el ar fi fost de mult uitat !** Să reținem acest lucru. Să repetăm acest fapt mai ales tinerilor compozitori. Să facem tot posibilul ca aceștia — de altfel, în majoritatea cazurilor, foarte dotați — să nu alerge după himere ci să vibreze în consonanță cu marile imperative etice și estetice ale „evului aprins" în care viețuim.

Dumitru G. Kiriac a fost unul dintre cei mai buni elevi ai vestitului conservator parizian. Acest clasic al muzicii noastre corale a refuzat posturi înalte în capitala Franței și s-a întors în București, unde a înființat Societatea corală **Carmen**, unde a îndemnat pe creatori „să cînte românește". Tot el a rostit profundele cuvinte : **Soarta muzicii românești în școală se hotărăște!** Iată de ce nu ne poate fi indiferent **cum sînt educați** melomanii și reprezentanții lumii Euterpei. Cine are urechi de auzit să audă...

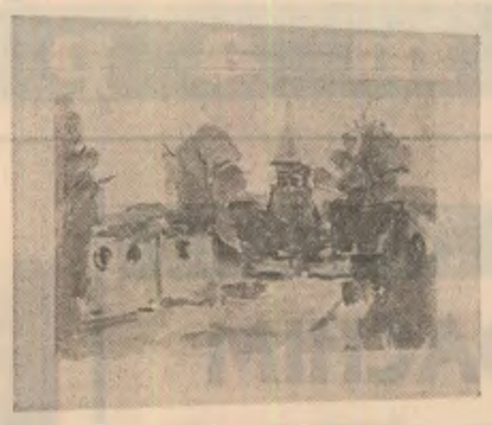

Tablouri de Mihai Dan Brezniceanu
(Din expoziția de la Teatrul Foarte Mic)

Resurecția spiritului folcloric

Urmare din pag. 1

în literatura noastră. Numai de-am aminti de melodicitatea mioritică a unui celebru psalm prelucrat în acest spirit baladesc de Dosoftei, de interesul manifestat de Dimitrie Cantemir asupra mentalității poporane (în „Descriptio Moldaviae" găsim evocat pentru prima dată mitul erotic al zburătorului) ori de atîtea valorificări ale mitologiei populare, inclusiv ale limbajului, în diferite momente ale istoriografiei naționale pînă în zorii epocii moderne — și tot ar fi de ajuns pentru a ilustra platforma de spiritualitate specifică pe care se ridică literatura română încă de la începuturi. Spiritual, literatura română începe cu **Miorița** și cu marile mituri, de substrucție folclorică, definite de George Călinescu (mitul etnogenezei, mitul zburătorului, mitul manolic) și mai apoi cu apariția scrisului, cu introducerea tiparului (să nu uităm perioada străromână)... Pretutindeni, „galaxia Guttenberg" evoluează într-o spiritualitate, într-o cultură, nu în mod independent, este subordonată acestora, le fixează în scris pentru a le transmite peste vreme.

Valorificarea spiritului „poporan" al tradiției, care, de la pașoptiști încoace cunoaște atîtea momente de resurecție (indiferent că accentul cade pe etic, etnic, spiritual ori estetic) e, în mare, una din temele (obsesiile) majore ale scriitorului român. De aici au pornit, se știe, atîtea ideologii literare și tot pe această platformă spirituală au fost fondate în cultura noastră, doctrinele ce-au pus în centrul lor problema națională. Literatura populară a fost înțeleasă, în acest sens, ca un inepuizabil rezervor de armonie, umanitate, esențialitate. Tradiția folclorică conține un adevărat cod de idei, sentimente și convingeri specifice, de forme și modele structurale, de o specificitate esențială, viguroasă, pregnantă, izvoritoare de emoție/ideație universală. Datoria scriitorului, înțeleasă încă devreme la noi, în spiritul unei viziuni organiciste, este de a menține contacte strînse cu tradiția, cu acel fond de spiritualitate poporană, numit la un moment dat „curentul național și poporan" în literatura, Fermecatele „izvoare de apă vie", de care vorbea Mihail Sadoveanu, aici sînt, în solul tradiției, al culturii ei poporane, iar literatura, ca expresie majoră a acestei culturi, se exprimă și în preeminența unor modele. Eminescu vorbea de „izvorul din care să ieie fiecare", de datoria majoră a scriitorului de „a se adăpa mai bine la izvorul curat ca lamura și mai prețios ca aurul al poeziei noastre populare, decît să bea din izvorul de apă de zahăr cu portocale", metafora **izvorului,** în formulare davinciană, avînd, se știe, circulație universală. **(Scrieri politice și litcrare** — Mihai Eminescu, ed. I. Scurtu, 1305).

Concursul cenaclurilor literare „Vasile Lucaciu"

● Juriul celei de a V-a ediții a Concursului cenaclurilor literare a decernat următoarele premii :

Marele premiu „Vasile Lucaciu" al Uniunii Scriitorilor și al Cenaclului „Vasile Lucaciu"-Cicirlău : **Ion Botezatu** ; Premiul revistei „Luceafărul", împreună cu Premiul Minei Ilba-Cicirlău : **Dorel Sauciuc** ; Premiul revistei „Albina" : **Nuța Crăciun** ; Premiul revistei „Astra" : **Ion Voicu** ; Premiul revistei „Cintarea României" : **Gheorghe Berlea** ; Premiul revistei „Cronica" : **Paul Doru Chinezu** ; Premiul revistei „Convorbiri literare" : **Toader Dancl** ; Premiul revistei „Familia" : **Nicolae Marieș** ; Premiul revistei „Munca" : **Valentin Bilț** ; Premiul revistei „Orizont" : **Ana Maria Crișan** ; Premiul ziarului „Pentru socialism" : **Vlad Dănescu** ; Premiul revistei „România literară" : **Gavril Alexa Bâle** ; Premiul revistei „Săptămîna" : **Ion Machidon** ; Premiul „Scinteii tineretului" : **Simion Tomoioagă** ; Premiul revistei „Steaua" : **Constantin Țigănele** ; Premiul revistei „Tribuna" : **Dumitru Daniel Cristian** ; Premiul revistei „Vatra" : **Diana Manole** ; Premiul Consiliului județean al sindicatelor Maramureș : **Anghel Pop Fărcașa** ; Premiul Comitetului județean al U.T.C. Maramureș : **Dumitru Cojan** ; Premiul Organizației U.T.C. Cicirlău : **Daniela Teodorescu** ; Premiul Cooperativei de consum Cicirlău : **Mihail Vlad.**

CUMPĂNĂ

Colindul Brîndușii

Zvîrliți neamuri
cai în hamuri
și cățați-l
pe la hramuri,
în perete
scris ca sfinții
c-o aripă
de erete
să își laude
părinții.
Îl cățară
nu-l găsiră
lăcrămară
și-l lăsară.
Cată-l mătuși
prin brînduși !
Ierburi multe
secerară
și cîmpia
mi-o cosiră,
nici un mac
nu scuturară,
îl cățară
nu-l găsiră
lăcrămară
și-l lăsară.

El avea un frate —
Veacu,
se cutremura
cîmpia
cînd se da
de-a berbeleacu.
Și pe Veac
mi-l tot cățară
îl cățară
nu-l găsiră
lăcrămară
și-l lăsară.
Toți ogarii
adormiră
și visară
c-alergară,
îl găsiră
nu-l treziră
nici o rouă
nu clintiră
doar în zori de zi
oftară
se treziră
și-adormiră.

George Alboiu

Mitul dacic

Urmare din pag. 1

Trecem prin tulpini înalte și drepte de fag. Par coloane într-un imens templu păgîn (...) Pe tot versantul se găsesc pe sub pădure și zmeurat, fărîmituri de piatră cioplită, cioburi și cărămidă. Aici se ridica vechea Sarmisegetuză a dacilor ? Aici." Priveliștea are un aspect aproape geologic, de amestec al creației umane cu lucrarea nemiloasă și nivelatoare a naturii, care încearcă să șteargă urma mîndră a trecerii omului : „Încă două ceasuri de urcus mai puțin anevoios. Și ajungem la zidurile cetății. Mușchi, ferigă și blocuri de piatră, cari se îmbucă. Vremea cu toate vremurile n-a putut să îngroape totul. Zidurile ies pe alocuri la suprafață pînă la înălțimea de-un metru, sau chiar mai mult. Pădurea cu rădăcinile ei a măcinat de-a lungul veacurilor calcar și bazalt. Rădăcinile au dărîmat și au topit. Temeliurile zidurilor au rezistat totuși, alături de glasul vîntului, ca să fie mărturie pînă astăzi a unei măreții de început". Apropierea de „terasa magilor" pare intrarea într-un cerc de magnetism sacral : „Prin sondaje, în spațiul dintre ziduri s-a putut reconstitui cu aproximație harta cetății. Pe celălalt versant, mai abrupt, se găsește **Terasa magilor.** Ajungem și acolo, căci această terasă ne este țintă". Auzim, pare-se, ca un ecou al versurilor din **Zamolxe**, soborul oștenilor ce păzesc templul religiei vechi : „Ha, ha ! / O, zei / mucegăiți de veșnicie / (...) / O, zei apărați cu pisici spînzurate, / mi-e scîrbă. / C-o lance țintită în porțile voastre / Mă-nchin, / eu sînt omul : / ha, ha, — vă salut !"

Glasurile vîntului, ale elementelor, primesc nuanțări și sunete cu adevărat liturgice, în imaginația poetului, aici la Sarmizegetusa dacică. La Grădiște, Blaga a intrat în spațiul propriei sale mitologii, fiind chiar stăpînul ei. Parcă „terasa magilor" și toate cele ce sînt în acest cerc de metafizică sacral-mitologică sînt creația sa demiurgică !... E ca și cum demiurgul s-a întors în spațiul inventat de sinele său : „Fagii de-aici sunt parcă și mai înalți. Coroanele încă nerărite de anotimpuri joacă în culori ruginii. Soiuri de copaci, al căror nume nu-l mai știu, dau în galben și roșu de sînge. În bătaia arzătoare a soarelui zărim azurul rece printre frunze. Pe terasa magilor vedem, ici și colo, săpături de încercare. O parte a unui templu rotund, amintind, prin formă și prin construcție, stupele indiene, este dezgropat. Ne găsim pe locul fabuloaselor sanctuare, despre cari istoriografia antică ne-a lăsat unele însemnări, ce păreau oamenilor de mai tîrziu doar ecoul unor legende. Incredibila lor existență se confirmă după 2000 de ani. Temple moarte trebuie să fie pe aici. Fără de aceste modele subterane, fagii cu scoarța de marmură nu și-ar fi clădit templele lor vii. Un fior numenal, de sacralitate păgînă, ne încearcă pe aceste înălțimi. Toamna solară împrumută priveliștei cea mai sublimă față. Pe aici au avut loc cîndva, foarte demult, nebănuite rituri, pe aici s-a cîntat liturgic întru preamărirea zeilor cerești și telurici ai strămoșilor noștri".

Interesant e că senzația resimțită de poet nu e aceea în fața unei cripte, a unui cimitir de istorie. Nu. Atingînd lespezile și țărîna de la Grădiște, el atinge o lume vie, o realitate a poeziei în care pulsează ca o împotrivire la eroziunea timpului și circuitului panteistic al elementelor, o viață a personanțelor eterne, o emanație spirituală perpetuă, o realitate deasupra palpabilului, a invizibilului, identificabilă poetic. Ne amintim de comentariul blagian despre „omorul ritual al regelui" din **Spațiul mioritic**, de acea „împăcare cu moartea" a regelui dac, care lui Blaga i se pare a fi legată de moartea ca „act sacramental al unui prolog", a ciobanului din **Miorița.** Pentru Blaga lumea dacilor n-a murit sub pămînt, ea pulsează asemeni miraculoasei monade metafizice : „Ce va ieși la iveală de sub toate aceste rădăcini ale fagilor și ale timpului !" (Ibidem). Cît de mult l-a impresionat pe Blaga excursia la Grădiște ne-o dovedește și articolul **Nova getica**, apărut postum **(Tribuna**, nr. 10, 1973) : „Membrii institutului nostru (...) au avut fericitul, într-adevăr fericitul prilej de-a vedea vestigiile dace, scoase la lumină pe Dealul Grădiștii. Cînd am purces în aceste frumoase zile de octombrie spre cetățile din munții Orăștiei, nu bănuiam în nici un fel că acolo sus, între fagii seculari, înalți și drepți ca niște columne grecești, ne așteaptă cea mai singulară surpriză a arheologiei românești !

Săpăturile în timpul verii sub conducerea plină de experiență a tovarășului C. Daicoviciu, eminentul nostru arheolog, au ridicat glia de pe unul din cele mai mari secrete ale misterioasei istorii a poporului dac : pe o terasă, pe care aș numi-o „Terasa magilor", orientată spre răsărit, și apărată de jur-împrejur de munți și de prăpoare, s-au descoperit rămășițele de blocuri ale unor temple, care par a dovedi, cu supremă probabilitate, că acolo era centrul religios al dacilor ! Cîte sanctuare, ce semicercuri alcătuite din pietre repetînd același număr magic, cîte simboluri rotunde de piatră indicînd cine știe ce cult solar, ce misterioase inscripții, acolo ! Aceasta este una și desigur cea mai neașteptată din mărturiile ce arată că cultura getică a ajunsese în faza monumentalizării".

Lumea dacică, Blaga o poartă-n el pe parcursul întregii sale biografii creatoare, ca o realitate a sa, lăuntrică. Acei „voievozi daci", pribegind în lungi transhumanțe „cu oile și bourii" (v. **Oaspeți nepoftiți**), foarte înrudiți cu păstorul mioritic, sînt personaje-cheie ale liricii sale. A veni la Sarmizegetusa dacică e pentru el acum, în fine, o datorie împlinită : „Sunt ostenit ca drumul și uscat ca praful. / Mai sunt izvoare pe pămîntul nostru ? / Întreb și caut. Frunze-nlătur cu piciorul. / Foi ruginite cad, se-ngroașă vraful. / / E tristă luna azi în Dacia / cînd trece peste plai și stînă. / Subt cîte-o piatră de altar, sub capișe păgînă, / se spune că mai gîlgîie pe-alocuri apa. / mai murmură la obîrșii prin munți, dar nu în vale, în fîntînă. / / De-o apă-mi este sete, / de apa izvorîtă din argint, din munte / ce leagăn fost-a seminției noastre. / Se profilează-n zări piscuri cărunte".

„Poezia **Grădiște** (...) a fost scrisă la scurt timp după această excursie", precizează Dorli Blaga. Vizitarea „locului sfînt" corespunde în eul poetului unui adevărat pelerinaj la zeul său : „Urcușul pînă-n pragul unui zeu / pe coama muntelui e greu".

Imaginase mitul lui Zamolxe în anii 1920—1921, dar numai peste aproximativ patruzeci de ani ajunge să atingă cu propria-i mînă cenușile reale și sanctuarul real al zeului ! E ca și cum urcușul pe coama acelui munte durase aproape o jumătate de veac, o viață de om.

Concursul de creație literară „Andrei Mureșanu"

● Aflat la prima sa ediție, Concursul de creație literară „Andrei Mureșanu", organizat de

m a p a m o n d

DIN LIRICA AFRICII

PAULIN JOACHIM

● Născut în 1931 în Dahomey, actualmente Republica Benin, prin anii '50 ajunge în Franța ca secretar al lui Ph. Souppault, unul dintre părinții suprarealismului. Cîțiva ani mai tirziu îl regăsim în redacția ziarului **France soir**, secția politică. În 1960 ia conducerea mensualului **Bingo**, magazinul cel mai citit în Africa de arie francofonă, iar în 1971 fondează revista **Decennie 2**. Promotor, alături de Senghor, Cesaire etc., al doctrinei Negritudinii, ziarist și eseist de marcă, pamfletar și polemist temut, este **primul** poet în ordine cronologică al țării sale și, totodată, unul dintre cei mai importanți poeți ai Africii. Stilul lui a evoluat de la formula liberă, modernistă, cu inflexiuni suprarealiste a începuturilor, înspre construcția polifonică, riguroasă, în care se recunosc afinități cu Valery și Camus. Opera lui cuprinde : **Un Nègre raconte**, 1954, **Editorial africain**, 1967, **Anti-Grâce**, 1967 și **Oraison pour une Re-Naissance**, 1984.

Anti-grație

numesc anti-grație
mai intîi ofranda vieții
ca un permanent conflict de elucidat
în acest ținut de-mpărțeală unde nu se petrece nimic
în care nici un drum nu escaladează vreun munte
unde soarele însuși nu urcă mai niciodată dincolo de scobitura mării
acest șezut de gaură joasă unde istoria a încetat să respire
și care nu mai e poluat decît de un ghemotoc de stridii stupide
care se lasă degustate cu unt alb
în perenitatea iodatei lor exaltări

anti-grație
această viață cenușie și înțepenită
ca o enormă hernie suspendată în cîrligul măcelarului
numesc anti-grație
acest pendul epileptic născut din maliția Îngerului
și care se duce și vine
trece prin partea cu soare și trece prin partea de umbră
incapabil să sfărîme Istoria
și să ajungă la această rocă privilegiată unde Spiritul și-a depus
sămînța care leagă și dezleagă
incapabil să își releve greșeala

anti-grație
acești clești joși la rădăcina ființei
la măsura iubirii
panoplia omului prădată în aurore
și partitura lui subtilizată, saltul lui interzis
azurul lui confiscat de oamenii apostaziei
o, visasem totuși o viață sidefie
ca primul fum al dimineții pe cerul sătucului
visasem să fiu născut cu goarna în inimă
pentru a nu avea vreodată elanuri sfărîmate

★

numesc anti-grație
această viață de firimituri și de cuvinte mici
care vă drenează indoiala sub piele în momentul saltului
visasem o locomotivă
trăgînd adînc de coada-i de stele
dar insemna să nu țin seama de anti-grația
care mă condamnă la o lungă solitudine muritoare
pe paiul comițiilor agricole
visasem înainte de naștere să fiu prinț iar nu golan

numesc anti-grație
fața mea de infern indezirabil pe Broadwayul bucuriilor
ca o rușine recunoscută brusc
taifunul de a iubi țintuit de un travaliu lent de miner
și lumea în jur care se încăpățînează să dezghioace amănuntele
înfamiei mele
pe cînd eu îmi exersez pupila pînă la pierderea vederii

anti-grație
această pledoarie pro domo care nu mai sfîrșește nu se mai termină
acest solo de stea dezgustată care nu mă mai părăsește
trecutul înghițit sub cataracte de vorbe
și aceste umbre care înlocuiesc omul la răscrucea bilanțurilor
ci lăsați-mă să pling cuvinte nu mai am
maeștrii organiști dușmani ai polifoniei
mi-au supraîncărcat discursul devenit illizibil
a fi născut fără pilule împotriva răului de mare
asta este ceea ce numesc anti-grație
aceste piei de banane sub picioare
pentru un slalom fără sfîrșit pe pantele vieții
și spectacolul este permanent
pentru că rasa țîșnește și mai frumoasă
de cînd și-a lăsat flancurile fecundate în calele negustătorilor de sclavi

ci dacă grația există și dacă iubirea e inoxidabilă
dacă grația mă ascultă
facă ea dar să apară-nsfîrșit
pe această paletă în care decantez încă din prima zi
tonurile destinului meu
aceste reflexe de cornalină în care rasa mea în picioare
va citi semnul premonitor al viitoarelor triumfuri.

Paris, mai 1965

Prezentare și traducere de Gabriela Negreanu

UN POET - O LUME

Abdula Tukaj

● Abdula Tukaj (1886—1913) este cel mai mare poet al tătarilor. În scurta sa viață poetul de la Kazan scrie o impresionantă operă, care aduce pentru prima oară spiritualitatea tătară în atenția opiniei publice din imperiul țarist. Aflat încă de la debut de partea intelighenției care lupta pentru substanțiale înnoiri în Rusia, Abdula Tukaj cunoaște tot felul de persecuții din partea ohranei. Cu opera sa întreținută de numeroase ecouri din poezia preislamică, Abdula Tukaj pune bazele literaturii naționale tătare culte, îmbogățind patrimoniul universal cu opere de o neasemuită valoare.

Despre mine

Eu vreau să fiu cinstit, cu inimă curată,
Dar gîndul tot spre nemurire cată,
Mi-i vrerea mult mai scumpă decît viața
Pe la tătari să vină vreodată dimineața,
Să-i bată fericirea peste strămoșii amar
Și printre ei să umblu și să mă simt tătar
Cu versul meu făcut-am mulțime de preziceri,
Dar asculta-va soarta noianul meu de ziceri ?

Fragment

În viața mea de neguri n-am întîlnit o torță,
Nici pentru zile negre n-am pus deoparte forță.
Dușmanii m-au lovit și aprig și mișelnic,
Că n-am scris stăpînirii nici un poem prielnic.
Să mă răzbun n-am vlagă, rămas-am de ocară
Și țara mea tătară, tăcută-i și murdară.

Cui folosește ?

Cui folosește frumusețea, cînd patimă ea nu trezește ?
Iar fără de privighetoare o floare nu se ofilește ?
Doar cîntărețul inspirat cu inima într-o dogoare
Va învia oglinda rece cu chip frumos în depărtare.
Doar suferința lui Medjun și versul lui inaripat
I-a dat Leilei frumusețea cu mersu-i dulce, legănat.
Femeia poate fi stăpînă peste întregul univers.
Dar ce fel de regină fi-va de nu i s-a-nchinat un vers ?

O lacrimă

Taina iubirii mă usucă și ard cum arde vara iarba
Și nu sînt leul de pe vremuri cînd străluceа ca smoala barba.
Ursita mea de fericire nu mi-a prea dat deloc bineț
Și demonii s-ar rătăci prin labirintul de tristețe
Iar tu suspini ca un copil și tremur
imi ești toată
Și inima mi-o fringi din nou cu lacrimă sărată.
Mai bine-ar fi să cad răpus și mistuit de pară.
Cu moartea chipul tău frumos
in față să-mi răsară.

Cîntec de șeic

Răsplata pentru fapte ne vine cu surisul,
Carnea de cal, caimacul, cadine și cumisul.
Ereticii ar face din daruri of și ah,
Noi pentru ele veșnic te vom slăvi, Alah.
Sînt darurile vieții, temeiul ei și cheia:
Carnea de cal, cumisul, caimacul și femeia.

Minune

„De cînd nu mai e profetul,
lumea simplă și umilă
Nu mai vede cum o piatră se transformă în cămilă".
Ne învață înțelepții. Dar nu credeți,
sînt mincinoși,
De căutați, pe lumea asta mai găsiți și azi minuni.
Bunăoară, azi în zori, mi-a bătut în geam cuminte,
Un datornic dîndu-mi banii fără să-i aduc aminte...

Prezentare și traducere de Stelian Gruia

REVISTA STRĂINĂ

● **MARC CHAGALL**, unul dintre cei mai de seamă reprezentanți ai artelor plastice ale secolului nostru, s-a născut în anul 1887 la Vitebsk și a murit în anul 1985 la Saint Paul de Vance, în Franța. A fost prieten cu Al. Blok, Serghei Esenin, Vladimir Malakovski, dar și cu Apollinaire, Breton, Eluard, Superville, Cocteau, Blaise Cendras și alții.

A fost un poet prin culoare și cuvînt. A pictat și a desenat toată viața. A scris poezie toată viața. „În tablourile mele — spunea el — mi-am tăinuit dragostea, așa cum pădurea își tăinuiește copacii". Nu i-au plăcut niciodată tablourile fără un anume mister. „Tablourile care se explică de la prima vedere sînt literatură, adică proză". Cînd cineva vorbește despre literatură în artă nu înțelege prin aceasta nici pictura, nici proza. Ci poezia ! Am spus : arătați-mi o singură operă mare în care să nu existe o fărîmă de poezie !"

Despre raporturile reciproce dintre poezie, pictură și muzică, Chagall spunea : „Tablourile reprezintă niște poezii. Poeziile în cuvinte și muzică sînt niște tablouri. De exemplu : Shakespeare, Homer, Mozart, Schubert, Rousseau, Monet și încă alții".

Atmosfera spirituală a lumii poetice a lui Chagall este dată de evenimentele vieții trăite de artist, dar cel mai adesea de copilărie. În poeziile lui Chagall se regăsește mult din ceea ce ne oferă tablourile sale : ținutul copilăriei, orașul natal, familia, florile, mama, dragostea. Universul lui Chagall este tot numai o poezie. Un poet care interpretează poezia și muzica cu pensula muiată în toate culorile curcubeului...

● **ERNST BRUUN OLSEN**, născut în anul 1923, este cel mai popular și mai jucat dramaturg din Danemarca. A fost actor, apoi regizor, apoi autor dramatic. A debutat cu piesa „Teenagerlove" pe care a pus-o în scenă la Teatrul regal din Copenhaga. Piesa viza unele aspecte negative ale societății daneze contemporane, așa cum se întîmplă și cu piesele „Bal la oraș" (1967) și „Unde s-a dus Nora ?" (1968). În anul 1971 a scris piesa care l-a făcut celebru, „Poștașul din Arles". Este o piesă cu caracter istoric și biografic, cuprinzînd o scurtă perioadă din viața marelui pictor Vincent van Gogh, adică anii trăiți în orășelul Arles din sudul Franței. Piesa este o critică virulentă a societății acelor ani, dar nu numai, societate care crezîndu-se campioana democrației, ucidea tot ce era bun în oameni. Mesajul piesei este însă foarte actual și se referă la menirea și locul artistului în societate, așa cum reiese cu claritate din dialogul lui van Gogh cu pictorul Gauguin.

În anul 1976 a terminat piesa „Nebunie poetică" dedicată vieții și operei poetului și dramaturgului danez Holberg, care a trăit în secolul al XVIII-lea. Referindu-se la perioada de început a teatrului danez, piesa abordează, ca și „Poștașul...", problema responsabilității dramaturgului, a teatrului și artei teatrale în viața societății. Combinînd elemente fantastice cu elemente reale, dialogurile poetice cu cele prozaice, autorul obține efecte neașteptate.

Ultimele creații ale lui Olsen, „Prometeu în plasă" (1981) și „Cînd a venit jazzul în oraș" (1982) dovedesc aceleași calități ale lui Ernst Bruun Olsen, de critic necruțător al stărilor de lucruri necorespunzătoare din societatea daneză contemporană.

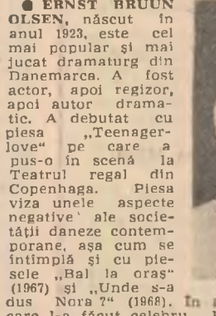

● **ROLF LYSSY ESTE UNUL** dintre bunii regizori și scenariști elvețieni. Nu demult el a terminat filmul „Teddy Bear" în care tratează cazul unui regizor elvețian ale cărui filme se bucură de mare succes în străinătate în timp ce acasă nimeni nu se omoară să-i vadă peliculele. „Teddy Bear" este astfel o comedie neagră, cu gust amar.

„Este greu să fii astăzi regizor în Elveția, spunea el, pentru că elvețienii își închipuie că filmele autohtone reprezintă un lux inutil. În țara noastră producția de filme nu primește nici un fel de sprijin din partea statului, după cum nu există nici o școală pentru pregătirea cineaștilor. Din această cauză, cei care îndrăgesc arta filmului sînt obligați să studieze în străinătate, iar cînd realizează un film trebuie să-și suporte singuri toate cheltuielile. În cinematografie există o concurență acerbă, întrucît se importă anual pînă la 600 filme... Filmele mele s-au bucurat de succes acasă, de aceea nu mă confrunt cu problema de natură materială. Sînt fie producătorul, fie coproducătorul filmelor mele, așa că trebuie să investesc sume destul de mari. Atunci, însă, cînd sînt producător, am posibilitatea să spun în filmele mele tot ce gîndesc... Elvețienii sînt oameni foarte muncitori, ei trudesc serios, din greu. Ei sînt convinși că orice muncă trebuie să aducă un cîștig material, din această cauză cei care lucrează în domeniul culturii și care nu realizează cîștiguri mari sînt considerați ca mai puțin serioși. Unii dintre elvețieni au chiar sentimentul că oamenii de cultură nu lucrează și nu sînt buni de nimic, că ei nu participă la crearea bunăstării generale. În țara noastră, artiștii care nu realizează cîștiguri materiale deosebite sînt priviți cu suspiciune", a conchis Rolf Lyssy.

● **ÎN VÎRSTĂ ACUM DE** treizeci și doi de ani, scriitorul italian Andrea De Carlo este autorul a două romane care îl situează printre scriitorii contemporani de succes : „Trenul de smîntînă" și „Păsări în colivii și-n voliere". În cel de al doilea, eroul principal se numește Fiodor Berna și este un italian a cărui familie a adoptat total modul de viață american. El, oaia neagră a familiei, ar face de toate, dar nu întreprinde nimic. Trimis la Milano pentru a prelua conducerea unei filiale a concernului familial, el nu reușește decît să se îndrăgostească de o fată enigmatică, cu nume cel puțin ciudat : Malaidina. Dragoste la prima vedere, dragoste fatală pentru eroul romanului, căruia nu-i stă nimic în calea realizării dragostei, nici măcar faptul că fata iubește pe un altul. Un altul care în cazul de față este un terorist.

Un fel de „mai iubesc, mai sper..." italian, cu deosebirea că aici eroul este la o vîrstă cînd, pentru a spera, are tot viitorul în față.

Romanul îi servește lui Andrea De Carlo ca pretext pentru a-și expune punctul de vedere potrivit căruia dragostea profundă dintre bărbat și femeie este singura care-l poate ajuta pe om să evadeze din colivia propriei situații care-l încorsetează. Trăind între patru pereți — mai săraci, mai luxoși — oamenii se aseamănă păsărilor închise în colivii sau în voliere. În portretul lui Fiodor Berna se regăsesc mulți tineri din lumea occidentală, oameni dezorientați, fără ambiție, care nu știu încotro să se îndrepte, ce să aștepte de la viață.

Recent, Andrea De Carlo a trecut în tabăra adepților celei de a șaptea arte, fiind ales de Federico Fellini pentru a-i fi colaborator...

Relații inversate în geneza ciberneticii

Nu numai adevărurile științifice cunosc o procesualitate plină de meandre izvorite din tot felul de zăgazuri, ci și recunoașterea adevăraților lor făuritori.

Este de datoria istoricilor să nu plătească tributul complexelor întreținute de cei care au abdicat de la rațiunile științei istorice. Căci să nu uităm : există interese care cer, împotriva adevărului, să se întrețină ideea potrivit căreia valorile sunt produse doar în anumite zone și de către anumite popoare. Ce concluzii practice rezultă de aici este clar.

Cît de false sînt aceste poziții se poate vedea numai prin recursul la istoria netrucată a științei și filosofiei.

Ideea protocronistă a lui Edgar Papu pornea de la prioritățile românești în anumite domenii ale culturii pentru a conchide că gîndirea românească nu este pe etern post secund, de veșnic învățăcel ce trebuie trimis la colț spre cumințire. Dimpotrivă, gîndirea românească nu doar a învățat de la alții (nu s-a sfiit niciodată să spună nici că a învățat și nici de la cine a învățat ; iar cînd învățații au fost mari și-a făcut un titlu de glorie că a învățat de la ei), și i-a învățat pe alții în domenii fundamentale. Dar nu a făcut din aceasta decît ceea ce trebuie făcut : contribuție la sporirea universalității gîndirii, înscrierea în universalitate. Unii cred a ști că părintele ei este americanul Wiener. Motivele ar fi : a. Wiener era matematician ; b. Wiener era dotat cu o tehnică pe care nu o putea pune la dispoziție decît America ; c. Wiener era american.

Dar cum faptele vin cu o altă înfățișare, istorici improvizați admit că există și precursori ai ciberneticii, chiar dacă aceștia (e vorba de Odobleja) au descoperit legile ei. Altfel spus, se face din descoperitorii adevărați — precursori. Odobleja nu se află în rivalitate cu Wiener, nu se poate afla în rivalitate. Căci dacă Odobleja a elaborat conceptele generale ale ciberneticii cu 10 ani mai devreme, Wiener a continuat și a elaborat o (= una din multele fiice posibile) cibernetică particulară. Este drept că distincția dintre general și particular în cibernetică nu s-a făcut, explicit, de la început. Dar suntem la 40 de ani de la elaborarea ciberneticii și lămurirea lucrurilor nu este tîrzie nici acum. Nimeni nu spune că Odobleja a făcut totul, iar Wiener nimic. Poate că locul pe care-l ocupă Wiener în cibernetică a fost stabilit chiar de Odobleja în „Psihologia consonantistă și cibernetica". Locul lui este nu de fondator, ci de continuator al celui care a descoperit legile ei generale, legi care nu i se relevaseră matematicianului Wiener. Ele se relevaseră biologului și psihologului Odobleja.

Chiar dacă nu s-a inspirat din Odobleja, Wiener nu poate fi considerat decît un continuator în cibernetică, iar nu fondatorul. Prin urmare, indiferent de existența sau inexistența dovezilor în sprijinul admiterii sau respingerii exercitării influenței lui Odobleja asupra lui Wiener, Odobleja este fondatorul ciberneticii generale. Dacă am admite că nu știm de „Psihologia consonantistă" nimic, atunci ar trebui să inventăm o „Psihologie consonantistă" pentru ca să avem cibernetica generală. Dar cum o avem nu ne rămîne decît să luăm act de ea și să restabilim raportul real.

În „Sînt matematician", Wiener nu spune niciodată că el ar fi fondatorul ciberneticii. Îi vine greu s-o facă pentru că pașii hotărîtori nu se puteau face de pe poziția de matematician. Ideile care l-au condus veneau dintr-un domeniu pe care el nu-l cunoștea. Odobleja face o analiză remarcabilă a rolului jucat de cîțiva specialiști (neurofiziologi) în antrenarea matematicianului Wiener în probleme din afara preocupărilor sale matematice, probleme familiare celui care a elaborat cibernetica generală. Și de la care s-a pornit în elaborarea ei. Wiener nu deschidea o cale, ci mergea pe o cale deschisă de Odobleja. Unii vor să acrediteze ideea că Wiener a deschis o cale nouă, iar ca argument, între altele, spun că nu l-a cunoscut pe Odobleja. Există dovezi care probează netrăinicia argumentului.

Și încă ceva : conceptele fundamentale ale ciberneticii generale nu sînt de origine matematică.

Gîndirea științifică s-a mișcat în spațiul deschis de „omul mașină" (= mașina mecanicistă luată ca model al omului, ca model unic al explicării omului) și „mașina om" (= mecanismele cibernetice care modelează anumite proprietăți ale omului într-un proces indefinit). În cazul omului ca model al mecanismelor se inlătură, în principiu, posibilitatea reducționismului mecanicist. Perspectiva cibernetică presupune o poziție **integralistă, dinamică, evoluționistă**, complexă (= elementele nu au sens decît în relațiile genetice cu complexul). De aceea, cibernetica generală trebuie să aibă ca obiect legile cele mai generale : legile dezvoltării. Reamintim că una dintre definițiile ciberneticii este aceea că ea este știința dezvoltării. Istoria ciberneticii nu poate fi înțeleasă dacă nu se pornește de la obiectul complex care a fost modelat : omul. Drumul prin jungla particularităților l-a **tăiat** și **străbătut**, în același timp, Ștefan Odobleja. Psihologia consonantistă descoperea legile generale ale ciberneticii, așa cum „Organonul" lui Aristotel descoperea legile logicii. Așa cum nu putem susține că logica s-a născut odată cu logica matematică, tot așa nu putem susține că cibernetica s-a născut prin intervenția matematicii. Ciberneticii îi este consubstanțială și o epistemologie constructivă, dialectică, genetică. Iar prin legea conexiunii inverse (= feed-back) ne deschide spre un determinism dialectic.

Ion Stroie

● **ÎNTR-UNUL DIN NUMERELE** noastre trecute scriam despre hotărîrea scriitorului și publicistului vest-german Günther Wallraff de a părăsi teritoriul R.F. Germania în semn de protest față de represiunile la care este supus după publicarea volumului „La fundul societății", în special prin intermediul presei bulevardiere în frunte cu revista de scandal „Bild Zeitung".

Fotografia îl reprezintă pe scriitor deghizat sub identitatea muncitorului turc Ali în timpul activității de documentare pentru cartea în cauză, care tratează problematica complexă a muncitorilor turci care lucrează pe teritoriul R.F. Germania, adică a celor aflați „la fundul societății". Cartea s-a bucurat de un succes extraordinar, întregul tiraj de 2,5 milioane exemplare fiind epuizat.

Cazul Günther Wallraff (43 de ani) concentrează de mai multă vreme atenția opiniei publice vest-germane, dînd naștere la întrebări și polemici. „Telefonul îmi este ținut în permanență sub ascultare, prietenii mei au neplăceri din cauza mea, se exercită presiuni asupra lor, extremiștii de dreapta intervin cu brutalitate cu ocazia întîlnirilor mele cu cititorii, a declarat scriitorul. Se încearcă pe toate căile discreditarea mea, distrugerea mea din punct de vedere material. Sînt amenințat tot timpul că voi fi adus în fața tribunalului, sînt urmărit de agenți ai serviciilor federale de spionaj, a căror centrală se află nu departe de München, la Pulach, și care se află în strînsă legătură cu elementele cele mai de dreapta".

Hotărîrea lui Wallraff a rămas definitivă, iar la începutul lunii noiembrie a părăsit, împreună cu întreaga familie, teritoriul R.F. Germania. Gestul lui a provocat o stare de neliniște, de mare emoție în rîndul intelectualilor vest-germani.

● **TEMATICA SOCIALĂ ESTE ASPECTUL** comun mai tuturor scriitorilor din Kenya. Între aceștia un loc aparte îl ocupă Ngugi Wa Thiong'o, născut în anul 1938. Cele mai cunoscute dintre romanele sale : „Nu plînge, copile" (1964), „Riul la mijloc" (1966) și „Grăuntele de grîu" (1970) l-au plasat în rîndul celor mai reprezentativi prozatori ai continentului negru.

Romanul său care a cunoscut cel mai mare succes atît în țară cît și în străinătate se numește „Petale însingerate". El zugrăvește complicata evoluție internă din Kenya în perioada luptei împotriva colonialismului britanic. Acțiunea romanului se dezvoltă în jurul cercetărilor întreprinse de poliție în legătură cu asasinarea misterioasă a trei lucrători ai fabricii de bere „Theng'eto", aparținînd unei corporații străine. În descrierea cercetărilor sînt introduse largi pasaje retrospective, care-i permit autorului să zugrăvească atît pe cei uciși, cît și pe cei bănuiți de crimă.

● **DINTRE TOATE GENURILE LITERARE**, cel mai important pentru noi în etapa actuală este teatrul, a declarat recent, într-un interviu, Gisella Rabesahalo, ministrul culturii din Republica Malgașă. Influența televiziunii este încă neînsemnată, mai cu seamă la țară. Filmele din producția noastră abia acum încep să fie produse, în acest domeniu sîntem în mare măsură legați de import. În țara noastră există forme de dansuri și muzică veche, tribală, pe care au început să se brodeze elemente satirice și legende, pe de altă parte există un teatru de tip european, care a apărut la începutul acestui secol, după modelul celui francez... În genul acestui teatru au scris și o serie de dramaturgi malgași, care au împletit în piesele lor problemele noastre, istoria poporului malgaș. Dramaturgul cel mai important al acestei categorii de teatru este Pierre Rabemananjara, dar reprezentantul cel mai de seamă al teatrului malgaș contemporan este Georges Radu, poet, cîntăreț de muzică populară și dramaturg remarcabil. El militează pentru renașterea vechilor obiceiuri populare, a muzicii și dansului. Piesele lui au o structură deschisă, ele pot fi jucate atît pe scenă cît și în piețe publice, la fel cum se practica odinioară teatrul tradițional la noi. Acest gen de teatru este deosebit de iubit astăzi, el are nu numai o funcție artistică, dar și una mobilizatoare, agitatorică.

● **LA WEIMAR** (R.D.G.) a fost descoperit, în spatele unei uși acoperite cu tapet, laboratorul lui J. W. Goethe, în care făcea experiențe în domeniul zborului cu balonul. O „senzație", cum au scris ziarele, cu atît mai mare cu cît pînă acum se credea că laboratorul a fost pierdut pentru totdeauna. Descoperirea este consemnată într-o broșură din seria „Scrieri weimareze despre istoria patriei și a științelor naturii", editată de Muzeul orășenesc din Weimar. Tot de aici aflăm că Goethe a fost decepționat că nu el a fost cel care a inventat balonul. Goethe ne mărturisește că inventarea balonului i-a provocat decepție. El se ocupa de diferite aspecte ale zborului cu balonul încă din anul 1780. El a declarat : „A fost inventat balonul. Cît de aproape am fost eu de inventarea lui ! Îmi pare rău că nu am reușit eu să-l realizez primul".

Goethe a fost printre primii care au început să lanseze baloane în văzduh. Prima încercare, nereușită însă, a făcut-o în 1783 la Kassel, împreună cu doctorul Semmering. În iarna aceluiași an a fost lansat un nou balon din apropierea casei Charlottei von Stein, prietena și iubita poetului. Arhiva marelui duce Karl August, protectorul lui Goethe, demonstrează că asemenea încercări au fost mai multe. De altfel și corespondența cu Charlotte von Stein conține o serie de elemente referitoare la preocupările în acest domeniu ale lui Goethe.

Comisia de istorie a Federației internaționale de navigație aeriană a omologat încercările și reușitele lui Goethe în domeniul zborului cu balonul...

● **ÎN LIBRĂRIILE ȚĂRILOR ANGLOFONE** se bucură de mare succes, scontat de altfel, romanul „Nedoriții". Autorii lui, celebrul chirurg Christian Barnard, cel care a realizat primul transplant de inimă din lume, și Stander Ziegfried, scriitor și ziarist de succes. O carte la care cei doi au lucrat — apreciază presa — cu toată ...inima !

SPORT

Păunii albi, păunii verzi

Cupa României este singura competiție care își găsește bucatele numai cu sare de Mare. Pe parcursul desfășurării ei mai toate apele mari dorm, vîntul sparge dealuri unde nu te-aștepți și surprizele se țin lanț, așa cum se ține călugărița de scai și scaiul de coada iepii. Se întîmplă uneori ca mai puțin de jumătate din echipele din divizia de elită să nu intre în optimi ca să danseze vesele în pajiștile pline de ruscuță de primăvară. Dar anul ăsta, spre mirarea mea, (e adevărat că mai sînt de jucat trei restanțe din șaisprezecimi în primăvară) n-au îmbrăcat fraze roz ca floarea migdalului decît două formații din categoriile inferioare, F.C. Constanța și ICIM Brașov. Celelalte s-au întors la vatră, călcînd desculțe prin mărăcini. S-a adeverit cu această ocazie că lupul poate minca oricînd un miel sau doi, dar o turmă de miei nu pot minca un lup decît atunci cînd lupul e făcut din lăptucă. Cel mai mult mă bucur de Rapid care a-ntins scînteia ciumei peste speranțele metalurgiștilor din Cîmpia Turzii. E o victorie care ne trebuia în Giulești. Poate că acuma am dat cep norocului și pornim în aventura luminii. Prea de multă vreme scălimbăm literele cuvîntului izbîndă, căutîndu-l de ouă, ca să ne bucurăm astăzi și să nu invităm la cină aristocrația visului frumos. Vom servi invitaților putineie cu lapte acru și rouă adunată cu pumnul de pe buza tălăngilor care ne cîntă iubirea.

La Petroșani, Jiului i-a sărit mustarul din borcan prin capacul de argint și i-a trîntit Corvinului patru goluri, care de care mai bubuitor și mai năpraznic. Corvinul umblă îmbrăcată cu două fețe : una de înghițitor de săbii atunci cînd joacă acasă, alta schimonosită de frică, atunci cînd evoluează în deplasare. Eu știu că fiecare face ce poate, dar mi se pare că a desperechia la nesfîrșit caneaua de gura aprinsă de sete și cămașa de pielea trupului înseamnă a sfîrși în buzunarul hulitorilor.

Decembrie al sărbătorilor pline cu zăpezi neprihănite (așteptcu nerăbdare viscolul și săniile) a ridicat în paginile bucuriei și marele tîrg al Galaților. Oțelarii i-au învins pe lemnarii din Sighet, dovedind că la Dunărea de jos s-au înmulțit păunii albi, păunii verzi, păsări despre care se spune că au puterea de a înghiți și a mistui diamante. Dacă la anul, și nu văd de ce peștele din Dunăre, privaluri, iezere și ostroave n-ar fi la fel de dulce și gustos ca ăla din Marea cea mare, suie și Progresul Brăila pe tărmul furtunilor de aur, pe mulți îi vom lovi cu vapoarele peste țurloaie. Colo unde cîmpia Bărăganului se varsă pe sub fluviu în stepa Dobrogei, gherghinele roșii și ciorchinii de cătină galbenă rid încă de pe acum triumfătoare.

Universitarii din Cluj s-au îndoit sub vuietul Mării, sub valurile ei fastuoase ; nu le prieste bronzul sunînd imnic și veșnica legănare a depărtărilor sorbind Asii și răspîndind Orient.

Țara Vîlcei și-a topit zăvoaiele în Țara Birsei, uitînd că era o vreme cînd juca finala Cupei României. Ilustrele zile de odinioară s-au șters parcă și din memorie. Păcat !

Fănuș Neagu

P.S. Milne, la Tokio, Steaua, în cea mai frumoasă și mai incordată zi din existența ei, va întîlni pe River Plata într-un meci pentru cîștigarea Supercupei mondiale. În numele milioanelor de prieteni le urez băieților noștri să se întoarcă la noi biruitori. În marea bătălie îi însoțim cu inima și sufletul nostru. Ne dorim cu toții un decembrie al sărbătorilor viguroase.

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor-șef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII